

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
KÜRESEL ŞEHİRLER ve İSTANBUL ARAŞTIRMALARI
BİLİM DALI

**İSTANBUL’UN ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMASINA YÖNELİK
ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR
ANALİZ**

Yüksek Lisans Tezi
ARZU ÇAĞLAR

İSTANBUL 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YEREL YÖNETİMLER ANABİLİM DALI
KÜRESEL ŞEHİRLER ve İSTANBUL ARAŞTIRMALARI
BİLİMDALI

**İSTANBUL'UN ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMASINA YÖNELİK
ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR
ANALİZ**

Yüksek Lisans Tezi

ARZU ÇAĞLAR

DANIŞMAN: PROF. DR. RECEP BOZLAĞAN

İSTANBUL 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

YEREL YÖNETİMLER Anabilim Dalı KÜRESEL ŞEHİRLER VE İSTANBUL ARAŞTIRMALARI Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi ARZU ÇAĞLAR'ın İSTANBUL'UN ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR ÜZERİNE BİR ANALİZ adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 28.12.2017 tarih ve 2017-36/24 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği / ~~oy çokluğu~~ ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 17 / 01 / 2018

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

1.	Tez Danışmanı	Prof. Dr. RECEP BOZLAĞAN	
2.	Jüri Üyesi	Doç. Dr. HALİL İBRAHİM ALPASLAN	
3.	Jüri Üyesi	Yrd. Doç. Dr. HAKAN YAŞ	

Her türlü basım ve yayım hakkı saklıdır. Kaynak gösterilerek dahi hiçbir surette çoğaltılamaz. Kısmen veya tamamen çoğaltılması yazarın yazılı iznine tâbidir. Referans vermek kaydı ile alıntı yapılabilir.

ÖNSÖZ

İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olmasına Yönelik Çalışmaları konu eden bu araştırma, dünyanın önde gelen uluslararası finans merkezleri arasından seçilen altı merkezin de oluşum ve gelişim süreçlerini analiz ederek İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesini, projenin hedeflerini ve getirildiği aşamayı betimleyerek sunan teorik bir akademik çalışmadır. Bu araştırma, konuyla ilgili raporlara, belirlenen sorumlulara ve görevlerine yer vermesi ve uluslararası finans merkezi olma yolunda İstanbul'un avantajlarına bir madde daha ilâve etmesi dolayısıyla proje ile ilgili daha önce hazırlanan çalışmalardan daha kapsamlıdır. Buna rağmen ve her safhasıyla yoğun bir emeğin ürünü olan bu çalışma, konunun, oldukça detaylı bir şekilde araştırılarak dosyalanması neticesinde sağaltılmış bir özetidir.

Tezin hazırlanma sürecindeki yardımlarından dolayı birkaç değerli isme teşekkürlerimi takdîm etmek istiyorum. Öncelikle sunum aşamasında sağladıkları önemli katkılarından dolayı Doç. Dr. Halil İbrahim Alpaslan'a ve Yrd. Doç. Dr. Hakan Yaş'a şükranlarımı sunarım. Tezin yazım aşaması boyunca gösterdiği derin anlayış, iyi niyet ve sağladığı bütün kıymetli katkılar ve özellikle kuramsal çerçevenin çizilmesi ve metodoloji konusundaki yol göstericiliği için sayın hocam Prof. Dr. Recep Bozlağan'a minnet ve şükranlarımı arz ederim. Tezin hazırlandığı zaman zarfında, her anlamda son derece kıymetli desteklerini gördüğüm çok kıymetli ailemin her ferdine, gösterdikleri alâka ve anlayıştan dolayı gönülden ve hassaten şükranlarımı arz ederim. Çalışmamı, Azîz İstanbul'a ithaf ediyorum.

Silûetin makamını, alınyazını resmeder;

Okunur hatt-ı hümayûn, âdîl nizam, kadîm usûl...

Ebediyyen yolun açık olsun Ey Şehr-i Mübeşşer

Ki yüzün ak, istikâmetin Hakk, şânın cihânşümûl...

Kıyâm et ki bozulsun kıyâmete dönük ezberler,

Eskiyen çağı tazelemek üzere kalk ve doğrul!.

Esrâr-ı medeniyet sensin, sensin sırr-ı mükerrer

Arzın kalbine yine kur tahtını "Âzîz İstanbul"!..

ÖZET

Türkiye, Ekim 2009’da, Uluslararası İstanbul Finans Merkezi (İFM) Projesini ilân etmiştir. Küresel zeminde yer almak manasına gelen bu gelişme İstanbul’a yeni bir vizyon kazandırmış, olağanüstü sorumluluklar yüklemiştir. Bu tezin temel amacı, İstanbul Finans Merkezi için yapılan resmi ve yarı resmi çalışmaları, hazırlanan rapor ve planları incelemek, avantajlarını ve dezavantajlarını belirlemektir. Bu tezde, İstanbul Finans Merkezi’nin mevcut şartlarını ve ihtiyaçlarını irdelemek, muhtemel kâr ve zararlarını ölçmek için tümevarım yöntemi tercih edilmiş, bölümler ve konu başlıkları temel nitelikleriyle sınırlandırılmış ve söz konusu niteliklerin ayrıntıları özetlenerek ilgili alt başlıklarla tasnif edilmiştir. Teorik bir çalışma olan bu tezin ayırt edici özelliği, finans merkezleri ile birlikte, merkezleri oluşturan uluslararası finans konusunu merkezlerden bağımsız olarak tanımlaması, Türkiye, İstanbul ve İstanbul finans merkezi için hazırlanan rapor ve planlara yer vermesidir. Devamında İFM’nin, dünya standartlarına uyum düzeyini ve başlangıç seviyesini tespit etmek için, uluslararası finans merkezlerinin (UFM) özelliklerine, gelişim stratejilerine ve endekslerdeki yerlerine dikkat çekilmiştir. Ayrıca bu çalışmada uluslararası finans merkezleri arasından seçilen altı merkez ile beraber İstanbul Finans Merkezi’nin de kazanımlarına ve eksikliklerine değinilmiştir. Bu tez çalışması sürecinde, İstanbul’un uluslararası finans merkezi olması yolunda birçok ciddi çalışma yapıldığı, raporlar hazırlandığı ve ‘olabilirlik’ mevzuunda taslaklar çizildiği tespit edilmiş, öne çıkan çalışmalar özetlenerek betimlenmiştir. Yapılan çalışmaların bir araya toplanması da bu analizin bir başka özelliğidir. Bu çalışma ile ulaşılan başlıca sonuçlar, 2023 hedefleri doğrultusunda İFM için verilen çok yönlü merkezî ve yerel desteğin çeşitlendirilerek sürdürülmesi, küreselleşme olgusu dâhilinde çok yönlü modernizasyon sağlanırken gelişmelerin cazibesinin İstanbul Finans Merkezi’ni sıradanlaştırmaması ve rekabet edebilme-ımağ ve markalaşma özelliklerini ortadan kaldırmaması için İstanbul’un aslî kimliğinin korunması gerektiğidir. Tez çalışmasında elde edilen bulgulara ve ulaşılan sonuçlara son bölümde yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Uluslararası Finans, Uluslararası Finans Merkezleri, İstanbul Uluslararası Finans Merkezi, İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Eylem Planları, Yerel Yönetimler ve İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi.

ABSTRACT

Turkey, in October 2009, Istanbul International Financial Center (IFC) has declared the project. This development, which means taking part in the global climate, has given Istanbul a new vision and has placed extraordinary responsibilities. The main objective of this dissertation is to examine the official and semi-official studies, prepared reports and plans for the Istanbul Financial Center and determine their advantages and disadvantages. In this dissertation, the induction method was preferred in order to examine the current conditions and needs of the Istanbul Financial Center and to measure possible profits and losses. The sections and subject headings were limited to basic qualities and the details of the qualifications were summarized by the relevant subheadings. The distinguishing feature of this thesis is a theoretical study is that it defines the International Finance issue that forms the centers independently from the centers together with the financial centers, and includes reports and plans prepared for Turkey, Istanbul and Istanbul financial center. In addition, six centers selected from international finance centers (IFC) and the Istanbul financial center were also mentioned in this study. During this thesis study, it was determined that many serious studies were carried out in order to make Istanbul an international financial centre, reports were prepared and drafts were drawn on ‘feasibility’. The gathering of work done is another characteristic of this analysis. The main results of this study are to continue to diversify the central and local support given to IFC in line with the goals of 2023, the attraction of the developments not to ordinaryize the Istanbul financial center and to not remove the competitiveness, image and branding characteristics while maintaining a multifaceted modernization within the context of globalization the main identity of Istanbul should be protected. Findings obtained from the dissertation study and the results obtained are included in the last section.

Keywords

International Finance, International Finance Centers, Istanbul International Finance Center, Istanbul International Finance Center Action Plans, Local Governments and Istanbul International Finance Center Project.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TABLO LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
1. GİRİŞ VE YÖNTEM.....	2
1.1. Sorun, Amaç ve Önem.....	2
1.2. Kapsam	2
1.3. Yöntem ve İçerik Planı	3
2. ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİNİN TANIMI	5
VE ÖZELLİKLERİ	5
2.1. Uluslararası Finans Sistemi	5
2.2. Uluslararası Finans Merkezleri.....	8
2.2.1. Uluslararası Finans Merkezinin Tanımı.....	8
2.2.2. Uluslararası Finans Merkezlerinin Özellikleri.....	10
2.2.3. Uluslararası Finans Merkezlerinin İşlevleri, Yararları ve Önemi.....	20
2.2.4. Uluslararası Finans Merkezlerinin Avantajları	21
2.2.5. Uluslararası Finans Merkezlerinin Dezavantajları.....	23
3. DÜNYANIN ÖNDE GELEN BAZI FİNANS MERKEZLERİ	24
3.1. New York Uluslararası Finans Merkezi	25
3.2. Londra Uluslararası Finans Merkezi	29
3.3. Tokyo Uluslararası Finans Merkezi	36
3.4. Frankfurt Uluslararası Finans Merkezi.....	41
3.5. Hong Kong Uluslararası Finans Merkezi	45
3.6. Singapur Uluslararası Finans Merkezi	51
4. İSTANBUL’UN ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMASINA	
YÖNELİK ÇALIŞMALAR.....	56
4.1. İstanbul Uluslararası Finans Merkezi	56
4.1.1. Türkiye’nin Dünya Üzerindeki Yeri ve Önemi	56
4.1.2. İstanbul’un Genel Özellikleri ve Stratejik Önemi	57
4.1.2.1. Ekonomik Durum.....	58
4.1.3. Mevcut Durum Analizi ve Planlama Süreci	62
4.1.4. İstanbul Finans Merkezi Projesinin Hedefleri	63
4.1.5. Projenin İşleyişi	63
4.1.5.1. Ar-Ge Reform Paketi 2016 - 2023	63
4.1.5.2. 2023, 2053 ve 2071 Hedefleri	64
4.1.5.3. İstanbul Geneli İçin Öne Çıkan Planlama Çalışmaları.....	65
4.1.5.4. İstanbul Finans Merkezi İçin Öne Çıkan Planlamalar	68
4.1.6. Uluslararası Finans Merkezi Olma Hedefi Açısından İstanbul’un Avantajları	77

4.1.7. Uluslararası Finans Merkezi Olma Hedefi Açısından İstanbul'un Dezavantajları .	83
4.1.8. İFM Projesi Kapsamında İstanbul'un Yönetim Yapısının Yeniden Düzenlenmesi	89
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	90
1. İFM Projesinin Türkiye'nin ve İstanbul'un Mevcut Konumlarına Dair Öneme ve Özelliklerine İlişkin Sonuçlar	91
2. İFM Projesinin Avantajlarına ve Dezavantajlarına Dair Öneme ve Özelliklerine İlişkin Sonuçlar	93
3. Öneriler.....	95
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	103

TABLO LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 3.1 Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında New York'un Konumu, (2017)-----	29
Tablo 3.2 Uluslararası Finans Kurumları ve Yabancı Yatırımcıların Öncelikli Kriterleri-2003-	32
Tablo 3.3 Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında Londra'nın Konumu, (2017)-----	36
Tablo 3.4 Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında Tokyo'nun Konumu, (2017)-----	41
Tablo 3.5 Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında Frankfurt'un Konumu, (2017)-----	44
Tablo 3.6 Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında Hong Kong'un Konumu, (2017)-----	50
Tablo 3.7 Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında Singapur'un Konumu, (2017)-----	55
Tablo 4.1 İstanbul'un Finansal Performansı (2016-2017)-----	62
Tablo 4.2 Bileşen ve Bileşen Sorumluları-----	75

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa No:</u>
Şekil 2.1 Yabancı Yatırım Şirketleri Açısından Yerel Piyasada Aranan Özellikler-----	15
Şekil 2.2 UFM Rekabetinin Boyutları-----	20
Şekil 3.1 Singapur GSMH’sinin Sektörel Dağılımı -----	52
Şekil 4.1 İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Organizasyon Şeması -----	71
Şekil 4.2 Politik ve (Makro)Ekonomik İstikrar -----	80

KISALTMALAR

AMEX	American Express / Amerikan Borsası
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BIPRU	Prudential Sourcebook for Banks, Building Societies and Investment Firms
Bkz.	Bakınız.
BYF	Borsa Yatırım Fonları
CEPA	Closer Economic Partnership Arrangement / Yakın Ekonomik İşbirliği
çev.	Çeviren
ÇHC	Çin Halk Cumhuriyeti
DEİK	Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
drl.	Derleyen
FSA	Financial Services Authority Finansal Hizmetler Otoritesi
FWB	Frankfurter Wertpapierbörse / Frankfurt Borsası
GFCI	Küresel Finans Merkezleri İndeksi (Global Financial Centers Index)
GSMH	Gayrisafi Millî Hâsıla
GYO	Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları
HKE_x	The Hong Kong Exchange / Hong Kong Borsası
HKMA	Hong Kong Monetary Authority / Hong Kong Para Kurumu
HKME_x	The Hong Kong Mercantile Exchange / Hong Kong Ticaret Borsası
hızl.	Hazırlayan
İAB	İstanbul Altın Borsası
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İETT	İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri
İFM	İstanbul Uluslararası Finans Merkezi
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
MASAK	Mali Suçları Araştırma Kurulu
MiFID	Finansal Araçlara Yönelik Piyasalar Direktifi
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
NASDAQ	National Association of Securities Dealers Automated Quotations / Menkul Kıymetler Alım-Satım Otomatik Teklif Sistemi Ulusal Birliği
NSTB	Ulusal Bilim ve Teknoloji Bürosu
NYSE	The New York Stock Exchange / New York Borsası
QIA	Qatar Investment Authority / Katar Yatırım Otoritesi
RMB	Renminbi / Çin Halk Cumhuriyeti Resmi Para Birimi
SEC	Securities and Exchange Commission / Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu
SEL	Singapore Exchange Ltd. / Singapur Borsası Limited
SES	Stock Exchange of Singapore / Singapur Menkul Kıymet Borsası
SESDAQ	Singapore Exchange / Singapur Borsası
SIMEX	Singapore International Monetary Exchange / Singapur Uluslararası Döviz Borsası
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TAİK	Türk – Amerikan İş Konseyi
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEMASEK	Temasek Holdings Private Limited / (Singapur Merkezli)Yatırım Şirketi
TKBB	Türkiye Katılım Bankalar Birliği

TMSF	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSPAKB	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği
TSRŞB	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UFM	Uluslararası İstanbul Uluslararası Finans Merkezi
VOB	Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası
YEN (¥)	Japonya Resmi Para Birimi
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

1. GİRİŞ ve YÖNTEM

1.1. Sorun, Amaç ve Önem

20. yüzyılda serbest piyasa mekanizmasının yaygınlaşması, finans ve ticaret liberalizasyonunun hızlanması neticesinde hem ulusal hem de uluslararası finans piyasalarındaki devlet otoritesi gözle görülür bir biçimde azalmıştır. Ancak, yine aynı yüzyılda regülasyon akımı ile devlet piyasa oyuncusu olmaktan çıkmış ve yetkilendirdiği kurumlar aracılığıyla piyasaları düzenleme ve denetleme statüsü elde etmiş dolayısıyla oyun kurucu pozisyonuna geçmiştir. Bilişim, iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesine paralel olarak uluslararası sermaye akışının kolaylaşması sayesinde finans piyasaları daha entegre hale gelmiş, işlem hacmi-işlem çeşitliliği artmış, rekabet oranı en üst seviyelere taşınmıştır. Bazı önemli riskler de taşınmasına rağmen, piyasaları birleştirmesi ve genişletmesi açısından küreselleşme anlayışının finans üzerindeki olumlu etkisi son derece önemlidir. Rekabet unsurunun maliyetleri kontrol ederek düşürmesi ve birçok şehirde veya ülkede bu oranların birbirine yakın olması piyasa faaliyetleri açısından olumlu olarak değerlendirilir. Böylece değişim, gelişim ve dışa açılım dinamikleri ile dünyayı etkisi altına alan küreselleşme ve bunun sonucu olan ekonomik liberalleşme ve yaşadığımız bilişim çağının getirdiği teknolojik gelişimin hızı neticesinde ekonomik sınırlar kalkmış ve yatırım maliyetleri düşmüştür. Bütün bu gelişmelerle birlikte finansal piyasalar uluslararası boyut kazanmış ve sermayenin uluslararası dolaşımı kolaylaşmıştır. Kaynaklara aracılık etmek için geliştirilen ve bir tür kilit sistem olan küreselleşmeye ve devamında gelişen uluslararası finans sistemine uyum sağlamak ve uluslararası bir finans merkezi kurmak, ülkelerin ve bölgelerin çok yönlü kalkınması, varlığının sürdürülebilmesi ve bulunulan coğrafya adına küresel sistemde söz sahibi olunması için önemli bir ihtiyaç haline gelmiştir. Bununla birlikte uluslararası finans merkezleri, benzerlikleri kadar uyumlu, farklılıkları kadar rekabet gücüne sahip olmaktadır. Yanı sıra uluslararası finans merkezleri dâhil her tür finans merkezinin kendine özgü yönetim anlayışı, kendilerine has bazı özellikleri vardır. İstanbul finans merkezi projesine dair birçok çalışmaya rastlamak mümkündür.

Fakat henüz proje aşamasında olduğu göz önüne alındığında ve ele alınış biçimine ve kapsamına göre değerlendirildiğinde, konuyu bütün hatlarıyla ele alan çalışmaların sayısının fazla olmadığı ve buna mukabil konudan seçilmiş bir veya birkaç detaya odaklanılarak hazırlanmış çalışmaların sayıca daha fazla olduğu görülür. İstanbul finans merkezi olma hedefi yönünde hazırlanan raporların ve planlamaların, plan sorumlularının ve sorumluluk alanlarının, İstanbul finans merkezi projesi kapsamında oluşturulan çalışma komitelerinin ve komiteler için belirlenen sorumlulukların bir arada sunulduğu bilimsel nitelikte çok sayıda ulusal araştırma yapıldığını söylemek güçtür.

Veri niteliğindeki raporlar haricinde literatürdeki çalışmalar, uluslararası finans merkezi oluşum kriterleri, seçilen bazı uluslararası finans merkezlerinin özellikleri, hedeflenen İstanbul finans merkezinin avantaj ve dezavantajları hakkında bilgi vermektedir. Bu anlamda konuya dair yapılan çalışmaların genelini, bazı raporların verilerinden yola çıkılarak belirli bölümler üzerinde yoğunlaşan ve nispeten dar kapsamlı araştırmalar olduğu göze çarpmaktadır. Bu araştırma mevzuun bütün detaylarının geniş kapsamlı incelenip tamamen sağaltılarak özünün sunulduğu bir çalışmadır. İstanbul Finans Merkezi olma hedefinin proje safhasının incelenmesi konusunda literatüre katkı sağlamak amacıyla hazırlanan bu araştırma teorik bir çalışmadır. Henüz proje aşamasında olan İstanbul Finans Merkezi konulu bu araştırmanın, verilerin analiz edilerek betimlenmesi ile amacına ulaşabileceği düşünülmüştür. Yapılan diğer çalışmalarda ve bu çalışmada elde edilen bulguların ve önerilerin bir araya getirilip incelenmesinin İstanbul Finans Merkezi'nin oluşum ve gelişim sürecine önemli katkılar sağlayacağı varsayılmaktadır.

1.2. Kapsam

Çalışmanın kapsamı şöyle belirlenmiştir:

- a) Çalışma, uluslararası finans sistemine uyum ve dâhil olmanın gerekliliğini, uluslararası finans merkezlerinin yapısını, dünyanın önde gelen uluslararası finans merkezleri arasından seçilen altı tane finans merkezini (New York, Londra, Tokyo, Frankfurt, Hong Kong ve Singapur) ve İstanbul Finans Merkezi projesinin özelliklerini inceleyerek belirlemeye yönelik teorik bir araştırmadır.

- b) Çalışma, İstanbul Finans Merkezi projesi ve hedeflenen İstanbul Finans Merkezi için hazırlanan planlama ve organizasyon yapısı üzerinde yoğunlaşmıştır.
- c) Hedeflenen İstanbul Finans Merkezi'nin belirlenen avantaj ve dezavantajları ele alınmış, İstanbul için en önemli konum özelliklerinden biri olan ve rekabet oluşturabilecek faktörlerden biri sayılan “zaman aralığı” bu çalışma kapsamında, İstanbul Finans Merkezi için hazırlanan raporlarla belirlenen avantajlar bölümüne eklenmiştir.
- d) Çalışma, seçilen uluslararası finans merkezleri ve İstanbul Finans Merkezi projesi ile sınırlı tutulmuştur.

1.3. Yöntem ve İçerik Planı

Çalışma, teorik bir araştırma niteliğindedir ve ulusal ve uluslararası bilimsel literatür taranarak hazırlanmıştır. Bu konuda, yoğun bir kaynak taraması yapılmış ve temel nitelikli birincil ve ikincil kaynaklara büyük ölçüde ulaşılmıştır.

Toplam dört bölümden oluşan araştırmanın birinci bölümü “giriş” niteliğinde olup, bu bölümde araştırmanın yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın dayandığı sorunsal, amaç ve önem, araştırmanın kapsamı ve varsayımı belirtilmiştir.

İkinci bölümde uluslararası finans sisteminin yapısına yer verilmiş, uluslararası finans merkezi kavramı ve uluslararası finans merkezlerinin genel kriterleri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde New York, Londra, Tokyo, Frankfurt, Hong Kong ve Singapur uluslararası finans merkezlerinin özellikleri, benzer ve farklı yanları ile bu finans merkezlerini öne çıkaran faktörler incelenmiştir. Ayrıca söz konusu finans merkezlerini başarılı kılan ve İstanbul Finans Merkezi Projesine ışık tutabilecek temel ortak özelliklere değinilmiştir.

Dördüncü bölümde Türkiye ve İstanbul'un konumu, genel özellikleri ana hatları ile ifade edilmiş, her ikisinin de dünya üzerindeki önemi belirtilmiş ve ekonomik yapısı üzerinde durulmuştur. Mevcut şartlar üzerinden İstanbul finans merkezinin kurulmasının gerekliliğine dikkat çekilmiştir. İstanbul finans merkezinin avantajlarına ve dezavantajlarına, çeşitli altyapı çalışmaları için durum tespiti yapan raporların ışığında hazırlanan eylem planlarına ve geliştirilen stratejilere, çalışma komitelerine ve görevlerine değinilmiştir. Ayrıca İstanbul Uluslararası Finans Merkezi (İFM) Projesini destekleyeceği düşünülen yerel yönetim yapısının yeniden düzenlenmesinin ve yerel yönetim özerkliğinin gerekliliğine değinilmiştir. Sonuç kısmında ise araştırma geneline dayanarak yapılan tespitler paylaşılmış ve elde edilen bilgiler çerçevesinde önerilerde bulunulmuştur.

2. ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİNİN TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde, finans merkezlerine temel teşkil eden uluslararası finans sistemi incelenmiş, genel olarak finans merkezi kavramının kapsamı, tanımı, özellikleri ve türlerine dair bilgi verilmiş ve ağırlıklı, uluslararası finans merkezi kavramı üzerinde durulmuştur.

2.1. Uluslararası Finans Sistemi

Uluslararası finans, yabancı paraya endeksli fon akışlarını ve yabancı yatırımları inceleyen iktisat biliminin bir dalıdır. Döviz cinsi fonlar, tanım ve kural olarak sınır dışına hareket eden paralardır. Söz konusu fon akışı, ABD başta olmak üzere bazı finansal merkezlerde yaşanan büyük mali krizlerin doğurduğu liberalleşmenin sonucu olarak zamanla artmış ve sermayenin sınır ötesi dolaşımı yaygınlaşmıştır. Fiziki ve mali olmak üzere iki tür fon akışı vardır. Sermayenin fiziki akışı, çok uluslu şirketlerin, yabancı ülkelere doğrudan yatırım yapmasıdır. Mali akış ise somut bir yatırıma dönüştürülmemiş, kullanıma hazır kaynak demektir. Uluslararası finans konusu, çok uluslu şirketleri, bankaları, mali hizmet sunan banka dışı kurumları ve ulusal şirketleri yakından ilgilendirdiği için ülke ekonomileri açısından çok önemlidir.¹ Uluslararası finans, gelişmiş ülkelerin birikim ve tecrübesi ile gelişmekte olan ülkelerin kısıtlılığı ve dış kaynak gereksiniminin bileşkesidir. Gelişmekte olan piyasaların, finans sistemi ve finansal araçlarının modernizasyonu yerli ve yabancı yatırımcılara cazip gelmektedir. Gelişmekte olan ülkelerin piyasalarının en önemli performansı, çektikleri yabancı sermayelerin uzun süre ülkelerinde kalmasını sağlayabilme kabiliyetleri ile ilgilidir.²

¹ Halil Seyidoğlu, **Uluslararası Finans**, 2. Basım, İstanbul: Güzem Yayınları, 1997, ss. 1-2.

² Hatice Doğukanlı, **Uluslararası Finans**, 4. Basım, Adana: Karahan Kitabevi, 2015, ss. 305-308.

Mali yönden gelişmemiş ülkelerde finansman yöntemi sınırlıdır; yani yatırım, gelirin dış ödeme tutarı göz önüne alınarak, ancak tasarruf yoluyla yapılabilir. Dolayısıyla yatırım ve tasarruf planları aynıdır. Mali açıdan gelişmiş ülkelerde ise yatırım tasarrufa bağlı olmadığı için, bu iki eylem birbirinden ayrı düşünülebilir, yani tasarrufu sadece yatırım yönlendirmez; tasarruf, alternatif olarak kredi ile de kullanılabilir.³ Gelişmekte olan ülkelerin bu sınırlı finansal yöntemi, ekonomik kalkınma finansmanlarının yapısal sıkıntılarıdır. Bu sıkıntıların sebebi de sonucu da sermaye birikimi yetersizliğidir.⁴

Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerin en olası çözüm yolu dış finansman desteği sağlamaktır. Burada dış borç kavramı, ticari krediler, portföy yatırım çeşitleri ve doğrudan yabancı yatırımlar gibi başlıkları içine almaktadır. Dış finansman alımı ve iadesi, milli geliri arttıran veya azaltan bir etkiye sahiptir ve uluslararası finansal ilişkilerin sonucu olan transfer akımıdır.⁵ Oysa sıkı para politikası uygulayan dışa kapalı ekonomilerin iç politikaları, gelişmiş ülkeler için başlangıçta endişe sebebidir. Finansal endişe ekonomik durgunluğa, dolayısıyla olası krizi önlemek için IMF'nin müdahalesine sebep olacaktır.⁶ Müdahale sebebi ise ülkeler arasındaki finansal krizlerin bulaşıcı olmasıdır. IMF, ekonomisini liberalleştirmeyen ülkelere kontrollü yardım yaparak,⁷ uluslararası hâkim ekonomik düzenin bir parçası haline getirmektedir.⁸ Sermayenin sınırların ötesine yayılması modern çağın belirleyici özelliklerinden biridir. Firmaların giderek dünyanın daha geniş alanlarına, küresel teşkilatlanmalarla, sermaye – teknoloji ve para akımlarıyla kendi pazarlarını tanımlamak üzere yayılmaları finansal başarının bir parçası olarak görülmektedir.⁹

³ Roland Robinson ve Dwayne Wrightsman, **Financial Markets: The Accumulation and Allocation of Wealth**, 2. Baskı. Washington: McGraw-Hill Book Company, 1985, s. 21.

⁴ Harun Bal, **Gelişme Sürecinde Dış Finansman Kullanımı ve Türkiye**, Araştırma ve İnceleme Dizisi 16, Ankara: T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Yayınları, 1998, ss. 4-5.

⁵ Bal, ss. 4-5.

⁶ Hal S. Scott, Andrew T. Guzman and Alan O. Sykes (Ed.), “International finance: rule choices for global financial markets”, **Research Handbook In International Economic Law** içinde, Massachusetts: 2007, ss. 362-363.

⁷ Barry Eichengreen, Andrew K. Rose ve Charles Wyplosz, “Contagious Currency Crises”, Barry Eichengreen (Ed.), **Capital Flows and Crises** içinde(155-186), 1. Basım, London: The MIT Press, 2004, s. 155.

⁸ İlker Parasız, **Modern Makro Ekonominin Temelleri**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1997, s. 285.

⁹ Debora Spar and David Yoffie, “Multinational Enterprises and the Prospects for Justice”, Thomas Oatley (Ed.), **Debates In International Political Economy** içinde, Pearson Longman Yayıncılık/USA, s. 186.

Söz konusu yatırımcıların bu başarısı küresel fonları kendilerine çekerek değerlendirebilmeleri için mevcut imkânlarını geliştirmeleri sonucu gerçekleşmektedir. Zaten bu aşamadan sonra farklı, kaliteli ve kolay erişilebilir ürünlerin sunulmasıyla hizmet yarışı içerisine girilmiş, küresel piyasalarda iş yapma süreci başlamış olmaktadır.¹⁰ Bu durumu sağlayan küresel finans sistemi hemen her tür sınırın kalkması veya esnetilmiş olması ile avantaj sağlamakla birlikte, finans sistemi genel etkileşim halinde olduğu için finansal istikrarsızlığın da sınırlar arasında yayılmasına sebep olmaktadır. Bu nedenle özelde firmaların genelde ülke ekonomisinin korunması için istikrarlı bir finansal sistem oluşturabilme mevzuu da oldukça önemlidir. Zira finansal sistemin istikrarı, ekonomide etkinliğin sağlanması ve büyümenin sürdürülebilirliği açısından en önemli kriter sayılmaktadır.¹¹ Sınır ötesi alışverişin vazgeçilmez maddelerinden biri de yoğun rekabet edebilirliktir. Şirketlerin uluslararası platformda ticaret yapabilmeleri ve rekabet edebilmeleri için uluslararası kalite koşullarını benimsemiş olmaları gerekir. Söz konusu kalite beklentisi sadece ürünü değil ürünün üretildiği çevreyi ve firmanın ticari ve genel ilişkilerini de kapsamaktadır. Ayrıca ürün fiyatının da yabancı emsalleri ile kıyaslandığında cazip olması gerekmektedir. Dış pazarlarda rekabet edebilmek ve iş aşamalarını profesyonel adımlarla geçmek için satış yapılacak ülkelerin enflasyon artış hızı takip edilmeli ve fiyat aralığı diğer uluslararası firmalarla rekabette yer alacak şekilde düzenlenmelidir.¹² Diğer taraftan finansal etkinlik ve istikrar açısından istenilen faydayı sağlamak için yatırımcıların, anlayabilecekleri ve kolay erişebilecekleri biçimde bilgi edinmelerinin sağlanması da oldukça önemli kabul edilmektedir. Bilgisayar ortamında sermaye piyasası yatırımcılarına ait bilgilerin depolandığı ve kamunun bilgilendirilmesini sağlayacak bilgi ve belgelerin her tür iletişim aracı vasıtasıyla aktarılmasının, yatırımcıları doğru, zamanında ve gerekli bilgilere ulaştıracığı ve bilginin etkin kullanımını sağlayacağı düşünülmektedir.¹³

¹⁰ İnci Taşdemir, **Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi**, İstanbul: İTO Yayınları, 2008, s. 23.

¹¹ Seyhun Doğan, “Küreselleşme, Finansal Kriz Olgusu ve İstikrar”, Sadi Uzunoğlu (Ed.), **Güncel Ekonomik Sorunlar: Global Kriz** içinde, İstanbul: Literatür Yayınları, 2009, s. 31.

¹² Mehmet Melemen ve S. Burak Arzova, **Uluslararası Ticaret Alternatif Finansman Teknikleri ve Muhasebeleştirilmesi Ticari Yazışma Örnekleri**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000, ss. 4-5.

¹³ Yakup Ergincan, “Davranışçı Finans ve Yatırımcı Bilgilendirme Perspektifiyle Merkezi Kaydi Sistem(MKS) Uygulamaları”, Uluslararası Finans Sempozyumu 2005: **Finans Sektöründe Bilgi Yönetimi ve Ölçek**

Bilgilendirmenin özele indirgenmiş versiyonunda finansal tablolar düzenlenmektedir. Finansal tablolar, ilgililerin ekonomik kararlarını etkileyen şirketlere dair bilgi eksikliğini gidermek üzere düzenlenerek biçimlendirilmiş sunumlardır. Şirketlerin mevcut durumunu bildiren bu tablolar geleceğe dair finansal tahminler yapmak için de kullanılmaktadır.¹⁴

2.2. Uluslararası Finans Merkezleri

2.2.1. Uluslararası Finans Merkezinin Tanımı

Genel anlamda finans merkezi, finansal işlemlerin yoğunlaştığı, ulusal ve uluslararası finansal kurumların daha geniş bir çerçevede faaliyet gösterdiği, ileri düzeyde ticaret ve iletişim altyapısını tamamlamış, yerli-yabancı menkul değer alış ve satışlarının yapıldığı bir şehir veya şehrin belirli bir bölgesidir.¹⁵ Finans merkezleri, ülkenin ekonomik faaliyetlerinin ve finansal kurumlarının yoğun olduğu ticaret merkezleridir.¹⁶

Finans merkezi, çeşitli finansal hizmet ve ürün talebinin belirli bir bölgede yoğunlaşmasının sonucudur. Bu sonucu sağlayan, sürdüren ve geliştiren diğer faktör; finansal hizmet ve ürün talebiyle doğru orantılı olarak “mali müşavirlik”, “hukuk”, “denetim”, “iletişim”, “medya”, “bilgi teknolojileri” ve “gayrimenkul yönetimi” gibi etmenlerin de bu merkezlerde yoğunlaşmasıdır. Buradaki yoğunlaşmanın nedeni, ekonomik büyümeye katkı sağlarken kendi büyüme payını arttırmak ve geniş kapsamlı ekonomik fayda sağlamaktır.¹⁷ Uluslararası finans merkezinin önemi, ekonomik büyüme ve kalkınma için uluslararası boyutta finansal aracılık faaliyetlerinin

Ekonomileri İlişkisi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul: Beta Basım-Yayım, 9-10 Haziran 2005, s. 67.

¹⁴ Gürbüz Gökçen, Başak Ataman ve Cemal Çakıcı, **Türkiye Finans Raporlama Standartları Uygulamaları**, 1. Basım, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2011, ss. 103-104.

¹⁵ Aysel Gündoğdu ve Arzu Seçil Dizman, “İstanbul Finans Merkezi Projesinin Swot Analizi ile Değerlendirilmesi ve Dünya Finans Merkezleri ile Kıyaslanması”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, Cilt. 5, Sayı. 1, 2013, ss. 2-3.

¹⁶ SERPAM (İstanbul Üniversitesi Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi), **İstanbul Bölgesel ve Uluslararası Finans Merkezi (İFM) Raporu**, İstanbul, Ekim 2012, s. 4.

¹⁷ Fatih Çevik, **Uluslararası Finans Merkezleri, Ülke Ekonomilerine Etkileri ve İstanbul'un Potansiyeli**, İTO Yayınları, İstanbul, 2012, s. 28.

yürütüldüğü bir merkez olmasıdır. Diğer bir deyişle uluslararası finans merkezi fon ihtiyacı olanlarla yatırım yapmak isteyenlerin buluştuğu küresel zemindir.¹⁸

Dolayısıyla uluslararası finans merkezleri ağırlıklıla sınır ötesi para ve yatırımların yönlendirildiği ve yönetildiği, finansal ürün ve hizmetlerin uluslararası ticarete etkilerinin ölçüldüğü finansal alışveriş merkezleri olup uluslararası ekonomik dengenin kavşak noktalarıdır.¹⁹ Genel tanım olarak da uluslararası finans merkezi, finansal çeşitliliği olan ve geniş işlem hacimli finansal firmaların yoğunlaştığı merkezlerdir.²⁰ Finansal araçlarla dünyanın farklı yerlerinde finansal işlem yapan uluslararası finans merkezleri, kavram olarak ortak bir tanımla açıklanamamaktadır. Çünkü bu ve benzeri finans ağlarıyla ekonomiler birbirine entegre olmuştur. Bu durumda, uluslararası veya işlem hacmi açısından –uluslararası- tabir edilen finans merkezlerini geliştiren işlem ağırlıklarının toplandığı alt başlıkların farklılığı gözden kaçırılmamaktadır.²¹ Örneğin uluslararası finans merkezlerinin ilk sıralarında bulunan New York'ta işlem ağırlığını “ulusal finans merkezi”²² hizmeti teşkil etmekte, Londra menşeli kurumların işlemlerinde ise “off-shore merkezleri”²³ tercih edilmektedir. Buna rağmen uluslararası finans merkezinin taşınması gereken genel özellikler konusunda fikir birliğinden söz edilebilir.²⁴

Dünyanın önde gelen şehirlerinin uluslararası finans merkezi olma seyri incelendiğinde üç husus dikkat çekmektedir: İlk olarak, finans merkezleri ekonominin güçlü olduğu ülkelerde kolayca kurulur. Küresel boyutta ekonomik gücü yükselen ülkelerin şehirleri bu durumdan payını alır. İkinci olarak, söz konusu şehirler başta savaş, çatışma gibi siyasi istikrarsızlık görüntülerinden uzaktır. Çünkü para güvenli ve

¹⁸ Joseph Yam'dan Aktaran: Hüseyin Yılmaz, “İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezleri İle Rekabet Düzeyinin Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma”, İstanbul: **İstanbul Üniversitesi 10.Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, 28-31 Ekim 2010, s. 3.

¹⁹ Sadi Uzunoğlu ve diğerleri, **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi: İstanbul**, İstanbul: İTO Yayınları, 2000, ss. 28-29.

²⁰ City of London, The Competitive Position of London as a Global Financial Centre, November 2005, www.zyen.com/Knowledge/Research/LCGFC.pdf (11.04.2016), s. 11.

²¹ DPT-TBB, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi Mevcut Durum Raporu, Mayıs 2009, <https://www.tbb.org.tr> (04.04.2016), s. 7.

²² Ulusal finans merkezleri: Finansal kurumların ve işlemlerinin ülke sınırları içerisinde yoğunlaştığı merkezlerdir. (Çevik, s. 28)

²³ Kıyıda uzak manasına gelen Off-Shore, basit ve vergisiz işlemlerle yatırımcılara düşük maliyetli hizmet sağlayan, küçük ada ülkelerinde (Kıbrıs, Panama gibi) kurulan finans merkezleridir. (Bu tanım: IBCC, “Offshore”, Offshore Vs Territorial Tax Regimes, www.ibcccompanyformations.com'dan yararlanılarak geliştirilmiştir. (04.04.2016)).

²⁴ DPT-TBB, s. 7.

istikrarlı ortamları sever. Son olarak, bu şehirler gelişmiş hukuki ve teknolojik altyapı ile nitelikli işgücüne sahiptir.²⁵

Yabancı yatırımcıları cezbeden, uzun vadede gerekli olan bu unsurlara, ilgili mevzuatta yapılacak değişikliklerle bir teşvik sistemi geliştirmek gibi, geçici ve kısa vadede etkili başka unsurlar da eklenebilir. Çünkü vergi ve benzeri mali yükümlülüklerin, maliyetlerin düşük olduğu, sermaye girişi ve akışının daha kolay olduğu ülkeler/finans merkezleri, sermayeyi daha kolay çeker.²⁶ Sermayeyi kolay ve çok çeken bu finans merkezleri birbirine benzer. Çünkü kuruluş amaçları kuruluş şekillerini belirler ve bu merkezler kısa sürede gelişirler. Bunlar ticari aktivitelerinin sürekliliği ve işlem yoğunluğuyla finans merkezine dönüşmüş ve aynı yapıya bürünmüşlerdir.²⁷

Tokyo, Frankfurt ve Paris gibi şehirler, finansal sektörlerinin oldukça büyük ve hareketli olmasına rağmen, ülkelerinin güçlü ekonomisinden dolayı doğal olarak finansal yoğunlaşma sonucu oluştukları için, gerçekte uluslararası değil bölgesel finans merkezleri sayılmaktadır.²⁸ Zira kural olarak, finansal merkezlerin sıralaması için düzenlenen endekslere veri olan online anketlerdeki değerlendirmelerin %70'i söz konusu merkezin dışındaki finans merkezlerinden geliyorsa uluslararası, %55'i dışarıdan geliyorsa bölgesel finans merkezi olarak gruplandırılmaktadır.²⁹ Tokyo, Frankfurt ve Paris gibi önemli finans merkezlerinde bu oran %70'in altındadır.

2.2.2. Uluslararası Finans Merkezlerinin Özellikleri

Finans merkezi olarak nitelendirilen şehirlerin birçok kriteri birlikte taşıyor olması gerekir. Ortaya konulan inceleme ve tespitler ışığında; gelişmiş ekonomi,

²⁵ Aktaran: Ömer Faruk Güler, "İstanbul Merkez'in Gölgesinde Kaldı", *Anlayış Dergisi*, Sayı. 57, Şubat 2008, <http://www.anlayis.net> (12.04.2016).

²⁶ Güler, <http://www.anlayis.net> (12.04.2016).

²⁷ John Colin Yee, "The formation of American Financial Centers", (**Honors Thesis**, Williams College Economics Faculty, 2006), ss. 37-41.

²⁸ Nevzat Öztangut, "Bölgesel Finans Merkezi Olarak Türkiye", **İş ve Yatırım Zirvesi**, İstanbul: TSPAKB, 05 -06 Haziran 2008, ss. 5-6.

²⁹ LBF Hukuk Danışmanlık Şirketi, İstanbul, Aralık 2015, <http://www.lbfpartners.com> (08.04.2016), s. 1.

nitelikli personel, düzenleme ve denetleme altyapısı, güçlü finans sektörü ve sorunsuz fiziki altyapı, bir finans merkezinde bulunması gereken ana kriterlerdir.³⁰

Uluslararası finans merkezi, dünyadaki bütün finansal ürünlere erişilebilen, bütün finansal ihtiyaçların karşılanabildiği, bir anlamda genel sermaye piyasasını elinde tutan, kıtasal veya küresel finansal işlem hacmine sahip merkezlerdir. Bu anlamda sadece New York ve Londra, “dünya finans merkezi”, diğer bir deyişle uluslararası finans merkezi olarak kabul edilir. Diğer finans merkezleri bölgesel veya belirli finansal ürün ağırlıklı hizmet veren finansal merkezlerdir.³¹ Uluslararası finans merkezinin temel özellikleri şunlardır:³²

- a) Finansal hizmetler hacminde sınır ötesi işlemlerin daha geniş olması,
- b) Yabancı mali kurumların finansal hizmet sunumunda ağırlıklı olması,
- c) Uluslararası alanda fon sahipleri ile fon kullanıcılarını buluşturması,
- d) Finansal kurumların sınır ötesi işlemler amacı ile bu merkezde yer alması,
- e) Piyasaların ve finansal ürünlerin sınır ötesi talebe göre düzenlenmesi.

DPT’nin talebiyle TBB’nin hazırlattığı ve İstanbul’un uluslararası finans merkezi olma potansiyelini değerlendiren Mevcut Durum Raporuna göre, her maddesi uluslararası finans merkezinin birer alt unsuru sayılabilecek ortak özellikler şunlardır:³³

- a) Finansal hizmetler piyasasının büyüklüğü,
- b) Uluslararası nitelikli finans uzmanlarının sayısı,
- c) Uluslararası şirketlerce erişilebilir yerel piyasanın büyüklüğü,
- d) Yüksek hacimli ve farklı piyasalara hizmet verebilme yeteneğine sahip bir merkez olma profili,
- e) Uluslararası normlara sahip yasal ortam,
- f) Politik ve ekonomik istikrar,

³⁰ Nevzat Öztangut, “Bölgesel Finans Merkezi Olarak İstanbul’un Karşılaştırılmalı Konumu”, **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi, İstanbul**, 5 Aralık 2007, s. 3.

³¹ Öztangut, “Bölgesel Finans Merkezi Olarak İstanbul’un Karşılaştırılmalı Konumu”, ss. 1-2.

³² Uzunoğlu ve diğerleri, s. 43.

³³ DPT-TBB, s. 6.

- g) Etkin ve kabul görmüş yasal düzenlemeler,
- h) Yerel, bölgesel ve küresel ölçekte iş kurma ve yönetme kolaylığı,
- i) Finansal hizmetler sektöründe iş yapma maliyetleri,
- j) Rekabetçi mali ortam (kurumsal ve bireysel),
- k) Finansal hizmet sektöründeki nitelikli çalışanları ülkeye çekebilecek nitelikte yaşam tarzının mevcudiyeti,
- l) Destek hizmetlerine erişilebilirlik, yeterli iletişim ve fiziki altyapı ile ulaşım altyapısı.

Söz konusu özellikler aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

a) Finansal Hizmetler Piyasasının Büyüklüğü

Bir ülkenin ekonomik aktivite seviyesi, hizmet verecek finans kurumlarının o ülkeyi tercih edip etmemesini belirler. Dolayısıyla, finansal hizmet üretimindeki yoğunluk, ekonomik aktivitesi yoğun olan ülkelere kayar. Bu durum ise uluslararası finans merkezi olma yolunda ekonomik güç ve istikrarı, en temel unsurlardan biri haline getirir.³⁴ Finans sektörü, bulunduğu ülkenin ekonomik gücüne ve ortamına göre hizmet üretir, üretim yoğunluğuna göre ise merkezleşir.³⁵ Ülkenin iç piyasasındaki canlılık, finansal hizmet sektörünün cazibesini belirleyen finansal ürün ve hizmet çeşitliliğini besler.³⁶ Finansal hizmet piyasası; katılım, kalkınma ve yatırım ve mevduat bankaları ve faktöring, finansal kiralama, tüketici finansmanı ve bireysel emeklilik, sigortacılık ile sermaye piyasaları gibi birçok alt kurum ve sektörü içine almaktadır.³⁷

b) Uluslararası Nitelikli Finans Uzmanlarının Sayısı

Gerek uluslararası ve gerekse bölgesel finans merkezlerinin işlem hacimlerini, ağırlıklı, sınır ötesi işlemlerin oluşturması nedeniyle bu sektörde çalışacak personel ve yöneticilerin, yabancılarla rahat iletişim kurabilen, bilişim teknolojisine hâkim,

³⁴ Öztangut, “Bölgesel Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Karşılaştırılmalı Konumu”, s. 3.

³⁵ Öztangut, “Bölgesel Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Karşılaştırılmalı Konumu”, s. 3.

³⁶ Alparslan Budak (hızl.), **Global Finans Merkezleri ve İstanbul**, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007, s. 9.

³⁷ Remzi Özbay ve diğerleri, **2007- 2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı Finansal Hizmetler Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. Ankara, 2007, s. 1.

branşında uzmanlaşmış ve gelişmeleri takip edebilen, kıdemli, küresel piyasalar ve uluslararası hukuk standartları mevzularında bilgili olmaları gerekir.³⁸

Finansal hizmet dâhil çok yönlü hizmet verecek UFM’lerde, istenen seviyede eğitim ve ihtiyacı karşılayacak sayıda uzman yetiştirmek uzun vadeli bir yaklaşımdır. Fakat kısa vadede, yurtdışında yetişmiş veya yabancı UFM uzmanlarının transfer edilmesiyle geçici fayda sağlanabilir. Ayrıca, uzman transferiyle sağlanacak istihdam, uzun vadede ciddi bir mali yük getireceğinden ve uzman işgücünün tamamının dış menşeli olmasının mümkün olmamasından dolayı “nitelikli yerel işgücü” ve dolayısıyla “nitelikli finans uzmanı” yetiştirilmesi gereklidir.³⁹ Bir başka açıdan değerlendirildiğinde; çok uluslu şirketler küresel stratejileri kapsamında, gelişmekte olan ülkelere yatırım yaparak, yoğun işgücü ve düşük ücret fırsatlarından faydalanma amacı güderler. Yanı sıra sınır ötesi yatırım yapacak firma yetkilileri, aktardıkları kaynaklarını o bölgenin yerel işgücü aracılığıyla değerlendirecekleri için, finans sektörü başta olmak üzere bütün iş kollarında kalifiye personel veya yöneticilerin olması gerekir.⁴⁰ OECD tarafından yaptırılan bir araştırmaya göre, uluslararası şirketlerin ve sermayenin, istihdamı koruma kanunlarının esnek olduğu ve istihdam vergisini düşük tutan ekonomileri tercih ettiklerini, ancak düşük maliyetli ve kalifiye emeğin de uluslararası piyasada rekabet şansı sağlaması nedeniyle, bu şirketleri cezbediği tespit edilmiştir. Bu anlamda UFM’lerin hizmet verebilmesinde ve tercih edilmesinde; yerel eğitim kalitesi özellikle üniversitelerin finans sektörüyle ilgili bölümlerinden mezun olanların sayısı ve meslekî yeterliliği, yabancı dil seviyesi ve finansal hizmet tecrübesi önemli faktörler arasındadır.⁴¹

c) Uluslararası Şirketlerce Erişilebilir Yerel Piyasanın Büyüklüğü

Dış pazarda yatırım yapmak isteyen çok uluslu şirketler için en önemli çekici güç, o ülkenin ekonomik göstergeleri ve iç piyasa yapısıdır. “Yerel piyasanın

³⁸ Uzunoğlu ve diğerleri, ss. 52-53.

³⁹ Çevik, s. 36.

⁴⁰ OECD, Policy Influences of FDI, 2003’ten Aktaran: Fazıl Uğur Soylu, “Yabancı Sermaye ve Bankacılık Sektöründeki Son On Yılda Yapısal Gelişmeler- Yabancı Sermayenin Bankacılık Sektörüne Etkileri”, **Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi**, İstanbul, 2007, s. 25.

⁴¹ Soylu, s. 25.

büyüklüğü”, potansiyel büyüme oranı, nüfus oranı ve satınalma gücü yatırım yapacak yabancı şirketlerin aradığı en önemli özelliklerdir.⁴²

Yatırım yapacak veya aracı olacak yabancı şirketler, söz konusu ülkenin hammadde ve yeraltı zenginliklerine, stratejik ve jeopolitik uygunluğuna da önem verirler. Ayrıca yabancı sermayenin yerel piyasaya girişini kolaylaştıran kanun veya yönetmelikler, şirketin bölgedeki hareket kıvraklığını ve kâr marjını artırabilmesi ihtimali dolayısıyla çekicilik göstermekte (Şekil 2:1), yatırım yapılacak ülke ekonomisinde devletin baskın olması veya özel sektörün aktivite kısıtlılığının olması ise itici unsurlar olarak sayılmaktadır.⁴³

Çok Uluslu Şirketlerin Yatırım Yapmak İstedikleri Ülkede Aradıkları Özellikler					
1.Derecede Özellikler			2.Derecede Özellikler		
↓			↓		
Yerel Piyasanın Büyüklüğü			Hammadde Zenginlikleri		
Potansiyel Büyüme Oranı			Yeraltı Zenginlikleri		
Nüfus Oranı			Stratejik Önem		
Satınalma Gücü			Jeopolitik Önem		

Şekil 2.1: Yabancı Yatırım Şirketleri Açısından Yerel Piyasada Aranan Özellikler

Kaynak: OECD, Policy Influences of FDI, 2003’ten Aktaran: Fazıl Uğur Soylu, “Yabancı Sermaye ve Bankacılık Sektöründeki Son On Yıldaki Yapısal Gelişmeler- Yabancı Sermayenin Bankacılık Sektörüne Etkileri”, **Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi**, İstanbul, 2007, s. 24.

d) İmaj

İmaj mevzuu, dışa bakan ve dışarıdan ilk görünen, ilk algılanan kısımdır. İmaj yabancı yatırım güven endekslerinde belirleyici olması bakımından sıralamaya doğrudan etki eder. Olumlu imaj, olağanüstü öne çıkan imaj veya olumsuz imaj kadar farkedilmez. Bu nedenle şehrin veya ülkenin imaj çalışmaları genellikle beklenen

⁴² Soylu, s. 24.

⁴³ Soylu, s. 24.

seviyenin altında kalır. Bunun nedeni ise markalaşmanın yapılan harcamayla doğru orantılı olduğu önyargısıdır.⁴⁴

UFM'lerin dünya çapında markalaşması için imaj ve markalaşma çalışmaları stratejik kararlara ve titiz bir “proje yönetimine” ihtiyaç duyar. Lider-marka şehir, sınır içine de sınır dışına da aynı mesajı vermelidir ve bu mesaj ütöfik olmamalıdır.⁴⁵ Şirket imajı ise ülke imajıyla doğrudan bağlantılıdır ve dış pazarlara açılmak isteyen şirketleri birinci derecede etkiler. Bir ülkenin yabancı sermayeye bakışı, sağlanan kolaylıklar, siyasi ve ekonomik istikrar, sendikal hareketler ve toplumsal sorumluluklar, insan haklarına saygı, toplumsal güven gibi sosyal konular da olumlu etki oluşturmada önemlidir. Aynı şekilde uluslararası yatırım yapan bir şirketin bıraktığı izlenim de ülke imajını etkiler.⁴⁶ UFM hizmeti vermek için, mevcut imaj UFM konseptini desteklemeli - genel anlamda çok yönlü, özelde finans hizmetlerini gözönünde tutarak markalaşma stratejisi oluşturmalı ve bu çizgide uluslararası platformda kapsamlı markalaşma ve imaj stratejileriyle rekabet edebilir seviyeye gelinmelidir.⁴⁷

e) Uluslararası Normlara Sahip Yasal Ortam

Uluslararası hukuk ölçütleri kapsamında her şeyden önce, yasal ortamda karşılaşılabilecek sıkıntıların ortadan kaldırılması veya en aza indirilmesi gerekir. Anlaşmazlıkların mahkemelere getirilmeden önce çözüm arama mercilerinin olması, mahkeme kararlarının güvenilir olması, kararların daha kısa sürede verilebilmesi için hâkimlerin dosya yükünün azaltılması, çıkan kararların tutarlı olması ve tahkim mekanizmalarının kurulması gerekmektedir.⁴⁸ Ayrıca yerli ve yabancı firmaların işleyişini yavaşlatan engellerin kaldırılması veya en aza indirilmesi, finans sektörüne

⁴⁴ Çevik, s. 40.

⁴⁵ Çevik, s. 40.

⁴⁶ Özlem İpekgil Doğan, Mehmet Marangoz ve Mert Topoyan, “İşletmelerin İç ve Dış Pazarda Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler ve Bir Uygulama”, **Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt.5, Sayı. 2, 2003, s. 120.

⁴⁷ DPT-TBB, s. 6.

⁴⁸ Sudi Apak ve Görkem Elverici, “İstanbul’un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirilmesi”, **Muhasebe ve Finans Dergisi**, Sayı. 38, Nisan 2008, s. 15.

hizmet etmek için ihtisaslaşmış mahkemelerin olması, bu mahkemelerde, finansal hukuk konusunda hizmet verecek her seviyede “nitelikli işgücü” gerekmektedir.⁴⁹

Uluslararası genel ve finansal hukuki düzenlemelerin radikal ve hızlı çözümlerle hayata geçirilmesi ve tahkim mekanizmalarının kurulması; yerli ve yabancı yatırımcıların işlem hacimlerini arttırmak, uluslararası yatırımları çekmek, imaj ve markalaşmayı desteklemek, UFM hizmeti verebilmek için en kritik detaylardır. Dünyadaki etkin tahkim sisteminin ve ihtisas mahkemelerinin en iyi örneklerinden bazıları Londra’dadır.⁵⁰

f) Politik ve Ekonomik İstikrar

Çok uluslu şirketleri cezbeden, yatırım yapma isteği uyandıran en önemli ve temel koşul olmasına rağmen, bu kriter de imaj koşulunda olduğu gibi, istenen seviyede sağlandığı sürece gözardı edilmektedir. Zira UFM kurma veya yabancı yatırımcı çekme isteği/ihtiyacı, orta veya üst düzeyde politik ve ekonomik istikrarı sağladıktan sonra doğacağı için bu unsurlar hem en önemli hem de arka planda kalan özelliklerdir. UFM olma yolunda politik ve ekonomik istikrarın varlığı, diğer maddelere olan talebi sağlamaktadır.⁵¹ Güvenilir politik ve ekonomik gidişat için hükümet ve iş dünyasının yakın temasta oluşu karşılıklı beslenmeyi kolaylaştıracak ve sürdürülebilirliğini artıracaktır. Bu anlamda ortak stratejilerin belirlenmesi ve uygulanması kadar, şeffaf ve güvenilir politik yaklaşımların, güven veren politik kurumların ve merkez bankasının bağımsız olması da önemlidir.⁵²

g) Etkin ve Kabul Görmüş Yasal Düzenlemeler

Düzenleyici kurumların, piyasa gereksinimlerine özen göstermemesi veya piyasa aktörleriyle organize olamaması durumunda; piyasanın, düzenleyici kurumların “ücret-kariyer politikaları” sebebiyle nitelikli iş gücü eksikliğini giderememesi veya

⁴⁹ Apak ve Elverici, s. 15.

⁵⁰ Apak ve Elverici, s. 15.

⁵¹ Çevik, s. 33.

⁵² Budak (hızl.), s. 9.

mevcut işgücünü elde tutamaması sıkıntısı yaşanabilir. Bunun sonucunda yeni ürünlerin düzen ve denetimi gerektiği gibi yapılamaz. Temelde buradaki sıkıntı, görünürdeki piyasa serbestliğinin arkasında, serbestliğin dönüştüremediği bürokratik bir yapının maskelenmesidir.⁵³

Çözüm olarak; gereken koordinasyon sağlanmalı, düzenleyici kurumların sınırları genişletilmeli ve geliştirilerek gücü artırılmalı, ayrıca nitelikli işgücü korunmalıdır.⁵⁴ Düzenleme ve düzenleyici kurumların tıkanığı noktaların tespiti ve tıkanıklığın açılması konusunda birçok çalışma yapılmıştır. Küreselleşme sürecinin hızlanmasıyla birlikte, kanuni düzenlemelerin şirketlerin kazancını kısıtlamasını ortadan kaldırmak ve kâr oranlarına olumsuz etki eden karışıklıkları gidermek maksadıyla finansal yenilikler yapılmıştır. Bir başka deyişle, hızla sürdürülen finansal yenilikler engelleyici yasal düzenlemelerden korunma ihtiyacından doğmuştur.⁵⁵

h) Yerel, Bölgesel ve Küresel Ölçekte İş Kurma ve Yönetme Kolaylığı

İş kurma ve yönetme kolaylığı UFM olma yolunda ticari ortamın nabzının tutulduğu, yatırımcı ilişkilerinin, uygun çalışma şartlarının ve çalışan haklarının konu edildiği önemli faktörlerden biridir. Dünya Bankası bu maddeyle ilgili periyodik anket çalışmaları yapmakta ve endeks oluşturmaktadır.⁵⁶ Yerli ve yabancı yatırımcıyı teşvik etme manâsında, şirket kurma sürecinde ticari tescil, ruhsat alma, kredi kullanma ve vergi esnekliği gibi kolaylıklar sağlanmasını gerektiren önemli bir özelliktir. Uzun vadede yatırımı çeşitlendiren ve artıran bu özellik kısa vadede zaman kazandırır ve dolaylı veya dolaysız bürokratik baskıyı azaltır. Her iki durumda da iş kurmadaki karışıklığı ortadan kaldırarak iş yapma kolaylığı sağlar.⁵⁷

i) Finansal Hizmetler Sektöründe İş Yapma Maliyetleri

Finansal hizmetler sektöründe en önemli konulardan biri emlak, arazi, ofis ve personel harcamalarıdır. Herhangi bir finans merkezinde finans hizmeti veren

⁵³ Apak ve Elverici, s. 16.

⁵⁴ Apak ve Elverici, s. 16.

⁵⁵ Cafer Kaplan, "Finansal Yenilikler ve Piyasalar Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği", Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği, No: 9910, Nisan 1999, ss. 5-6.

⁵⁶ DPT-TBB, s. 71.

⁵⁷ TBB-Deloitte, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi Raporu, Ekim 2007, <http://www.tkbb.org.tr> (04.04.2016), s. 25.

kurumların mekân kiralamaya ve nitelikli işgücüne ihtiyaçları vardır. Bu nedenle sınır dışından yönetici ve yardımcı personel transfer edebilirler. Bu durum iş yapma maliyetlerini öne çıkaran en belirgin etmendir.⁵⁸

Maliyet detayıyla önemi netleşen nitelikli işgücü ihtiyacı yatırım bölgesinden karşılanırsa dahi finans merkezinin gelişmişliği ölçüsünde kira, ücret ve konut gibi masrafları oldukça üst seviyelerde olacaktır. Buradan, finans merkezinin gelişmişliği ile en temel masraf kalemlerinin ters orantılı olduğu sonucu çıkarılabilir. Finans sektörü için belirlenen uluslararası vasıfları taşıyan işgücünün yetiştirilmesi, yabancı yatırımcı ve yabancı çalışanlara daha makul ve esnek çalışma şartları sağlanması ve maliyetlerin düşük tutulması yabancı yatırımcıyı çekmede daha cazip olacaktır.⁵⁹

j) Rekabetçi Mali Ortam (kurumsal ve bireysel)

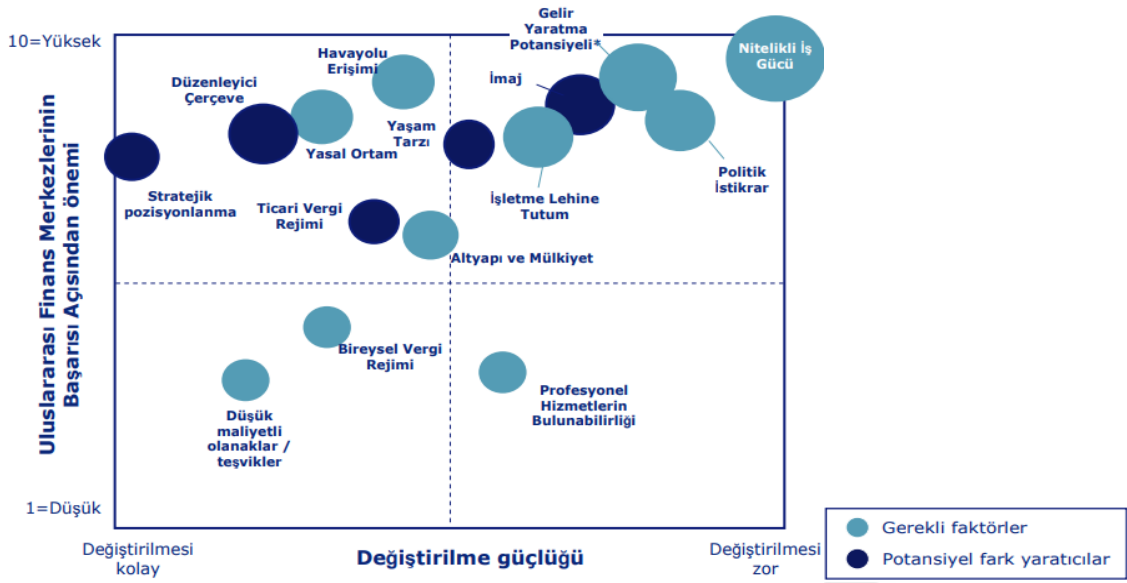
Küresel Finans Merkezleri İndeksine⁶⁰ göre rekabetçi mali ortamın başlıca unsurları uzman işgücü, piyasaya giriş, altyapı yeterliliği, düzenleyici faaliyetlerin çekiciliği, yolsuzluk ve vergi oranlarının düşük olmasıdır. Bu beş başlık altında da altmış iki alt kriter yer almaktadır. Sözgelimi bireyin iş yeterliliği, yaşam standardı, ücret-egitim ve çevre faktörleriyle ilgili mutluluk, ticari ortamda yolsuzluk ve vergi oranları, regülasyonlar, piyasanın gelişmişliği ve derinliği, politik ve ekonomik risk seviyesi, finansal ürünler, menkul kıymet sağlama imkânı, uluslararası boyutta bankacılık ve hukuk hizmetleri, izlenen para politikaları, sınır ötesi finans faaliyetleri, kiralama-mülkiyet işlemleri, ofis konforu, iletişim ve ulaşım rahatlığı bu tür kriterlere örnek olarak verilebilir. Genel olarak rekabet faktörleri, politik ve ekonomik istikrar, çok uluslu şirketler tarafından tercih edilme oranı, ülke-bölge ve şehrin imajı ve markalaşma düzeyi ile ilgilidir.⁶¹ (Şekil 2.2)

⁵⁸ Uzunoğlu ve diğerleri, ss. 52-53.

⁵⁹ Uzunoğlu ve diğerleri, ss. 52-53.

⁶⁰ Global Financial Centres Index/GFCI, <http://www.longfinance.net/publications.html> (27.11.2017).

⁶¹ City of London, 2008, ss. 32-49, Aktaran: Hüseyin Yılmaz, **İstanbul Üniversitesi 10.Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi**, 28-31 Ekim 2010, ss. 149-150.

Şekil 2.2: UFM Rekabetinin Boyutları

Kaynak: TBB–Deloitte, İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi Raporu, Ekim 2007, <http://www.tkbb.org.tr> s. 14.

UFM’ler açısından temel kriterler sağlandıktan sonra rakiplerinin önüne geçebilmeleri ve yatırımcıları cezbedebilmeleri için ülkelerinin stratejik ve jeopolitik konumlarının önemi ve tanınırlığı, yasal ve hukuki altyapılarla ilgili düzenleyici sistem, vergi oranlarının düşük ve tutarlı olması en cazip faktörlerdir. Bunların bir kısmı uzun vadede ve yoğun aşamalardan sonra elde edilirken bir kısmını sağlamak için belirli bir süre ve plânlı çalışma yeterli olmaktadır. UFM’ler arasındaki küresel rekabetin boyutları özel değerlere yönelik farkındalık oluşturularak çok yönlü ve hızla artmaktadır.⁶² Rekabet unsurlarında vergi oranları birçok faktöre kıyasla daha belirleyici bir faktördür. Yabancı yatırımı çekmek isteyen ülkeler vergi reformuna ve bu reformu yönetebilmeye ihtimam gösterirler. Vergi kalemi düşük oranlı, adil, şeffaf, güvenilir ve dünya normlarına uygun olduğu ölçüde, şirketleri çeker veya iter. Şirketler vergi oranlarına bağlı rekabet dâhilinde çıkarlarına uygun yatırım bölgelerini tercih ederken, ülkeler vergi düzenlemeleriyle yatırım çekmeyi ve vergi kaçırmanın önüne geçerek ekonomiyi canlandırmayı hedeflerler.⁶³

k) Yaşam Tarzı

⁶² DPT-TBB, s. 16.

⁶³ DPT-TBB, s. 21.

Uluslararası finans merkezleri, işlevleri itibariyle sınırları esnetirken nitelikli çalışan ihtiyacı dolayısıyla birçok yabancı eleman barındırır. Hizmet verme, hizmet alma veya yatırım yapma isteğinde olan yabancılar, finans merkezi tercihlerinde, kurumun bulunduğu şehir veya ülkenin imajını, sağladığı çok yönlü, kaliteli, ulaşılabilir ve uygun maliyetli imkânları gözönünde bulundururlar. Tercih edilen UFM veya yatırım bölgesinde, yeterli ve konforlu altyapı, telekomünikasyon, ulaşım, çevre düzeni, haklar ve kazanç konusunda tutarlı ve daimi düzenlemeler finans merkezi ve ikamet eden yabancılar açısından kazan-kazan sonucunu verecektir ve sunulan bu cazip imkânlarla rakip finans merkezlerine karşı üstünlük sağlanacaktır.⁶⁴

1) Destek Hizmetlerine Erişilebilirlik

Uluslararası standartlarda ve düşük maliyetli iletişim altyapısının olması, ulaşım altyapı ve hizmetlerinin sağlanması uluslararası şirketleri çekmede ve finansal hizmetleri yoğunlaştırmada son derece önemlidir. İleri bilişim teknolojilerinin kullanılmasının sağladığı avantajlarla, bilgi elde etme, depolama ve yönetmede güvenilirlik, geniş ve etkin internet ağı, temelde kara ve hava ulaşımı, yeraltı-yerüstü raylı ulaşım kolaylığı ve yaygınlığı, finansal hizmet üretiminde aranılan önemli özelliklerdendir. Ayrıca uluslararası finans merkezlerinde para hareketleri, mali piyasa işlemleri ve bunların takiplerini hızlandırmak için iletişim ve ulaşım da ileri teknoloji ve hız hem tercih sebebidir hem de düşük maliyetle birlikte ciddi bir rekabet aracıdır. İletişim, ulaşım ve teknoloji altyapısının sağlanması kadar ilgili kişilerin bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi de önemlidir. Bu anlamda özellikle bilişim, finans hukuku ve tahkim, bankacılık, vergi işlemleri ve muhasebe konularında danışmanlık yapılması gerekir. Başta söz konusu sektörler olmak üzere, ilgili bütün sektörlerde uluslararası nitelikte işgücünden oluşan destek grupları kurulmalı, dışarıdan alınan profesyonel destekler kısa sürede yerel eğitimle yerli destek gruplarına dönüştürülmelidir.⁶⁵

2.2.3. Uluslararası Finans Merkezlerinin İşlevleri, Yararları ve Önemi

⁶⁴ Yılmaz, ss. 149-150.

⁶⁵ Yılmaz, ss. 149-150.

Uluslararası Finans Merkezlerinin işlevleri, aynı zamanda finans kurumlarının organize olmuş merkezlerde yoğunlaşmasının da nedenidir ve şöyle sıralanabilir:⁶⁶

- a) UFM’ler sınır ötesi kurumların kısıtlılığının kaldırıldığı veya çok aza indirildiği merkezler olarak finansal sistemin işleyişini kolaylaştırmaktadır.
- b) UFM’lerde toplanan kurumlar, bu merkezlere uygulanan dış ekonomi fırsatlarından, ürün ve hizmet çeşitliliğinden faydalanmaktadır.
- c) UFM’ler uzman yardımı almak veya uzmanlaşmak için geniş imkânlar sunmaktadır ve en önemli uluslararası rekabet unsuru sayılan nitelikli işgücünü bir araya toplamaktadır.
- d) Bu merkezlerde mali hizmetler ve sair hizmetler işbirliği yapmaktadır. Teknoloji, bilgi ve danışmanlık desteği veren çeşitli sektörler UFM’lerde yoğunlaşmaktadır.
- e) UFM’ler, özellikle gelişmiş ve hızlı teknolojileri ile yatırımcılar için bütün piyasaları görme imkânı sağlarken, merkezdeki kurumun, idari-mali, bilgi-işlem ve denetim birimlerinin merkez dışında tutularak maliyetin düşürülmesine olanak vermektedir.
- f) UFM’ler, yerli-yabancı yatırımcıları ve kurumsal-bireysel müşterileri aynı merkeze toplamaktadır. UFM’ler arz ve talep açısından sunduğu imkân ve çeşitlilik ile seçenekleri artırdığı ve kıyaslama fırsatı sağladığı için müşterileri ve yatırımcıları dolaylı olarak yönlendirmektedir. Bunun sonucunda “alıcı ve satıcılar likit piyasalara” yönelmekte ve menkul kıymet borsaları, vadeli işlem piyasaları ve borsaları, döviz ve emtia borsaları, aynı çatı altında tek borsa veya piyasa olarak birleştirilmektedir.

2.2.4. Uluslararası Finans Merkezlerinin Avantajları

⁶⁶ Uzunoğlu ve diğerleri, ss. 45-46.

UFM'lerin başlıca avantajları⁶⁷ şöyle sıralanabilir:

- a) UFM'nin bulunduğu şehir ve ülke, çeşitli kalemlerde yatırım şirketlerinin getirisi, finansal işlem yoğunluğu, yoğun fon akışı ve sermaye girişi nedeniyle ekonomik büyümeyi artırır.
- b) Hemen her sektörde artan işgücü ihtiyacını karşılayacak şekilde istihdam oluşturur.
- c) Uluslararası fon akışı yoğunlaşırken alınan hizmetlerin maliyeti düşer.
- d) UFM'ler daha ziyade yatırım çekmeye ve daha geniş finansal işlem hacmine aracılık etmeye yönelik kurulduğu için az miktardaki sabit sermayeyle hızlı bir şekilde kurulabilir.
- e) Finansal sektörde büyüme sağlar. Yabancı şirketler yerli şirketlerle aynı pazar için rekabete girer ve işlem maliyetleri düşer.
- f) Hizmet ve ürün sağlayan diğer sektörlerle kıyasla finansal sektör çevreye daha duyarlıdır. Ayrıca imaj oluşturmak ve korumak, markalaşmak ve cazip görünmek için dolaylı olarak çevre düzenine ve temizliğine katkı sağlar.

Gelişmiş bir UFM, bulunduğu ülkenin; ekonomik ve politik istikrarının varlığını ve sürdürülebilirlik bakımından güven verdiğini, gereken düzenlemelerin çok yönlü yapıldığını, işine uluslararası kalite normlarında hâkim yerli-yabancı personel ve danışmanların istihdam edildiğini, altyapılarının tercih edilebilir ölçüde yeterli olduğunu, dünya çapında finansal ürün ve hizmet çeşitliliğine sahip olduğunu, finans kurumlarında işlem hacminin geniş olduğunu, dünya çapında iyi bir imajı olan markalaşmış bir ülke olduğunu gösterir.⁶⁸

Ayrıca bu durum, dünya çapında gelişmiş ve tercih edilen, finans ve diğer hizmet sektörlerine, derin finans piyasalarına sahip olduğunu gösterirken, kalkınma hamlelerini büyük ölçüde tamamlamış ve gelişmeleri takip eden bir ülke tablosu

⁶⁷ Öztangut, "Bölgesel Finans Merkezi Olarak Türkiye", ss. 5-6.

⁶⁸ International Regulatory Strategy Group (IRSG), "Why Europe Needs" International Financial Centres, http://www.cbi.org.uk/media/1714951/irsg4_03f.pdf (06.04.2016), ss. 3-4.

çizmektedir. UFM, ulusal ve uluslararası düzlemde nelere neden ihtiyaç duyulduğunu, ihtiyaçları gidermede önceliklerin ne olduğunu gösterdiği için kurulma aşamasında dahi önemlidir ve kazandırır.⁶⁹ UFM'lerin önemini, ait olduğu ülkenin sınır ötesine taşıdığı sermaye miktarı, bankalarının sınır ötesi hizmet vermesi ve dış şube sayısı, yabancı bankaların ülkede hizmet vermesi, finansal kurumlarının işlem hacmi ve yoğunluğu, finansal ilişkiler ağı, piyasalarının derinliği, yatırım cazibesi ve finansal yeterliliği gösterir.⁷⁰

2.2.5. Uluslararası Finans Merkezlerinin Dezavantajları

Uluslararası finans merkezleri, bulundukları ülkelerde çeşitli dezavantajların da ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. UFM'lerin sebep olduğu dezavantajlar⁷¹ şunlardır:

- a) UFM'nin kolaylaştırdığı uluslararası fon akışının, herhangi bir siyasi veya ekonomik istikrarsızlık esnasında geri dönmesi, ekonomik hassasiyeti ve kırılganlığı artırıcı etki yapmaktadır.
- b) Küreselleşmenin oluşturduğu ekonomik zincir, yalnızca finansal merkezlere yerleşen şirketlerin değil, aynı zamanda finans merkezlerinin ve ülke ekonomilerinin de karşılıklı etkileşimini kuvvetlendirmiştir. Uluslararası finans merkezinde faaliyet gösteren bir şirkette veya şirketler grubunda meydana gelebilecek finansal kriz, âdeta domino etkisi yaparak birçok şirketi, bankayı, aracı kurumu hatta finans merkezinin tamamını ve dolayısıyla da ülke ekonomisini derinden sarsacak bir krizin başlangıcı olabilmektedir.
- c) Ülkeye fon akış hızının artmasıyla, ülkenin finansal sistemi, farkedilmeden kara para aklama aracı olarak kullanılabilir. Bazen çeşitli nedenlerle veya rekabet edilebilir seviyede kalınmasını sağlamak amacıyla hızlı gelişen finans merkezleri için kara para aklama merkezine dönüştüğü algısı oluşturulabilir.

⁶⁹ Hikmet Akyol ve Nuri Baltacı, "Uluslararası Bir Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Değerlendirilmesi", *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi*, Sayı. 12, Ocak 2015, ss. 358-359.

⁷⁰ Youssef Cassis, *Capitals of Capital: A History of International Financial Centres, 1780-2005*, Cambridge: Cambridge University Press, 2006, s. 4.

⁷¹ Öztangut, "Bölgesel Finans Merkezi Olarak Türkiye", ss. 7-8; Budak (hızl.), ss. 4-7.

Algı boyutunda da olsa farkedilmeden somutlaştırılrsa da bu durum uluslararası kurumların geri çekilmesine ve finans merkezi statüsünün kaybedilmesine sebep olabilir. Yitirilen itibarın yeniden kazanılması, kaybın telafi edilebilmesi çok zorlu ve çok uzun bir süreç gerektirir.

- d) UFM’lerin kurulmasında düşük sabit sermaye yeterli olduğu için çabuk kurulur, bu bir avantajdır ancak herhangi bir sebeple yaşanabilecek bir olumsuzluk, oluşabilecek riskli bir durum veya güçlü bir rakip, çabuk yıkılmasına ve finans merkezi unvanının aynı hızla kaybedilmesine sebep olabilir.
- e) UFM’lerde güven son derece önemlidir ve güvene endeksli unvan sabit değildir. Herhangi bir boyuttaki başarısızlık, düzeltilmediği sürece olumsuz bir algıya, çok uzun zamana yayılan büyük bedeller ödenmesine sebep olur. Nedeni ne olursa olsun unvan kaybı, uluslararası itibar ve güvenin sarsılması demektir ve faturası oldukça ağırdır.

3. DÜNYANIN ÖNDE GELEN BAZI FİNANS MERKEZLERİ

Bu bölümde uluslararası finans merkezlerinin altyapısını hazırlayan ve sermayenin sınırlar arası dolaşımını gerekli kılan faktörlere değinilerek, New York,

Londra, Tokyo, Frankfurt, Hong Kong ve Singapur Uluslararası Finans Merkezlerinin yapıları ve özellikleri incelenmiştir.

3.1. New York Uluslararası Finans Merkezi

New York, nüfusu en yoğun olan şehri ve dünyadaki en büyük metropoliten bölgelerinden birinin merkezidir. New York, borough adı verilen beş bölgeden oluşur. Bunlar; Manhattan, The Bronx, Queens, Staten Island ve Brooklyn'dir. 1898 yılında New York şehri ile birleştirilmişlerdir. Finans sektörünün önemli merkezlerinden Wall Street, New York'un Manhattan kesiminde bulunmaktadır. New York borsası (New York Stock Exchange) da bu bölümde yer almaktadır. New York; finans, ticaret, teknoloji, araştırma, eğitim, eğlence, medya, sanat ve moda sektörüne küresel düzeyde katkı yaptığı için küresel şehir olarak kabul edilmektedir. Uluslararası diplomasiinin de önemli merkezlerinden biri olan New York, Birleşmiş Milletler Genel Merkezinin ev sahipliğini yapmaktadır. Bir “göçmen kenti” sayılan New York, dünyanın en büyük doğal limanlarından biridir. Altyapı ve ulaşım sorunlarını önemli ölçüde çözmüş olan, yaklaşık 170 farklı dilin konuşulduğu ve birçok Amerikan kültürel hareketinin de doğum yeri sayılan New York, 1920'li yıllarda dünyanın en kalabalık şehri haline gelmiş ve 1930'lu yılların başında, şehir merkezinin nüfusunun on milyonu aşması ile birlikte tarihteki ilk “mega şehir” olarak kabul edilmiştir.⁷²

17. yüzyılın başında kurulan New York, Avrupa'ya buğday ihraç edilmesiyle ticari pozisyon kazanarak oldukça kârlı bir liman haline gelmiş, 17. yüzyılın sonlarında Amerikan kolonilerinin başlıca ticaret merkezi konumuna yükselmiştir.⁷³

Önceleri bazı kiralama ve sigortalama işlemleri dışında finansal bir aktivitesi olmayan New York, 19. yüzyılın başlarında, gelişmiş bir ticaret merkezi olan ve nispeten güçlü bir borsası ve birkaç eski bankası olan Philadelphia model alınarak geliştirilmiş ve bu çerçevede 1817 yılında New York Stock (New York Borsası)

⁷²Atlantic Yurtdışı Eğitim ve Kariyer Danışmanlığı, “New York Eyaleti”, Eyaletler ve Şehirler, <http://www.makrosite.com> (28.04.2017).

⁷³Çevik, s. 56.

kurulmuştur. 1850’li yıllardan sonra yenilik ve büyük ölçülerde finansal değişim yaşanan New York, rakibi Philadelphia’nın önüne geçerek ülkenin en önemli finans merkezi konumunu elde etmiştir.⁷⁴ I. Dünya Savaşı öncesinde ABD’nin demir yollarına ve sanayi kuruluşlarına yatırım amacıyla yabancı sermaye akışını hızlandırması ve sınırlar arası ticarete kredi sağlama görevini üstlenmesi için New York’a özel önem verilmiş, savaşın olağandışı şartları New York’un uluslararası finans merkezi olmasına önemli katkılar sağlamıştır. O dönem ABD’nin en büyük liman kenti olan New York, kıymetli evrakların kaydının tutulduğu ve ikinci el kâğıtların alışverişinin yapıldığı önemli bir merkez olmuş, 1950’lerde menkul kıymetler piyasası kurularak ABD’nin menkul kıymetler işleminin %90’ına ev sahipliği yapar hale gelmiştir.⁷⁵ Bu piyasa, ihtiyaç duydukları oranda bankacılık hizmeti alamayan işletmeler için önemli bir kredi kaynağı olmuş, takip eden süreçte vadesiz kredi piyasası, bankaların kabul piyasası, menkul kıymetler ve federal fonlar piyasası kurulmuştur. Bu mali piyasalar dış sermayeleri şehre çekerek New York’un derinliğini arttırmış ve şehrin önemli bir uluslararası finans merkezi olmasını sağlamıştır. 1919-1925 arası dönemde para piyasalarındaki koşullarda ve döviz kurlarının belirlenmesinde aksamalar olduğu için para her yerde değer kaybetmiş ve bütün devletlerin ekonomik düzenleri bozulmuştur. Bu dönemde doların güvenilirliği dahi sekteye uğrarken New York’un sağlam finans sistemi genel kabul görmüştür.⁷⁶ Bir görüşe göre, Amerikan ve İngiliz finansal kurumları arasındaki ilk ciddi rekabet bu dönemde yaşanmıştır. Fakat Amerikan dolarının denizaşırı yatırım fon fazlalığı ve uygun kur seviyesi Londra karşısında New York’un piyasalara hâkimiyetini sürdürmüştür.⁷⁷

II. Dünya Savaşından sonra dünyayı yeniden düzenlemek adına örgütler de kuran ABD, dünyanın beyni haline gelmiştir. Uluslararası bir antlaşmayla kabul edilen Bretton Woods Sistemi, doları altına endeksleyerek uluslararası ölçüt para birimi seviyesine yükseltmiştir. Soğuk savaş sırasında iki kutuptan biri olması nedeniyle ABD,

⁷⁴ Yee, ss. 37-41.

⁷⁵ Çevik, ss. 58-59.

⁷⁶ Çevik, ss. 60-61.

⁷⁷ Feyzullah Ezer, “1929 Dünya Ekonomik Krizinin Türkiye’ye Etkileri”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt.20, Sayı. 1, Ocak 2010, s. 429.

temelini attığı küreselleşme dolayısıyla gelişen liberalizasyon politikasının avantajlarından ilk etapta İngiltere kadar faydalanamamıştır fakat liberalizasyon politikaları hızla dünyaya yayılmıştır.⁷⁸

Yabancı banka sayısı ile finans araçlarının pazar payının artması sonucu 1980'lerden itibaren dünyanın en önemli ve en gelişmiş uluslararası finans merkezi sayılan New York'un finans ve hizmet sektörleri büyümeye devam etmiştir.⁷⁹ Günümüzde ABD ekonomisinde 6 milyonu aşkın nitelikli işgücünü istihdam eden finansal hizmetler sektörü son derece önemlidir ve ülkede bu tür istihdamın en yoğun olduğu şehir olan New York, dünyanın en büyük iki finans merkezinden biridir (Tablo 3.1). Dünyadaki en etkin menkul kıymet borsası sayılan New York Borsası (New York Stock Exchange-NYSE), 100'ü aşan ülke adına 4000'i aşan firma kaydına⁸⁰ ve Dünya Menkul Kıymet Borsaları Federasyonunun (World Federation of Exchanges-WFE) 2016 yılı indeksine göre 19 trilyon 573 milyar dolar piyasa değerine sahiptir.⁸¹

Tablo 3.1: Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında New York'un Konumu, (2017).

	GFCI 17	GFCI 18	GFCI 19	GFCI 20	GFCI 21	GFCI 22
--	---------	---------	---------	---------	---------	---------

⁷⁸ Ufuk Başoğlu, Nalan Ölmezoğulları ve İlker Parasız, **Dünya Ekonomisi: Küreselleşme, Uluslararası Finansal Kurumlar ve Küresel Makro Ekonomi**, 2. Basım, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2011, ss. 32-72.

⁷⁹ Çevik, s. 61.

⁸⁰ DEİK/TAİK, "ABD Ülke Bülteni", 2012, file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/DE%C4%B0K_Amerika_Birle%C5%9Fik_Devletleri_%C3%9Clke_B%C3%BClteni_-_Mart_2012.pdf (11.04.2016), s. 40.

⁸¹ TSPB (Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği), **Türkiye Sermaye Piyasası 2016 (Raporu)**, İstanbul, Mayıs 2017, s. 11.

Endeks Yayın Tarihi	Mart 2015	Eylül 2015	Mart 2016	Eylül 2016	Mart 2017	Eylül 2017
Sıra / Derece	1	2	2	2	2	2
Derecelendirme	785	788	792	794	780	756
GFCI 17'ye kıyasla değişimi		▲ 3				
GFCI 18'e kıyasla değişimi			▲ 4			
GFCI 19'a kıyasla değişimi				▲ 2		
GFCI 20'ye kıyasla değişimi					▼ 14	
GFCI 21'e kıyasla değişimi						▼ 24

Kaynak Global Financial Centres Index/GFCI, S. 17, 18, 19, 20, 21, 22,
<http://www.longfinance.net/publications.html>

Küresel finans merkezlerinin derecelendirilerek sıralandığı GFCI İndekine göre New York, 2015 yılından itibaren ilk sırada olma özelliğini kaybetmiştir.⁸² 1920'li yıllardan itibaren tartışmasız lider konumda olan New York'un bu unvanı, son yıllarda yaşanan küresel mali krizin de etkisiyle Londra'nın eline geçmiştir.⁸³

Diğer taraftan, finansal sistemin hemen her alanında ciddi miktarlarda kayba sebep olan 11 Eylül saldırısının, en büyük darbeyi borsalara vurduğunu da hatırlamak gerekir. Bu saldırı nedeniyle New York Menkul Kıymetler Borsası dört işlem günü kapalı kalmış, ABD'nin zararının toplamda 2 trilyon doları geçtiği bildirilmiştir.⁸⁴ New York Finans Merkezinin manevi zararı ise yabancı yatırımcıların güveninin zedelenmiş olmasıdır.⁸⁵

ABD'de düzenleme otoriteleri merkezi sayılan Menkul Kıymetler ve Mübadele Komisyonu (Securities and Exchange Commission-SEC) tarafından mevcut tezgahüstü piyasaların organizasyonu için 1961 yılında Ulusal Menkul Kıymet Aracıları Birliği (National Association of Securities Dealers-NASD) görevlendirilmiştir. 1971'e kadar

⁸² Global Financial Centres Index/GFCI, <http://www.longfinance.net/publications.html> (27.11.2017).

⁸³ Suphi Aslanoğlu ve Çağrı Hamurcu, "New York Menkul Kıymetler Borsası(NYSA) ile İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)Arasındaki Etkileşim ve Her İki Borsada İşlem Gören Türkcell Hisse Senetleri Arasındaki İlişki", **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt.2, Sayı. 3, Temmuz 2013, s. 34.

⁸⁴ Abdulkadir Şen, "11 Eylül ve El Kaide Dosyası (Bölüm 1)", *Press Medya*, 20 Eylül 2012, <http://www.pressmedya.com> (11.04.2016).

⁸⁵ Aslanoğlu ve Hamurcu, s. 34.

yürütülen çalışmaların neticesinde Ulusal Menkul Kıymet Aracıları Otomatik Kotasyon Birliği (National Association of Securities Dealers Automated Quotations-NASDAQ) işlemlerini elektronik sistemle yapan bir piyasa olarak faaliyetlerine başlamıştır. Dünyanın en gelişmiş tezgâhüstü piyasalarından biri sayılan NASDAQ, AMEX'e ve NYSE'ye nispetle borsaya kote olma şartları bakımından daha caziptir ve hızlı büyümesinin nedeni de bu kolaylaştırılmış şartlardır. Ayrıca Amerikan hisse senedi piyasaları fon gereksinimi duyan firmaların ilk tercihidir zira dünyada firmalarına en fazla kaynak sağlayan piyasa bunlardır. NYSE ve NASDAQ'ın arz yoluyla sağladıkları kaynak bazı büyük borsaların hisse senedi piyasalarından elde edilenin toplamından fazladır.⁸⁶

3.2. Londra Uluslararası Finans Merkezi

⁸⁶ Osman Bilgen, “Uluslararası Hisse Senedi Piyasalarından Fon Temini ve Uygulama Örneği” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009, ss. 38-39;54.

Dünyadaki ilk uluslararası finans merkezi olan Londra, halen New York ile birlikte dünyanın en önemli iki küresel finans merkezinden biridir. Uluslararası şirketler kendi ürün veya hizmet pazarlarına, piyasalarına, mevcut veya potansiyel müşteri portföyüne, uzman işgücü bulabilme imkânlarına ve maliyet oranlarına bakarak tercih yaparlar. Londra bu özellikleri dünya şirketlerine, uygun koşullar ve erişim kolaylığıyla sunan markalaşmış şehirlerin başında gelir.⁸⁷ Ayrıca dünyanın en büyük finansal kuruluşlarının dörtte birinin Avrupa merkezleri ve en büyük döviz piyasası Londra'dadır. Londra, beş büyük havaalanıyla diğer finansal merkez ve ekonomilere erişimde en geniş hava ulaşım ağına sahiptir. Dünyanın en önemli yüz üniversitesinden on tanesi Londra'dadır ve işgücünün yarısına yakını lisans veya lisansüstü eğitime sahiptir. Ayrıca, İngilizce uluslararası ticaret dili olarak kabul gördüğü için çalışanların ikinci bir dil bilme zorunluluğu yoktur.⁸⁸

2003 yılında yapılan bir araştırmaya göre yabancı yatırımcıların aradığı en önemli özellik nitelikli işgücüdür. Londra'da birçok sektörde uzmanlaşmış, New York'ta ise çok sayıda uzmanlaşmış nitelikli işgücü bulunur. İkinci sırayı merkezi düzenlemeler oluşturmaktadır. Londra, düzenleme ve denetlemede sektörel diyalogun güçlü olması dolayısıyla, dünyanın en başarılı şehri olarak kabul edilmektedir. Vergilendirme konusunda da yine Londra en cazip küresel şehirlerden biridir. Hükümetlerin, finans sektörünün sorunlarını tespit edip hızla çözme yeteneği ise uluslararası finans şirketleri için yasal altyapıdan daha elzem görülmektedir. Diğer bir ifade ile, mevcut şartlar daha iyi hale getirilebilir veya kanunlardaki eksiklik giderilebilir fakat bu ihtiyacı fark edip gerekli adımları zamanında atabilecek bir siyasi iradenin varlığı çok daha önemlidir. Hayat standartlarının yeterliliği açısından bakıldığında ise Londra'nın özellikle şehir içi ulaşım hususunda önemli sorunlarla yüz yüze olduğu söylenebilir.⁸⁹

⁸⁷ Budak (hzl.), ss. 3-7.

⁸⁸ TBB – Deloitte, ss. 109-127.

⁸⁹ Budak (hzl.), ss. 8-17.

Yabancı yatırımcılarla yapılan, kurumlar ve finans merkezleri açısından öncelikleri belirleyen söz konusu araştırmada New York ve Londra'nın kanun ve yönetmelikleri, hükümet yaklaşımları, vergilendirme, maliyet, nitelikli işgücü, düzenleme-denetleme, sektörel ilişkiler ve iyi hayat koşulları gibi hemen her kriterde diğer küresel şehirlere kıyasla açık ara önde oldukları tespit edilmiştir.⁹⁰ Söz konusu kriterler Tablo 3.2'de sırasıyla gösterilmiştir:

Tablo 3.2: Uluslararası finans kurumları ve yabancı yatırımcıların öncelikli kriterleri (2003)

Kriter	Puan
Nitelikli İşgücü Havuzu	4,29
Yetkin Bir Düzenleyici	4,01
Vergi Rejimi	3,88
Hükümetin Sorunlara Yaklaşımı ve Hızı	3,84
Esnek Yasal Düzenlemeler	3,54
İyi Yaşam Koşulları ve Çalışma Ortamı	3,45

Kaynak Alparslan Budak (hzl.), **Global Finans Merkezleri ve İstanbul**, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007, s. 16.

Yabancı yatırımcılar, iş kurma ve sürdürmede maliyet ve zaman açısından kazançlı olacakları, çok yönlü kolaylık ve konfor elde edecekleri şehirlerde yatırım yapmayı tercih etmektedirler. Bu anlamda yabancı yatırımcılar açısından aranan öncelikli özellikler nitelikli işgücü, düzenleyici ve denetleyici güçlü irade, düşük ve tutarlı vergi sistemi, esnek yasal düzenlemeler, sorunsuz fiziki altyapı ve bilişim altyapısıdır.⁹¹ Son yıllarda Londra'nın, New York'un da önüne geçerek zirveye oturmasını sağlayan diğer özellikler ise; uluslararası piyasa fırsatlarını görüp değerlendirebilmesi, yenilik ve açıklık, mali ortam ve hayat tarzı üstüne kurduğu rekabet politikalarıdır. Ayrıca Londra Finans Merkezinde, “yeni düzenlemelerin uygulanması öncesinde fayda-maliyet analizine yer verilmesi kanuni bir zorunluluk haline getirilmiştir.”⁹²

⁹⁰ Budak (hzl.), ss. 17-18.

⁹¹ Budak (hzl.), s. 16.

⁹² TBB – Deloitte, ss. 110-125.

Londra'nın mali ve profesyonel hizmetlerinin değişen doğası, bilgiye erişim açısından derecelendirildiğinde şehir, yasal düzenlemeler ve piyasaya girişte yetenekli-uzman işgücüyle ilk sırada yer almakta ve neredeyse bütün kriterlerde çok güçlü bir konumdadır. Londra'nın enstrümantal faktörlerinin % 80'inden fazlası üst çeyrektedir. Londra için sorun alanı ise gelecekteki rekabet ortamına dair kurumlar vergisi oranları ve yukarıda da ifade edildiği gibi ulaşım altyapısıdır.⁹³ Londra finans merkezi sahip olduğu maddi sermaye ve toplam on bin dönümlük arazi üzerinde kurulu olması ve yerel yönetimlerle güçlü işbirliği olması dolayısıyla dünyanın en büyük finans merkezlerinden biridir.⁹⁴

Diğer taraftan Londra Büyükşehir Yönetimi (Greater London Authority-GLA) de şehrin finans merkezi fonksiyonuna özel önem vermektedir. Londra'nın asli ilkeleri olarak kabul edilen kararlılık, dayanıklılık, esneklik, yenilik, süreklilik, uzmanlık ve teşvik gibi temel esasları rehber kabul ederek şehrin iki yüzyılı aşkın bir süredir devam eden küresel liderlik konumunu sürdürmesini hedeflemektedir.⁹⁵ Bu amaçla ve yabancı yatırımcıların isteklerini ve dünyada bu şartları hangi şehirlerin ne kadar taşıdığını bilmek, ilke edinilmesi ve hayata geçirilmesi gereken özellikleri tespit etmek ve geliştirmek amacıyla Corporation of London araştırma ve danışmanlık şirketi kurulmuştur. Sermayenin dolaşımını kolaylaştırmada ihtiyaç duyulan şartları araştırarak raporlar halinde sunan şirket, öncelikle Londra için kapsamlı çalışmalar yapmaktadır.⁹⁶

⁹³ City of London "The changing nature of the City of London financial and professional services", January 2016, <http://www.cityoflondon.gov.uk/business/economic-research-and-information/Pages/Economic-Research-Blog.aspx> (12.04.2016).

⁹⁴ City of London "The Global Financial Centres City of London Corporation, London", September 2007, https://www.cityoflondon.gov.uk/business/economic-research-and-information/research-publications/Documents/20072000/The%20Global%20Financial%20Centres%20Index2_ExecutiveSummary.pdf (12.04.2016).

⁹⁵ City of London "The Global Financial Centres City of London Corporation, London", September 2007, https://www.cityoflondon.gov.uk/business/economic-research-and-information/research-publications/Documents/20072000/The%20Global%20Financial%20Centres%20Index2_ExecutiveSummary.pdf (12.04.2016).

⁹⁶ City of London "City of London Economic Development Research Programme Review of 2009 London", February 2010, <https://www.cityoflondon.gov.uk/business/economic-research-and-information/research-publications/Documents/research-2010/2009%20Research%20Review.pdf> (12.04.2016).

Londra finans piyasası 1568’de Anvers Borsası⁹⁷ örnek alınarak açılmış, 1570’te ismi, Kraliçe Elizabeth tarafından Kraliyet Borsası (Royal Exchange) olarak değiştirilmiştir.⁹⁸ Borsanın açılmasıyla Londra’nın döviz ve her tür alım-satım işlemleri sadece bu ticaret merkezinden yürütülmüştür. En hareketli finansal ürün olan hisse senetlerinin fiyatları spekülâtif genişleme ve daralmaların hem en açık göstergesi hem de bir nevi sebebi haline gelmiştir. Kraliyet Borsası 18. yüzyılda Londra’nın sigortacılık sektörünü de bünyesine katmış, kuruluş aşamasında işlemlerini yürüttüğü mekân olan ve ismini Lloyd’un Kahvehanesinden alan Londra Lloyduna taşınmıştır. Londra Borsası daha sonra borsa tellallarının buluşma yeri olarak bilinen Jonathan’ın Kahvehanesine taşınmıştır.⁹⁹ Büyüklük ve likidite bakımından dünyanın en önde gelen ve en hareketli borsalarından biri olan Londra Borsası, bu özelliği sayesinde her zaman satın alma ve birleşmelerin odağında yer almış ve buna bağlı bir gelişme olarak 2007’de İtalya Borsasını almıştır. Bu oluşumla, Avrupa sermaye piyasaları önemli bir birleşime sahne olmuştur. Çünkü bu birleşik borsa, yatırım aracı türlerini ve yatırımcı profillerini çeşitlendirerek artırmış, teknolojik açıdan da iddialı bir yapı oluşturmuştur.¹⁰⁰ Londra Borsası, üyelik için başvuran şirketlere, şirketin özelliklerine (elektronik bağlantı tercihleri, altyapısı, şirketin yeri, işlem yapacağı pazarlar) göre değişen işlemler için şirketi yönlendirmek üzere birer personel görevlendirmekte ve alacağı yıllık aidat miktarını üye olan şirketin personel sayısı ile orantılı olarak belirlemektedir.¹⁰¹

⁹⁷ Anvers Borsası: 15. yüzyılın sonunda kurulmuştur. Dünyanın ilk uluslararası borsasıdır. Duvarında; ‘ulusu ya da lisanı ne olursa olsun tüm tüccarların kullanımına açık olduğu’ yazan Anvers’in en önemli iki özelliği; liman ticareti için daha elverişli ve yabancı yatırımcılara yasal kolaylıklar sağlamasıdır. (İbrahim Örnek, Finans Piyasalarının Oluşumu: Küresel Finans Sisteminin Gelişimi, 2013, Kahramanmaraş Sütçü İmam Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, <http://www.yunusemreerdogan.com/dosyalar/fp.pdf> (13.04.2016), s. 2.).

⁹⁸ İbrahim Örnek, “Finans Piyasalarının Oluşumu: Küresel Finans Sisteminin Gelişimi”, 2013, Kahramanmaraş Sütçü İmam Fakültesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, <http://www.yunusemreerdogan.com/dosyalar/fp.pdf> (13.04.2016), ss. 4-6.

⁹⁹ Örnek, ss. 4-6.

¹⁰⁰ Sermaye Piyasasında Gündem, “Uluslararası Borsalar: Londra-İtalya Borsası”, Sayı. 68, Nisan 2008, ss. 14-15.

¹⁰¹ Sermaye Piyasasında Gündem, “Avrupa Sermaye Piyasalarında Teminat Koşulları: Londra Borsası”, Sayı. 27, Kasım 2004, s. 11.

Genel anlamda İngiltere sermaye piyasalarının aktivitelerinin düzenlenmesinden ve denetlenmesinden sorumlu kurum Finansal Hizmetler Otoritesidir (Financial Services Authority-FSA). Bu otorite, işlemlerini İngiltere piyasalarında yapmayı tercih eden aracı kurumların izin almak zorunda olduğu kurumdur. İngiltere Finansal Hizmetler Kurumunun yayınladığı ve bazı finansal araçların düzenlenmesini anlatan İhtiyati Kaynakkitap (Prudential Sourcebook), BIPRU (Banks, Building Societies and Investment Firms) firmalarını 50.000 € sermayeli, 125.000 € sermayeli ve 730.000 € sermayeli olmak üzere üç gruba ayırmıştır. Finansal Araçlara Yönelik Piyasalar Direktifi (Markets in Financial Instruments Directive-MiFID) ile orantılı olarak gerçekleştirilen bu uygulamanın alt limit sermaye oranları Avrupa Birliği'ne göre ayarlanmıştır. Londra ve İtalya birleşik borsalarında, 497'si hisse senedi piyasası işlemleri, 78'i türev piyasası işlemleri ve 42'si de sabit getirili menkul kıymetler piyasası işlemleri için aracı kurum olan toplam 617 üye bulunmaktadır.¹⁰² Dünya Menkul Kıymet Borsaları Federasyonunun (World Federation of Exchanges, WFE) 2016 yılı indeksine göre Londra Borsasının piyasa değeri, 3 trilyon 496 milyar dolardır.¹⁰³

İngiltere'deki toplam banka varlıkları, ülkedeki uluslararası bankaların varlıklarının iki katıdır ve İngiliz sermayesine dayalı bankaların varlıklarının %50'sinden fazlası ülke dışındadır. Küresel özel sermayenin tasarruflarının % 17'lik kısmı İngiltere piyasalarında bulunmaktadır. Ayrıca, İslamî fonların ilk işlem gördüğü ve önemli bir kısmının bulunduğu merkezlerden biri olan Londra'da 5 tanesi İslamî işlem mevzuatına tam uygun olmak üzere 22 tane banka işlem yapmaktadır.¹⁰⁴ 2010'da, finansal hizmetler bakımından daha fazla büyümek ve finansal rekabeti arttırmak için TheCityUK kurulmuştur.¹⁰⁵ Bu kuruluş, İngiltere'nin finans sektörünü uluslararası piyasalarda tanıtmak, istihdam ve güven temin etmek gibi hedefleri olan bağımsız bir

¹⁰² Sermaye Piyasasında Gündem, "Dünyada Aracı Kuruluşlar: Gelişmiş Ülkeler: İngiltere", Sayı. 128, Nisan 2013, ss. 17-18.

¹⁰³ TSPB, s. 11.

¹⁰⁴ İbrahim Peker ve diğerleri, **2014- 2018 Onuncu Kalkınma Planı Finansal Hizmetler Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2023**, Ankara, 2014, ss. 146-148.

¹⁰⁵ Bkz. TheCityUK, <https://www.thecityuk.com> (09.12.2017).

yapılanmadır. İngiltere, finans ve sigortacılık sektörlerinde, dünyanın en önemli merkezi olmayı ve bu unvanı korumayı hedeflemektedir.¹⁰⁶

Günümüz itibarı ile İngiltere sermaye piyasaları; gelişmiş, etkin, derinlikli, uluslararası pazarlarla entegre olmuş ve rekabetçi kabul edilmektedir. İngiltere’de finansal hizmetler sektöründeki sistemik riski de İngiltere Merkez Bankası takip etmektedir.¹⁰⁷

Küresel Finans Merkezleri İndeksine göre Eylül 2015’e kadar New York’un ardından ikinci sırada yer alan Londra, son beş değerlendirmede puan kaybetmesine rağmen finans merkezleri sıralamasında dünya birincisidir.¹⁰⁸ (Tablo 3.3)

Tablo 3.3: Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında Londra’nın Konumu, (2017).

	GFCI 17	GFCI 18	GFCI 19	GFCI 20	GFCI 21	GFCI 22
Endeks Yayın Tarihi	Mart 2015	Eylül 2015	Mart 2016	Eylül 2016	Mart 2017	Eylül 2017
Sıra / Derece	2	1	1	1	1	1
Derecelendirme	784	796	800	795	782	780
GFCI 17'ye kıyasla değişimi		▲ 12				
GFCI 18'e kıyasla değişimi			▲ 4			
GFCI 19'a kıyasla değişimi				▼ 5		
GFCI 20'ye kıyasla değişimi					▼ 13	
GFCI 21'e kıyasla değişimi						▼ 2

Kaynak Global Financial Centres Index/GFCI, S. 17, 18, 19, 20, 21, 22, <http://www.longfinance.net/publications.html>

¹⁰⁶ Peker ve diğerleri, ss. 146-148.

¹⁰⁷ Peker ve diğerleri, ss. 146-148.

¹⁰⁸ Global Financial Centres Index/GFCI, <http://www.longfinance.net/publications.html> (27.11.2017).

3.3. Tokyo Uluslararası Finans Merkezi

Tokyo, Japonya'nın başkenti, başlıca ticaret ve finans merkezidir. Birçok ulusal ve uluslararası şirkete ve bankaya ev sahipliği yapan şehir; bilgisayar, telekomünikasyon, havacılık, otomotiv ve nükleer enerji gibi teknoloji dallarının üretim ve pazarlama merkezleri dolayısıyla dünyanın önde gelen teknoloji liderlerinden biridir. Sanayi, ticaret, finans, turizm, kültür ve eğitim gibi fonksiyonlarla da öne çıkan Tokyo, aynı zamanda büyük bir liman şehridir. Şehrin ulaşım altyapısı teknolojik açıdan gelişmiş olup, dünyanın bütün merkezleriyle bağlantılıdır. Japon Borsasının da yer aldığı Tokyo, 2016 endekslerine göre dünyanın en gelişmiş beşinci şehridir. Tokyo uluslararası finans merkezi birçok uluslararası firmaya ev sahipliği yapmaktadır.¹⁰⁹

Japonya'da devlet tahvili ihraçlarına 1870'li yıllarda başlanmasıyla Tokyo merkezli menkul kıymetler piyasası oluşturulmuştur. Bunu izleyen süreçte menkul kıymet işlemleri için resmi bir kurum ihtiyacı doğmuş ve 1878'de Menkul Kıymetler Borsası Kanunu yayımlanmıştır. 1878 yılının Mayıs ayında bu kanuna binaen Tokyo Menkul Kıymetler Borsası (Tokyo Borsası) ile Osaka Borsası kurularak aynı yıl içerisinde Nagoya Borsası ve yerel hizmet veren diğer borsalar ise faaliyetlerine 1886'da başlamıştır. Japonya Sermaye Piyasası Kanunu, Mart 1943'te yürürlüğe girmiştir. Mart 1947'de yeniden düzenlenen Sermaye Piyasası Kanunu, Nisan 1948'de önemli ölçüde revize edilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kapalı kalan Tokyo, Osaka ve Nagoya menkul kıymet borsaları Nisan 1949 itibarıyla yeniden açılmıştır.¹¹⁰ Tokyo Menkul Kıymetler Borsası (Tokyo Stock Exchange-TSE) Başbakan'a bağlı anonim şirket seviyesinde yapılandırılmıştır. Kuruluş aşamasındaki yapılandırmada üyeler ortak sayılırken, Kasım 2001'deki Sermaye Piyasası Kanunu düzenlemesiyle

¹⁰⁹ Bilimevi Yurtdışı Eğitim Danışmanlığı, "Tokyo", Japonya – Şehir Rehberi, www.bilimevi.com (28.04.2017).

¹¹⁰ Zeynep Emre (hızl.), **Japonya Sermaye Piyasası**, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2006, ss. 5-6.

birlikte anonim şirkete dönüştürülmüştür. Sermayesi 107 milyon ABD Doları olan Tokyo Borsasının 123 ortağı vardır.¹¹¹

Tokyo Borsasının iştirakleri; %100'üne sahip olduğu Tosho Sistem Hizmetleri ve Japonya Menkul Kıymetler Takas ve Saklama Kuruluşu ile %86'sına sahip olduğu Japonya Menkul Kıymetler Mutabakat Kuruluşudur. Bağlı ortaklıkları ise; NSB Bilgi Hizmetleri, Japonya Menkul Kıymet Depo/Saklama Kuruluşu ve Tosho Bilgisayar Sistemleridir. Tokyo Borsası bünyesinde işlem gören ürünler; sabit getirili menkul kıymetler, türev ürünler ve hisse senetleridir. Tokyo Borsasının ana fonksiyonları şunlardır.¹¹²

- a) İşlemlerin yürütülmesi: İşlemler, kurallara uyularak elektronik sistemde uzaktan erişimle yapılır ve işlem ücretleri açıklanır.
- b) İşlemlerin denetlenmesi: İşlemler, kurallara uygunluk ve fiyatların doğru belirlenebilmesi için dikkatle izlenir ve kural ihlali durumunda gerekli müdahale yapılır.
- c) Menkul kıymetler kotasyonu: Borsaya kote olacak firmalar ile menkul kıymetler, düzenlenmiş kotasyon şartlarına uymak zorundadır.
- d) Kote edilmiş menkul kıymetlerin izlenip denetlenmesi: Yüksek kotasyon standartlarının korunması amacıyla sürekli ve dikkatle izlenen kote şirket ve menkul kıymetleri, kotasyon şartlarına uymadıkları takdirde, menkul kıymetin işlemleri durdurabilir veya kotasyonu iptal edilebilir.
- e) İşlem yapan üyelerin takibi ve denetimi: İşlem güvenliğini temin etmek adına bir tür takip sistemi geliştirilmiştir. Bu çerçevede mevcut üyelerin faaliyetleri ve finansal durumları incelenir.

Tokyo Borsası Grubunun yönetim kurulunu bir başkan ve on üye oluşturur. Yönetim kurulundaki üyeleri, borsada kote olan şirketlerden, aracı kurumlardan, finans kurumlarından ve hukukçulardan seçilen temsilciler oluşturur. Tokyo Borsası Grubu'nda, Yönetim Kurulu işlerinin yanı sıra benzer konularda kurula yardımcı olmak üzere danışma, denetleme, ücretlendirme ve atama komiteleri bulunmaktadır. Borsanın

¹¹¹ Emre (hızl.), ss. 10-11.

¹¹² Emre (hızl.), ss. 10-11.

başkanı Grubun da başkanıdır. Grubun bazı yönetim kurulu üyeleri aynı zamanda Borsanın da yönetim kurulu üyeleridir. Diğer üyeler ise icra kurulu üyelerinden seçilir.¹¹³

Tokyo Borsasında, 1999 yılından sonraki işlemler elektronik sistemle yapılmıştır. 2010’da komutların daha seri bir şekilde girilmesini sağlayan “arrowhead” adı verilen yeni bir sistem geliştirilmiş ve kullanıma girmiştir. Tokyo Borsasında anlık fiyat dalgalanmalarını önlemek için çeşitli tedbirler alınmaktadır. Alım-satım kotasyonlarının farkı normalin üstüne çıktığında, alım-satım kotasyonu gösterge sisteme girilerek yüksek fiyattaki dalgalanmalar kontrol altına alınmaya çalışılmaktadır. Borsa, gösterge alım-satım kotasyonlarını belirli parametreler çerçevesinde düzenlemektedir. Ayrıca alt ve üst fiyat limitleri belirlenmiştir. Günlük limitleri ise hisse senetlerinin fiyat aralığı belirlemektedir. Tokyo Borsasında işlem yapan finans kuruluşları, işlem yaptıkları ürünlere göre kategorize edilmektedir.¹¹⁴

Dünya Menkul Kıymet Borsaları Federasyonu (World Federation of Exchanges-WFE) 2016 yılı indeksine göre Tokyo Borsasının piyasa değeri 5 trilyon 062 milyar dolardır.¹¹⁵ Japon sermaye piyasası sabit getirili menkul kıymetler anlamında birçok farklı tahvil ihraç etmektedir. Bunların içinden, uluslararası firma tahvilleri yen olarak ihraç edilirse “samuray tahvili”, yabancı para biriminden ihraç edilirse “shogun tahvili” ismiyle tasnif edilmektedir.¹¹⁶ Japon finans kuruluşlarının uluslararası bankalardaki kredi payının, bir dönem %41’e yükselerek en üst seviyeye çıkması, Japonya’nın dönemin en büyük kreditor ülkesi olmasını sağlamıştır. Japon ekonomisinin büyüme sürecine girmesi, Japon firmalarının küresel pazarlarda lider olması, okyanus ötesi finans kuruluşlarının Tokyo’da birer şube açmaya yönelmeleri, Japonların başarılı yönetimi ve buna benzer birçok unsur, Japonların özgüvenini tetiklemiştir. Fakat söz konusu özgüven, yaşanan durumun gerçekliğini örtetek aslında ekonomik balon olan suni büyümenin fark edilmesini engellemiştir.¹¹⁷

¹¹³ Sermaye Piyasasında Gündem, “Tokyo Borsası”, Sayı. 106, Haziran 2011, s. 12.

¹¹⁴ Sermaye Piyasasında Gündem, “Tokyo Borsası”, ss. 14-17.

¹¹⁵ TSPB, s. 11.

¹¹⁶ Sermaye Piyasasında Gündem, “Tokyo Borsası”, s. 17.

¹¹⁷ Serdar Çokaklı, “Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma: Japonya Örneği”, **BDDK Mali Sektör Politikaları Dairesi Çalışma Raporları**, Ankara, Temmuz 2002, s. 8.

Dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olan Japon ekonomisinin, küreselleşme hareketinin hızlanmaya başladığı 1980'lerin sonundan itibaren uzun süreli ve büyük bir bankacılık krizi yaşamasında; düşük kârlılık, sermaye azlığı gibi nedenlerin yanı sıra Japonya'nın mali sistem işletme anlayışına özgü bazı sorunların da etkili olduğu söylenebilir. Japonya'da bankacılık sektörünü krizden kurtarmak için uygulanan politikalardan alınabilecek dersler şunlar olabilir:¹¹⁸

- a) Makroekonomik koşullar açısından istikrar sağlansa da finansal liberalizasyon, bankacılık sektöründeki bazı hatalı uygulamalar ve finans sistemine dair öngörü ve zamanında müdahalelerin yapılmaması gibi sebepler ekonomileri istikrarsızlığa sürükleyebilmektedir.
- b) Finansal krizleri çözebilecek politikaların gecikmesi, kriz sürecindeki maliyetin artmasına, dolayısıyla ekonominin tahmin edilenden daha fazla zayıflamasına neden olabilmektedir. Kriz dönemi maliyetini düşürmek için, kurtarılamayacak durumdaki bankaların sistem dışında bırakılması ve alacakların tahsil edilmesine ağırlık verilmesinin en etkili yol olduğu kabul edilmektedir.
- c) Kriz sonrası durağanlaşan ekonomilerde sorun olabileceği öngörülen kredi artışını engellemek için kredi değerlendirmeleri iyi yapılmalı ve karşılık olarak kredi sınıflandırmaları kullanılacaksa işlevsel kriterlere göre önlem alınmalıdır.
- d) Bankaların, piyasaların yüksek riskinden korunması için, ellerinde bulundurdıkları şirket hisselerinin miktarlarının makul seviyelerde olması sağlanmalıdır.
- e) Sisteme güveni artırmak, kredi daralmasını engellemek ve bankaların sermayesini ortalama düzeyde tutabilmek adına ödeme güçlüğü çekilmesine rağmen, kurtarılabılır durumdaki bankalara kamu fonundan kaynak aktarılmalı ve bu işlem dâhilindeki olası ahlâk istismarını en aza indirmenin yöntemleri belirlenmelidir.

¹¹⁸ Çokaklı, ss. 24-26.

f) Bankaların geri ödenmeyen kredi sorunlarına çözüm bulunması anlamında reel sektörün performansının yükselmesi için borç yapılandırma paketleri devreye sokulmalıdır.

g) Ekonomide yaşanan deflasyon düğümünün çözülmesi için kamuoyundaki bekleyişi yönlendirebilecek parasal anlamda genişlemeye yönelik bir politika belirlenmeli ve bunu sağlayabilecek enflasyon hedefi uzun vadeli olarak planlanmalıdır.

Bütün hareketliliğine ve büyüklüğüne rağmen özelde Tokyo Finans Merkezinin genelde Japonya'nın en önemli finansal sorunu halâ bankacılık sektörünün kötü performansıdır. Japonya'da mevduatlara yönelik devlet garantisi sistemi tekrar düzenlenmiştir. Son durumda, yabancı banka şubelerindeki mevduatlar devlet garantisi kapsamında yer almazken, genel merkezleri de Japonya'da olan yerel bankalara ait 10 milyon Japon Yeni üst limitli mevduat garanti kapsamına alınmıştır.¹¹⁹ Dünya genelinde Tokyo finans merkezinin son dönemdeki yeri Tablo 3.4'teki verilerde bir arada görülmektedir.

Tablo 3.4: Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında Tokyo'nun Konumu, (2017).

	GFCI 17	GFCI 18	GFCI 19	GFCI 20	GFCI 21	GFCI 21
Endeks Yayın Tarihi	Eylül 2014	Mart 2015	Eylül 2015	Mart 2016	Eylül 2016	Mart 2017
Sıra / Derece	5	5	5	5	5	5
Derecelendirme	722	725	728	734	740	725
GFCI 17'ye kıyasla değişimi		▲ 3				
GFCI 18'e kıyasla değişimi			▲ 3			
GFCI 19'a kıyasla değişimi				▲ 6		
GFCI 20'ye kıyasla değişimi					▲ 6	
GFCI 21'e kıyasla değişimi						▼ 15

Kaynak Global Financial Centres Index/GFCI, S. 17, 18, 19, 20, 21, 22,
<http://www.longfinance.net/publications.html>

¹¹⁹ Konya Ticaret Odası, **Japonya Ülke Raporu**, Konya, Mart 2007 s. 17.

Küresel Finans Merkezleri İndeksinin son araştırmasına kadar puanını artıran bir seyir izleyen Tokyo, son araştırma sonuçlarına göre puanını düşürmüştür. Buna rağmen küresel finans merkezleri içerisinde son üç yıldır beşinci sıradaki yerini korumuştur.¹²⁰

3.4. Frankfurt Uluslararası Finans Merkezi

Almanya'nın finans merkezi olan Frankfurt, II. Dünya Savaşından sonra öne çıkmaya başlamış ve 1998 yılında Avrupa Merkez Bankasının burada kurulmasıyla önemini arttırmıştır. AB'nde ortak para birimine geçişle birlikte yerli-yabancı birçok finans şirketinin merkez veya şubeleri Frankfurt'a taşınmış; hem finansal işlem hacmi hem de hizmet ve ürünlerin çeşidi çoğalmıştır. Frankfurt finans merkezinin etkinliği ve cazibesi, küresel plâtfomdaki ve kıta Avrupasındaki işlem yoğunluğu ile orantılı olarak artmıştır. Şehrin altyapısının tamamlanmış olması, bilişim, iletişim ve ulaşım sisteminin güçlü olması Frankfurt finans merkezinin gelişimini hızlandırmakta ve cazibesini arttırmaktadır. Finans merkezi oluşumunu güçlendirmek için kurulan Frankfurt Main Finance'ın, Frankfurt'un dünya çapında markalaşmasını hızlandıracığı ve önemli avantajlar sağlayacağı düşünülmektedir.¹²¹ Hem kıta Avrupasındaki en etkin finans merkezi hem de uluslararası seviyede ticaret, eğitim, kültür, turizm ve ulaşım merkezi olan Frankfurt, oldukça büyük bir ticari ve stratejik öneme sahiptir. Almanya'nın, nüfusu en yoğun olan beşinci şehri olan Frankfurt'un içine alan Frankfurt Rhine-Main Metropolitan Bölgesinin GSYH'deki oranı % 8 civarındadır ve kişi başına GSYH oranı ülke genelinin % 15 üzerindedir. Frankfurt ekonomisindeki temel faktörler; finans, ticaret fuarları, medya ve ulaşım. Şehir, Avrupa Merkez Bankası, Alman Merkez Bankası, birçok düzenleyici kurumun merkezi, yerli - yabancı bankanın merkez ve şubeleri, Deutsche Börse ve birçok büyük yatırım şirketinin ev sahibidir. Avrupa'daki en işlek ticari fuar merkezi sayılan Frankfurt, belirtilen oranın yarısı yabancı olmak üzere her yıl 2,2 milyon ziyaretçi çekmektedir.¹²² Almanya'da son dört yüzyıldır birçok borsa faaliyet göstermektedir. Ancak, borsa birleşmeleri neticesinde ülkede yedi tane borsa mevcuttur. Bu borsaların en büyüğü, ülkedeki toplam işlem hacminin %90'ını

¹²⁰ Global Financial Centres Index/GFCI, <http://www.longfinance.net/publications.html> (27.11.2017).

¹²¹ Peker ve diğerleri, s. 159.

¹²² Peker ve diğerleri, s. 155.

gerçekleştiren Frankfurt Borsasıdır (Frankfurter Wertpapierbörse-FWB). Borsanın kuruluşu 16. yüzyılın son dönemlerine dayanmaktadır.¹²³

Aslında Frankfurt Borsasının temelini 1585'te, döviz işlemleri ile uğraşan tüccarlar atmış ve 1808'de ticaret odasını kuran üyeler borsayı kendi kurumlarına dâhil ederek kamu kurumu statüsü kazandırmışlardır.¹²⁴ Frankfurt ve Berlin borsaları, Almanya'nın ilk borsalarıdır. Frankfurt Borsasının kuruluş amacı, büyük bir portföy oluşturarak Londra'yı Avrupa'nın önde gelen finans merkezi olmaktan çıkarmaktır. 1993 yılından itibaren borsanın işletim hakkı Deutsche Börse şirketine bırakılmıştır.¹²⁵ İcra Kurulu tarafından yönetilen Frankfurt Borsası, diğer borsalardan farklı olup kamu hukukuna tâbidir ve özel bir organizasyon yapısı yoktur. 140'ı yabancı olmak üzere toplam 300 üyesi bulunan Frankfurt Borsasının gelir-giderler ve bütün işlem kayıtları Deutsche Börse tarafından tutulmaktadır. Deutsche Börse ve NYSE Euronext yönetim kurulları Şubat 2011'de birleşme kararı almış, yeni oluşuma merkez olarak Hollanda'yı seçmiş fakat yönetimin New York ve Frankfurt'tan yapılmasını öngörmüşlerdir. Oluşumun maliyetinin 400 milyon \$ olacağı tahmin edilmiş, payların %60'ının Deutsche Börse'nin, %40'ının ise NYSE Euronext'in olması karara bağlanmıştır. Frankfurt Borsasının işleyişinde borsa ve işletmeci şirketin yönetimleri farklıdır. Borsanın en yetkili karar organı, kriterler ve işlem ücretleri gibi borsa ile ilgili temel ve hayati kararların görüşüldüğü Borsa Konseyidir. Konsey 18 üyeden oluşmaktadır ve üyelerin görev süresi üç yıldır. Konseyde, Hessen Eyaleti Ekonomi Bakanlığını temsil eden bir daimi üye de yer almaktadır. Borsa icra kurulu üyelerinin atanma ve azledilme gibi işlemleri Borsa Konseyi ve Borsa Denetleme Otoritesi tarafından ortaklaşa yapılmaktadır.¹²⁶ Hessen Eyaleti Ekonomi Bakanlığı'na dâhil olan Borsa Denetleme Otoritesinin yetkileri; fiyatlandırma, alım-satım işlemleri ve Borsalar Kanunu ihlallerinin araştırılmasıdır. İcra kurulunun; işlem yapmak isteyen şirketleri incelemek, menkul kıymet, organizasyon ve işleyiş prosedürlerini belirlemek, borsayla ilgili

¹²³Alparslan Budak ve Özcan Çikot (hızl.), **Dünyada Borsa Şirketleşmeleri, Satın Alma ve Birleşmeleri**, İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2011, s. 17.

¹²⁴Serkan Özbek, "Avrupa Birliği Sermaye Piyasalarının Entegrasyonu ve Muhasebe Uygulamalarının Uyumlaştırılması Süreci", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004, s. 28.

¹²⁵Özbek, s. 28.

¹²⁶Budak ve Çikot (hızl.), s. 19.

mevzuatın uygulanmasını sağlamak gibi sorumlulukları vardır. Deutsche Borsenin sermaye piyasalarına sağladığı imkân ve hizmetler; menkul kıymet ve türev piyasalarını işletmek, para, veri satışı ve dağıtımı, takas, finans alanında çok yönlü bilgi hizmetleri sağlamak ve elektronik işlem altyapıları kurmaktır.¹²⁷

Bu hizmetlerin kapsamında, farklı şirketler ile farklı bölümler yer alırken, grubun birçok yerel ve uluslararası iştiraki bulunmaktadır. Diğer iştiraklerin haricinde, bilgi işleminden sorumlu olan Deutsche Börse Services ve sistem ve işlem altyapılarından sorumlu Deutsche Börse Systems Gruba ait diğer şirketlerdir.¹²⁸ Dünyadaki öncü takas firmalarından biri olan Clearstream'in, yine dünyada ilk sıralarda yer alan türev ürün borsalarından biri olan Eurex'in ve işlem merkezi Xetra'nın sahibi de Deutsche Börsedir.¹²⁹

Deutsche Börse likidite bakımından dünyadaki en zengin borsalardan biridir. Ayrıca Alman finans sisteminde ticaret, kamu ve kooperatif bankalarının merkezleri de Frankfurt'tadır. Tasarruf ve kooperatif bankaları KOBİ faaliyetlerine ve yerel yatırımlara ağırlık verirken, kamu bankaları ve ticari bankalar büyük şirketlerin yatırım ve faaliyetlerini desteklemektedir.¹³⁰ Frankfurt, Almanya'da yönetilen fonların %80'ini yöneten ve on binlerce kişiyi istihdam eden 50'den fazla yatırım şirketinin faaliyet gösterdiği önemli bir ticari merkezdir.¹³¹

¹²⁷ Budak ve Çikot (hızl.), ss. 17-23.

¹²⁸ Budak ve Çikot (hızl.), ss. 17-23.

¹²⁹ Sermaye Piyasasında Gündem, "Alman Sermaye Piyasası", Sayı. 38, Ekim 2005, ss. 18-21.

¹³⁰ Peker ve diğerleri, s. 157.

¹³¹ DEİK, "Türk - Alman İş Konseyi", Hessen-2, 2008,

https://www.deik.org.tr/Konsey/67/T%C3%BCrkiye_Almanya.html (15.04.2016), s. 13.

Tablo 3.5: Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında Frankfurt'un Konumu, (2017).

	GFCI 17	GFCI 18	GFCI 19	GFCI 20	GFCI 21	GFCI 22
Endeks Yayın Tarihi	Mart 2015	Eylül 2015	Mart 2016	Eylül 2016	Eylül 2017	Mart 2015
Sıra / Derece	19	14	18	19	23	11
Derecelendirme	692	706	689	695	698	701
GFCI 17'ye kıyasla değişimi		▲ 14				
GFCI 18'e kıyasla değişimi			▼ 17			
GFCI 19'a kıyasla değişimi				▲ 6		
GFCI 20'ye kıyasla değişimi					▲ 3	
GFCI 21'e kıyasla değişimi						▲ 3

Kaynak Global Financial Centres Index/GFCI, S. 17, 18, 19, 20, 21, 22,
<http://www.longfinance.net/publications.html>

Küresel Finans Merkezleri İndeksinin son üç yıllık değerlendirmelerine göre, yer aldığı sıralama ve puanlama dereceleri istikrarlı olmasa da birbirine yakın seyir izleyen Frankfurt, son indekste puanını arttırırken, kendine nispetle son üç yılın en üst basamağı olan on birinci sıraya çıkmıştır.¹³² (Tablo 3.5)

¹³² Global Financial Centres Index/GFCI, <http://www.longfinance.net/publications.html> (27.11.2017).

3.5. Hong Kong Uluslararası Finans Merkezi

1841 yılında İngiliz şirketlerinin, Çin İmparatorluğu ve bölgeye yönelik ticari faaliyetleri sonucunda oldukça önemli ve stratejik bir ada konumuna yükselen¹³³ İngiltere ve Çin'in Aralık 1984'te imzaladıkları Ortak Deklarasyona istinaden Hong Kong, Temmuz 1997'de İngiliz sömürgesi olmaktan çıkarılıp Çin Halk Cumhuriyeti'ne (ÇHC) devredilmiştir.¹³⁴ ÇHC'nin Hong Kong üzerindeki politik sınırlarının çizildiği deklarasyon çerçevesinde yürürlüğe giren temel kanuna göre Hong Kong, Tek Ülke, İki Ayrı İdari Sistem esasıyla Özel İdare Bölgesi (Hong Kong Special Administrative Region) statüsüyle yönetilecek ve İngiliz idaresindeki genel yapısı değiştirilmeden 1997'den sonra 50 yıllık bir süre ile uygulanacaktır. Yine temel kanuna göre, yatırım yapmak için Hong Kong'u tercih eden yabancıların ticari faaliyetlerini ve yatırımlarını içeren mevzuat belirlendiği şekliyle geçerli olacaktır. Hong Kong'un kamu maliyesi ÇHC kamu maliyesine bağımlı olmadan hareket edecek, bölgenin serbest ticaret vasfı korunacak, ticari faaliyetlerini sekteye uğratabilecek düzenlemeler yapılmayacak ve altın, döviz ve hisse senedi piyasaları işlemlerini sürdürecektir. Hong Kong'un ÇHC sınırı korunacak ve bölge bir tür özel gümrük statüsüyle muhafaza edilecektir. İngilizce Çince ile birlikte resmi dil sayılmaya devam edecektir. Uluslararası mali platformlardaki Hong Kong doları takas edilebilirlik özelliğini devam ettirecek ve kambiyo kısıtlaması uygulanmayacaktır.¹³⁵

Dünyanın en yoğun havayolu kargo sistemini işleten Hong Kong, aynı zamanda Asya-Pasifik'in iletişim merkezidir. 1998 yılında hizmet vermeye başlayan yeni Hong Kong havalimanı açıldığı tarihten itibaren 2014 yılına kadar geçen zaman zarfında 55 defa dünyanın en iyi havalimanı olarak değerlendirilmiştir. Uluslararası ve

¹³³ Hong Kong Ekonomi Bülteni, "Hong Kong'un Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri – 2014", Ağustos 2015, s. 5.

¹³⁴ BTO (Bursa Ticaret ve Sanayi Odası), **Hong Kong Ülke Raporu – 2014**, Bursa, Aralık 2014, s. 1.

¹³⁵ Hong Kong Ekonomi Bülteni, ss. 6-7.

bölgesel havacılık merkezi olarak kabul edilen Hong Kong, oldukça gelişmiş bir ulaşım sistemine sahiptir.¹³⁶

Bir gün içindeki ulaşımın yüzde doksanı merkezî ulaşım sistemiyle yapılmaktadır ve şehir bu oranla dünya birincisidir.¹³⁷ Çin Halk Cumhuriyetinin ticaret ve ekonomi politikaları ile serbest piyasa ekonomisine geçmek için attığı adımlar sonucu oluşan iki basamaklı hanelere ulaşan hızlı büyüme, Hong Kong’a dünyanın önemli finans merkezlerinden birisi olmanın kapısını aralamıştır.¹³⁸ Çin ekonomisi için oldukça önemli bir finans kaynağı olan Hong Kong’un ekonomisi hizmet sektörüne dayanmaktadır.¹³⁹ Doğal kaynakları son derece kısıtlı olduğu için hammadde ve gıda ürünlerinde ithalata bağımlı kalan ve finans, bankacılık, dış ticaret, deniz taşımacılığı ve hizmetler alanlarında geliştirilen Hong Kong’un üretim sınırlılığı nedeniyle, imalat sanayisinin büyük bir kısmı ÇHC’ne ve diğer çevre ülkelerine kaydırılmıştır. ÇHC ve Hong Kong arasında 2003’te bir tür serbest ticaret anlaşması olan Kapsamlı Ekonomik Ortaklık Antlaşması (Comprehensive Economic Partnership Agreement-CEPA) imzalanarak 2004’te yürürlüğe girmiştir. Antlaşmaya binaen menşei Hong Kong olan ürünler ÇHC gümrük vergisinden muaf tutulmakta, hizmet sektörünün 48 kolunda Hong Konglu araçlara inisiyatif kullanma ve pazara giriş kolaylığı sağlanmaktadır.¹⁴⁰ Hong Kong ekonomisi dört temel faktöre dayanmaktadır:¹⁴¹

- a) Ticaret-Lojistik: Çok sayıda yabancı şirketin işletim ve lojistik merkezleri Hong Kong’dadır.
- b) Finansal Hizmetlerin Kapsamı: Hong Kong’da hizmet veren banka sayısı her yıl artmaktadır ve bunların önemli bir kısmı dünyadaki ilk 100 banka içerisinde.
- c) Turizm: 2014 yılı itibariyle nüfusu 7.2 milyon olan Hong Kong yılda 30 milyon turist çekmekte ve yıllık ortalama 20 milyar ABD Doları elde edilmektedir.
- d) Gelişmiş iletişim ve ulaşım altyapısı: Yatırımcılara ve firmalara bütün sektörlerde profesyonel hizmet sunulmaktadır.

¹³⁶ Hong Kong Ekonomi Bülteni, ss. 15-20.

¹³⁷ Global Export, “Bir Ülke İki Sistem: Hong Kong”, Sayı. 19, Ağustos 2014, s. 5.

¹³⁸ Hong Kong Ekonomi Bülteni, s. 5.

¹³⁹ Hong Kong Ekonomi Bülteni, s. 17.

¹⁴⁰ Hong Kong Ekonomi Bülteni, ss. 15-16.

¹⁴¹ Global Export, s. 3.

Hong Kong genel anlamda, yabancı firmaların ÇHC piyasalarına giriş kapısı, ÇHC'nin firmalarının ise dünya piyasalarına açılış kapısı şeklinde tanımlanır. Hong Kong sınırları dâhilinde faaliyet yapan uluslararası şirketlerin çoğu, yine yerli sayılan ÇHC firmaları hariç, ABD, Japonya ve İngiltere firmalarıdır. Bu şirketlerin büyük bir kısmı toptancılık, perakendecilik, ticarete yönelik bazı hizmet faaliyetleri, ithalat, ihracat, finans ve bankacılık faaliyeti yürütmektedirler.¹⁴²

Çin Hükümetinin Yeni İpek Yolu ekonomik işbirliği alanı projesi, Hong Kong finans merkezini daha etkin hale getirip yabancı yatırımcılar ve firmalar vasıtasıyla, çok yönlü ekonomik büyüme ağı oluşturacak şekilde tasarlanmıştır. Çin bu projeyle sınır dışı ekonomilerle bütünleşmeyi amaçlarken, projenin kısmen sıçrama tahtası olacak Hong Kong'un da ekonomik ilişkilerden azami derecede etkileneceği düşünülmektedir.¹⁴³ Projeye ilişkin çizilen taslak haritaya göre Kara İpek Yolu hattı; Çin ve Orta Asya'dan sonra İran'a daha sonra Türkiye üzerinden Avrupa'ya (Venedik-Rotterdam'a) uzanacaktır. Deniz İpek Yolu da Güney Çin Denizi üzerinden Kalküta'yı geçerek Hint Okyanusu'na açılacak sonra Kenya üzerinden Kızıl Deniz'i ve Akdeniz'i geçip Venedik'e ulaşacak buradan itibaren de Kara İpek Yolu'na dâhil olacaktır.¹⁴⁴ Bu projenin Çin'le birlikte Hong Kong'un, başta finansal hizmetler olmak üzere ticaret ve lojistikteki, profesyonel hizmetler ve turizm sektörlerindeki rekabet gücünü gelişen ulaşım ve iletişim fırsatlarıyla birleştirip olağanüstü artırması beklenmektedir. Ekonomik işbirliği hattı olan Asya, Avrupa ve Afrika'nın değişik bölgelerindeki ülkelerin, işbirliğinin zeminini oluşturacak stratejiler belirlemesi öngörülmektedir.¹⁴⁵

Yeni İpek Yolu projesinin jeoekonomik önemi, hem kara hem de deniz yolları vasıtasıyla Çin ve Avrupa piyasalarını birbirlerine yakınlaştıracak olmasıdır. Çin, Yeni İpek Yolu geçiş yolları üzerinde bulunan bütün ülkelerin birbirleriyle karşılıklı

¹⁴² Global Export, ss. 2-4.

¹⁴³ Altay Atlı, "Çin ve Yeni İpek Yolu Projesi", *Analist Dergisi*, Sayı. 44, Ekim 2014, s. 76.

¹⁴⁴ Atlı, s. 76.

¹⁴⁵ Hong Kong Ekonomi Bülteni, ss. 21-22.

işbirliğini ve ortak yatırım projelerinin artırılması ile bu yolda tarihî İpek Yolunda olduğu gibi bir ekonomik kuşak oluşturulmasını hedeflemektedir.¹⁴⁶

Hong Kong'da 19. yüzyılın ortalarında başlayan menkul kıymet işlemleri, 1986 yılına kadar farklı tarihlerde kurulan beş borsayla kurumlaşmış ve ikisi daha önce birleşen bu borsalara diğer üçü de eklenip Hong Kong Menkul Kıymetler Borsası (Hong Kong Stock Exchange) bünyesinde toplanarak sermaye piyasasının gücünün ve etkinliğinin artırılması amaçlanmıştır. 2000 yılında, Hong Kong Borsası ile Hong Kong Mutabakat Şirketini aynı çatı altında birleştirmek için kurulan HKEx adındaki holding, söz konusu iki kurumu bünyesinde bir araya getirmiştir. 2000 yılında HKEx kendi borsasına kote olmuştur. İşlem ücretleri ve borsa payı %41'lik oran ile holdingin en büyük gelir kalemidir.¹⁴⁷

Hong Kong borsası dünya çapında altıncı, Asya'da ikinci büyük borsadır.¹⁴⁸ Hong Kong, yetişmiş işgücü, çalışma şartları, altyapısı ve pazara giriş kolaylıkları nedeniyle dünyanın en önemli finans merkezlerinden biridir. 2007 yılında Hong Kong'un İslami finans merkezine dönüştürülmesi gündeme getirilmiş ve bu doğrultudaki çalışmalar sürdürülmektedir. Aralık 2014'te Hong Kong ve ÇHC Hükümeti arasında imzalanarak Mart 2015 yılından itibaren yürürlüğe sokulan ve bir tür ticari birleşim anlamına gelen Guangdong'da Hizmet Ticaretinin Temel Serbestliğini Sağlama (Achieving Basic Liberalisation of Trade in Services in Guangdong) Anlaşmasıyla da ticarete serbestleşmede karma liste yönteminin kullanılması ve serbestleştirme çalışmalarına bankacılık, muhasebe ve sigortacılık sektörlerinden başlanması yönünde karar verilmiştir. Hong Kong finans piyasası, uluslararası standartlarda etkili ve şeffaf düzenlemelerle faaliyet göstermektedir. Uluslararası çapta yapılan işlemlerde genellikle ÇHC'nin para birimi olan RMB'nin (Renminbi) kullanılmasının tercih edilmesiyle son yıllarda Hong Kong'un off-shore RMB ticareti hızla artmış ve Hong Kong dünyadaki en etkin Off-Shore RMB merkezlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Hong Kong'un finans piyasasını düzenleyen dört ana faktör ve ilgili kurumlar şunlardır.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Atlı, s. 76.

¹⁴⁷ Sermaye Piyasasında Gündem, "Hong Kong Sermaye Piyasası", Sayı. 87, Kasım 2009, s. 24.

¹⁴⁸ Global Export, s. 4.

¹⁴⁹ Hong Kong Ekonomi Bülteni, ss. 21-22.

- a) Bankacılık sektörü: Hong Kong Para Kurumu (HKMA: Hong Kong Monetary Authority)
- b) Menkul kıymetler ve türevler ürünler: Menkul Kıymetler ve Vadeli İşlemler Komisyonu (SFC- Securities and Futures Comission)
- c) Sigortacılık sektörü: Sigortacılık Kurumu (IA- Insurance Authority)
- d) Emekli sandığı sistemi: Zorunlu Emeklilik Fonu (MPF-Mandatory Provident Fund)

1995 yılından itibaren dünyanın en serbest ekonomisi olarak lanse edilen Hong Kong, bankacılık sektörünün dünyada en gelişmiş yedinci, Asya’da ise ikinci merkezidir. Hong Kong’da bankacılık sektörü; kısıtlı lisanslı, lisanslı ve mevduat toplayan bankalar olmak üzere üç başlıkta toplanmaktadır. Hong Kong’da 2015 yılında 152’si yabancı sermayeli olmak üzere 159 lisanslı bankanın faaliyet merkezi bulunmaktadır. Yine bu dönemde Hong Kong’da 21 kısıtlı lisanslı banka ve 23 mevduat toplayan firma olmak üzere toplamda 203 yetkilendirilmiş firma ve 63 farklı banka hizmet vermektedir.¹⁵⁰ Hong Kong, bankacılık sektörüne likit sağlayan oldukça etkin bir interbank piyasasına sahiptir. Hong Kong döviz piyasası ise döviz kontrolü yapılmayan, bulunduğu zaman aralığı sebebiyle, uluslararası merkezlerle 24 saat kesintisiz işlem yapabilen ve dünyanın işlem hacmi en yüksek beşinci büyük piyasasıdır.¹⁵¹

Asya’nın en gözde iş ve finans merkezi kabul edilen Hong Kong, dünyanın üçüncü en uygun ve basit vergi ve liberal yatırım rejimi, hukuk sisteminin üstünlüğü ve hizmet ağırlıklı ekonomisi ile Asya’nın ikinci önemli yabancı yatırım çeken merkezi olup dünyanın en rekabetçi şehirleri kategorisinde ise üçüncü sırada yer almaktadır.¹⁵²

¹⁵⁰ Hong Kong Ekonomi Bülteni, s. 22.

¹⁵¹ Global Export, s. 4.

¹⁵² Global Export, s. 4.

Tablo 3.6: Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında Hong Kong'un Konumu, (2017).

	GFCI 17	GFCI 18	GFCI 19	GFCI 20	GFCI 21	GFCI 22
Endeks Yayım Tarihi	Mart 2015	Eylül 2015	Mart 2016	Eylül 2016	Mart 2017	Eylül 2017
Sıra / Derece	3	3	4	4	4	3
Derecelendirme	758	755	753	748	755	744
GFCI 17'ye kıyasla değişimi		▼ 3				
GFCI 18'e kıyasla değişimi			▼ 2			
GFCI 19'a kıyasla değişimi				▼ 5		
GFCI 20'ye kıyasla değişimi					▲ 7	
GFCI 21'e kıyasla değişimi						▼ 11

Kaynak Global Financial Centres Index/GFCI, S. 17, 18, 19, 20, 21, 22,
<http://www.longfinance.net/publications.html>

Küresel Finans Merkezleri İndeksinin son üç yıllık araştırmalarında genellikle puan kaybetse de sıralamada önemli bir basamak farklılığı kaydetmeyen Hong Kong kendi ölçütlerine oranla, son indekste son üç yılın en düşük puanını almış fakat buna rağmen bir basamak yükselerek dünya sıralamasında üçüncü olmuştur.¹⁵³ (Tablo 3.6)

¹⁵³ Global Financial Centres Index/GFCI, <http://www.longfinance.net/publications.html> (27.11.2017).

3.6. Singapur Uluslararası Finans Merkezi

Dünyanın en önde gelen finans merkezlerinden biri olan Singapur'un tarihi 11. yüzyıla kadar uzanmakta olup modern tarihi ise 1819 yılında İngilizlerin buraya bir İngiliz limanı kurmasıyla başlamıştır. Bağımsız Singapur Cumhuriyeti ise 9 Ağustos 1965'te kurulmuştur.¹⁵⁴ Güneydoğu Asya'da küçük bir yüzölçümüne sahip olan Singapur, dünya ekonomisinde ve endekslerde ilk sıralarda yer alacak kadar etkili bir konuma sahiptir.¹⁵⁵ Singapur ekonomisinde turizm, itici güç özelliği taşımaktadır. Hava yolu ulaşımında da dünyanın önde gelen merkezlerinden biri olan Singapur, serbest ticareti temel alan, dünyanın liberal ekonomi politikalarını uygulamada en önde gelen ülkelerden biridir ve bazı istisnalar dışında gümrüksüz ithalat rejimine sahiptir. Uyguladığı uluslararası ticaret politikaları sayesinde, serbest liman ve serbest şehir olarak da değerlendirilebilir. Singapur, 19. yüzyılın başından itibaren edildiği deniz ticareti tecrübesi, coğrafi konumu, doğal korunaklı limanı sayesinde Uzakdoğunun en önemli deniz ticareti merkezlerinden birisi olmuştur. İç piyasasının küçüklüğüne rağmen Singapur, başta Güney Doğu Asya'daki ülkeler olmak üzere Hindistan ve Çin Halk Cumhuriyeti'yle kurduğu ticaret ilişkileri neticesinde dünyanın en aktif limanlarından biri haline gelmiştir.¹⁵⁶ Küçük bir liman kenti olan ve neredeyse önemli hiçbir doğal kaynağı olmayan Singapur, gelişmiş bir ekonomiye sahip olmak için gerekli yasal düzenlemeleri hızla yapıp, uluslararası ticaret, finans ve turizm sektörlerinin yanı sıra bir araştırma ve teknoloji geliştirme, elektronik ve bilişim teknolojileri merkezi haline gelmiştir.¹⁵⁷

Singapur'un ticaret hacmi GSMH'sinin üç misli büyüklüktedir. Dışa açık ekonomi anlamında da dünyanın en liberal ülkelerinden biri olan Singapur, ithalatının

¹⁵⁴ Ali Koç, **Singapur Ülke Raporu**, Diyarbakır: Karacadağ Kalkınma Ajansı, Eylül 2014, s. 2.

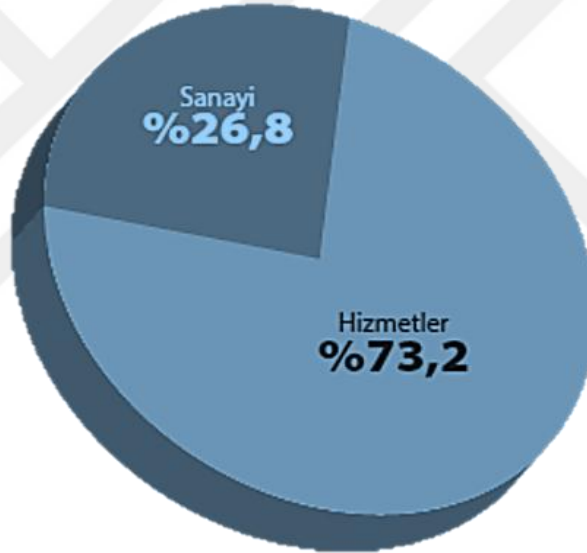
¹⁵⁵ Ekonomik Forum, "Dünya Talebinin Barometresi Singapur", Sayı. 238, Ekim 2013, s. 44.

¹⁵⁶ Koç, s. 7.

¹⁵⁷ Ankara Kalkınma Ajansı, **Silikon Vadisi Ziyareti ve Bilişim Ekosistemi Dünya Örnekleri Raporu**, Ankara, Kasım 2012, s. 54.

yarısına yakın kısmını bölge ülkelerine re-export yolu ile ihraç etmektedir. Bu özellik Singapur’u, gelir düzeyi yüksek tüketicilerin oluşturduğu dinamik bir iç pazar ve bölge ülkeleriyle ticari ilişkiler kurmada merkez olma konumuna taşımaktadır.¹⁵⁸

Arazisi yeterli olmadığı için Singapur’un toprakları, katma değeri yüksek ekonomik faaliyetlere ayrılmıştır ve gıda ürünleri genellikle bölge ülkelerinden sağlanmaktadır.¹⁵⁹ Singapur ekonomisinin can damarı olan hizmetler sektörü; finansal hizmetler, toptan ve perakende ticaret, ulaşım ve depolama sektörlerinden oluşmaktadır. Finansal hizmetlerin ise % 48,4’ü bankacılık, % 16,1’i sigortacılık, % 8,5’i fon yönetimi faaliyetleri, % 4,7’si menkul değer ticareti ve % 22,3’ü diğer faaliyetlerden oluşmaktadır.¹⁶⁰ Singapur’un GSMH’sinin toplam sektörel dağılımının %73,2’sini hizmet, %26,8’ini sanayi sektörü oluşturmaktadır.¹⁶¹ (Şekil 3.1)

Şekil 3.1: Singapur GSMH’sinin Sektörel Dağılımı

Kaynak: Ekonomik Forum, “Dünya Talebinin Barometresi Singapur”, Sayı. 238, Ekim 2013, s. 47.

Bu dağılımın kendi içindeki oranlarını % 68,8 ile hizmetler, %26 ile imalat sanayi ve %5,2 ile konut sahipliği oluşturmaktadır. Sanayi üretimi oranları ise; biyomedikal %22,2, kimyasallar %10,2, ulaşım mühendisliği %16,1, elektronik %26,3, hassas mühendislik %14 ve genel imalat sanayileri %11,2’dir.¹⁶² Haziran 2015 resmi

¹⁵⁸ Ekonomik Forum, s. 44.

¹⁵⁹ Koç, s. 5.

¹⁶⁰ Koç, s. 4.

¹⁶¹ Ekonomik Forum, s. 47.

¹⁶² Ekonomik Forum, ss. 44-45.

nüfus sayımına göre 5.54 milyon nüfusa sahip olan Singapur'da,¹⁶³ iş gücünün %52'si endüstri, %33'lük bölümü ticaret ve hizmetler, %2'si tarım kollarında istihdam edilmektedir.¹⁶⁴

Singapur Menkul Kıymet Borsası (Stock Exchange of Singapore-SES) Mayıs 1973 tarihinde 33 üyeye, Asya'da kurulan ve vadeli işlem borsalarının ilki olan Singapur Uluslararası Döviz Borsası (Singapore International Monetary Exchange-SIMEX) ise Eylül 1984'te 35 üyeye kurulmuştur. Her iki borsa da kooperatif yapıdadır. Ülkenin finans düzenleme stratejisi olarak, Menkul Kıymetler Borsasının gücünü dünya çapında artırması, spot ve vadeli işlem borsalarını birleştirerek oluşacak ortak başarı ve hız potansiyelinden yararlanılması için SES ve SIMEX'in, Singapur Merkez Bankasının (Monetary Authority of Singapore-MAS) öncülüğünde birleştirilmesine karar verilmiştir. Anonim şirket statüsünde ve Singapur Borsası Holdinginin (Singapore Exchange Holding-SGX Holding) kontrolünde birleştirilerek yeniden yapılandırılan şirketin hisse senetleri, %5'i geçen hisselerin, merkezi düzenleyici otorite tarafından onaylanması şartıyla, birleşen iki borsanın hissedarlarına karşılıksız verilmiştir. Singapur Borsası yönetim kurulu 11 üyeden oluşmaktadır. Piyasa düzenlemesi mevzuunda tek yetkili otorite, merkez bankasıdır. Borsanın doğrudan veya iştirakleri vasıtasıyla sahibi olduğu 19 iştiraki bulunmaktadır.¹⁶⁵

Singapur'un uluslararası finans merkezi olma sürecindeki faaliyetlerden birinci derecede sorumlu olan Singapur Merkez Bankası, aynı zamanda ülkenin bütün finans piyasalarının merkezi otoritesi olarak piyasaları düzenleme yetkisine de sahiptir. Henüz bölgesel bir finans merkezi olan ülkenin bugünkü konumunu sağlayan ağırlıklı çalışmaları; entelektüel sermaye gelişimi, teknoloji ve bilişim gibi alanlarda toplanmıştır. 2000 yılının son dönemlerinde halkın hizmetine sunulan diğer bir ifade ile halka açılan borsada üç piyasa bulunmaktadır: Hisse senetleri, borçlanma araçları, varantlar¹⁶⁶ ve çeşitli menkul kıymetler. Bunlar menkul kıymetler piyasasında işlem

¹⁶³ Singapore Government - Department of Statistics Singapore, <http://www.singstat.gov.sg> (19.04.2016).

¹⁶⁴ Singapur Haber Bülteni, "Singapur", Aralık 2015, s. 4.

¹⁶⁵ Budak ve Çikot (hızl.), ss. 66-68.

¹⁶⁶ Varant: menkul kıymet niteliğindeki sermaye aracıdır ve yatırımcılara, dayanak varlığın veya endeksin önceden belirlenen bir fiyattan belirli bir tarihte veya belirli bir tarihe kadar alım-satım hakkını veren ve bir nevi yatırımları sigortalayan sözleşmedir. (Bu tanım: İş Varant, "Varant Nedir?", <http://www.isvarant.com> 'dan yararlanılarak geliştirilmiştir. (09.12.2017)).

görmektedir. Menkul kıymetler piyasasında hisse senetlerinden hariç işlem gören diğer ürünler; işletme yatırım fonları, birleştirilmiş ve uzatılmış menkul kıymetler, borçlanma araçları, varantlar, saklama makbuzları ve sertifikalardır.¹⁶⁷

Singapur'da 600'ü aşkın yerli-yabancı finans kuruluşu hizmet vermektedir. Söz konusu finans kuruluşlarının 20'den fazlasını dünyanın en büyük bankaları, 16'sını dünyanın en büyük reasürans şirketleri¹⁶⁸ oluşturmaktadır.¹⁶⁹

Uluslararası bankacılığa bütünüyle entegre olan Singapur bankaları; geleneksel bankacılık dalında, kurumsal finansman, fon yönetimi ve menkul değerler fonlarının yönetimi, öz sermaye ve tahvil bonolarının aracılığı gibi yatırım bankacılığı kapsamında faaliyet göstermektedirler. Singapur'un ticari bankacılık yapısı; geleneksel, toptan ve offshore bankacılık olarak üç grupta değerlendirilebilir.¹⁷⁰

Singapur Bankalar Birliği (Association of Banks in Singapore-ABS) ülkenin bankacılık sektörünün temsilcisidir ve kâr amaçlı kurulmamış bir hizmet organizasyonudur. ABS'yi yöneten konseyi oluşturan 18 bankanın 3 tanesi yerli 15 tanesi yabancısıdır. Singapur Merkez Bankası ise sigorta şirketleri, bankalar, finansal danışmanlık yapan şirketler, aracı kurumlar, döviz yönetim sistemi, çeşitli finans kurumları ve borsaları yönetmektedir.¹⁷¹

¹⁶⁷ Sermaye Piyasasında Gündem, "Singapur Sermaye Piyasası", Sayı. 85, Eylül 2009, ss. 36-37.

¹⁶⁸ Reasürans Şirketleri: Sigorta şirketlerinin, sigorta ettikleri risk unsurlarındaki olası büyük hasarların aynı zamana rastlaması ihtimali düşünülerek, hasar ödemelerinde zorlanmamaları için, sigortalıya karşı sorumluluğun özel şartlar içeren reasürans anlaşmalarıyla kısmen veya tamamen devredildiği mükerrer sigorta şirketleridir. (Bu tanım: Türkiye, Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği, "Reasürans", Sigorta Bilgileri, <https://www.tsb.org.tr>'den yararlanılarak geliştirilmiştir. (09.12.2017)).

¹⁶⁹ Sermaye Piyasasında Gündem, "Singapur Sermaye Piyasası", Sayı. 85, Eylül 2009, ss. 36-37.

¹⁷⁰ Koç, s. 5.

¹⁷¹ Sermaye Piyasasında Gündem, "Singapur Sermaye Piyasası", ss. 25-26.

Tablo 3.7: Küresel Finans Merkezleri İndeksinin (GFCI) Son Altı Araştırmasında Singapur'un Konumu, (2017).

	GFCI 17	GFCI 18	GFCI 19	GFCI 20	GFCI 21	GFCI 21
Endeks Yayın Tarihi	Mart 2015	Eylül 2015	Mart 2016	Eylül 2016	Mart 2017	Eylül 2017
Sıra / Derece	4	4	3	3	3	4
Derecelendirme	754	750	755	752	760	742
GFCI 17'ye kıyasla değişimi		▼ 4				
GFCI 18'e kıyasla değişimi			▲ 5			
GFCI 19'a kıyasla değişimi				▼ 3		
GFCI 20'ye kıyasla değişimi					▲ 8	
GFCI 21'e kıyasla değişimi						▼ 18

Kaynak Global Financial Centres Index/GFCI, S. 17, 18, 19, 20, 21, 22, <http://www.longfinance.net/publications.html>

Küresel Finans Merkezleri İndeksinin son üç yıllık değerlendirmelerinde birbirine yakın puan ve basamaklarla derecelenen Singapur, son araştırmada kendi derecelerine nispetle son üç yılın en düşük puanını alsa da sıralamada sadece bir basamak gerilemiştir.¹⁷² (Tablo 3.7)

¹⁷² Global Financial Centres Index/GFCI, <http://www.longfinance.net/publications.html> (27.11.2017).

4. İSTANBUL’UN ULUSLARARASI FİNANS MERKEZİ OLMASINA YÖNELİK ÇALIŞMALAR

Bu bölümde Türkiye ve İstanbul’un konum ve özelliklerine, Türkiye, İstanbul ve İstanbul Uluslararası Finans Merkezi (İFM) için hazırlanan plan, proje ve çalışmalara değinilmiş şehrin avantajları ve dezavantajları incelenmiştir.

4.1. İstanbul Uluslararası Finans Merkezi

4.1.1. Türkiye’nin Dünya Üzerindeki Yeri ve Önemi

Türkiye’deki siyasi yapının temelini teşkil eden esas unsur, tarihinde - bulunduğu coğrafyayı çevreleyen dünya anakıtasının ana kavşak noktalarını içine alan, kendi değerlerinden doğan ve beslenen, dünyanın en uzun süreli hükümrancılığını kuran bir “medeniyet merkezi” olmasında saklıdır.¹⁷³ Bir ülkenin coğrafyası sabit bir faktördür. Türkiye jeopolitik düzlemde hem kara hem de deniz güç odaklarının kuzey-güney ve doğu-batı istikametindeki hâkim olma politikalarının ve geçiş alanlarının odağı konumundadır.¹⁷⁴ Zira politik bir teori olarak ortaya atılan hâkimiyet rotasında Mackinder’in çizdiği Sibiry’a dan Batı Avrupa’ya uzanan hat, mihver yani tampon bölgedir. Bahsettiği iç ve kuzey kesim ve etrafında okyanusa ulaşması zor ve büyük nehirler akan zengin bölge Avrasya’dır. Tek kıta saydığı Afrika-Asya ve Avrupa kıtalarına “dünya adası” demiştir. Dünya adasının merkezini ise kalp diyarı/kalp bölgesi (Heartland) olarak yorumlamıştır. Mackinder’in Heartland’ı yeryüzündeki en büyük doğal istihkâmdır. Türkiye ise dünya adasının merkezindedir¹⁷⁵ ve yakın zamana kadar

¹⁷³ Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik – Türkiye’nin Uluslararası Konumu*, İstanbul: Küre Yayınları, 2013, s. 81.

¹⁷⁴ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, s. 116.

¹⁷⁵ Recep Bozlağan, *İstanbul-Derinlik, Değişim ve Güç*, 1. Basım, İstanbul: MBB Yayınları, 2011, ss. 33-34.

“Eski Dünya” denilen, günümüzde Afro-Avrasya ismiyle birleştirilen anakara ile kuzey-güney kıyılarını bağlayan boğazların kesiştiği medeniyet bileşkesidir.¹⁷⁶

Ayrıca ÇHC’nin yeniden hayata geçirmek istediği Yeni İpek Yolu, üç eski kıtanın (Asya, Afrika ve Avrupa) birbirleriyle olan ticari ilişkilerinin şifresi sayılır. İpek Yolu üzerindeki denetim ise üç kıtaya birden hükmedebilmenin anahtarıdır denebilir.¹⁷⁷ Canlandırılacak bu ticari harekette ulaştırmanın üç hat üzerinde yapılması düşünülmektedir. Her üç hatta da Türkiye ve İstanbul kilit noktadadır.¹⁷⁸ Bu anlamda Türkiye, bazı tanımlamalarda yorumlandığı gibi geçiş ülkesi veya köprü ülke değildir. Türkiye, I. Dünya Savaşı sonrası bölge üzerindeki etkisinin azaltılması için ve bütünleşmeden doğacak gücün oluşturacağı tehdide karşı alelade ve acele çizilmiş sınırların, II. Dünya Savaşı sonrası ulus-devletlere bölünmesiyle nüfuzu azaltılmış merkez ülkedir. Etrafındaki enerji boru hatları veya merkezinde bulunduğu kara-deniz havzasındaki gelişmeler, Türkiye’nin iç parametrelerini doğrudan etkilemekte ve Türkiye’yi yeniden merkez ülke psikolojisine zorlamaktadır. Merkez ülke Türkiye’nin küresel nüfuzunu, Ortadoğu, Kafkaslar, Balkanlar ve bölge etkileşimi içerisine giren diğer unsurlarla ilgili aksiyondaki söz sahibi olma oranı belirler.¹⁷⁹

4.1.2. İstanbul’un Genel Özellikleri ve Stratejik Önemi

Şehirleri üzerinde kuruldukları coğrafyalar şekillendirir, hatta oluşturur. Şehrin sıradanlığı veya kıymeti, jeopolitik önemi ile doğrudan bağlantılıdır.¹⁸⁰ Sahip oldukları bu konum şehirlerin tarihi süreçteki serüvenini de belirler. İstanbul, coğrafi özelliklerinin sağladığı ayrıcalıklarla aynı doğrultuda, üç büyük imparatorluğa asırlar boyunca başşehir olmuştur.¹⁸¹ İstanbul hem Roma-Bizans hem de Osmanlı döneminde dünyanın merkezi sayılmış, küreselleşme kavramı henüz literatüre girmemişken, küresel

¹⁷⁶ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik*, s. 116.

¹⁷⁷ Ahmet Burçin Yereli, “Yeniden Canlanan İpek Yolu’nda Ekonomik Stratejiler”, Türk Ocakları Genel Merkezi (drl.), *İpek Yolunda Türk Kültür Mirası* içinde (301-307), Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 2014, s. 307.

¹⁷⁸ Ömer Kulaklıkaya, “Modern İpek Yolu: Orta Asya’nın Küresel Ekonomiye Açılan Kapısı”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Değerlendirme Notu, No:201311, <http://www.tepav.org.tr> Şubat 2013. (22.04.2016), s. 5.

¹⁷⁹ Ahmet Davutoğlu, *Teoriden Pratiğe - Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar*, İstanbul: Küre Yayınları, 2013, ss. 82-83.

¹⁸⁰ Bozlağan, *İstanbul-Derinlik, Değişim ve Güç*, s. 23.

¹⁸¹ Recep Bozlağan, *İstanbul 2053 Vizyonu*, 1. Basım, İstanbul: Hayat Yayınları, 2013, s. 38.

şehir ölçeğinde bir “dünya şehri” olmuştur.¹⁸² İstanbul, MasterCard’ın Hedef Şehirler Endeksi 2016 raporuna göre dünyanın en çok turist çeken 11. ve Avrupa’nın ise 3. şehridir.¹⁸³

Ayrıca İstanbul Londra, Paris ve Moskova ile birlikte Avrupa’nın dört büyük merkezinden biridir. İstanbul farklı performans göstergeleri kapsamında, son yıllarda en çok gelişme kaydeden dünya şehirlerinden biri olmuştur. İstanbul’un genel ve ekonomik temelleri, küresel kategoride aynı düzeyde yer aldığı birçok şehirden daha güçlüdür. İstanbul’un kısa süreli hedeflerle ve güvenilir bir finans merkezi olarak gelişim göstermesi, inovasyon, sanayi ve ticarete ev sahipliği yapması ve hızla tamamlanan altyapı sistemleriyle, benzer nitelikte gelişmekte olan dünya şehirleri arasında öne çıkmaktadır.¹⁸⁴

Güvenlik tehditlerine karşı kırılğan bir yapı gösterme ihtimaline karşın, eşsiz tarihi, kültürel kimliği ve olağanüstü enerjisi, dünyanın ilk sıralarda yer alan ziyaretçi destinasyonu olma pozisyonunu desteklemektedir. Küresel bağlantıları hızla gelişirken İstanbul, başta havayolu ulaşımı olmak üzere dünyanın en hızlı büyüyen merkezlerinden biri haline gelmiştir.¹⁸⁵ Nüfus yoğunluğu, geliştirilen işlevsel özellikleri ve dünyadaki mevcut gelişim eğilimine dönük hızlı ve etkin gelişim göstermesi ile İstanbul, uluslararası platformda yer alma potansiyeline ve çekim gücüne sahiptir.¹⁸⁶

4.1.2.1. Ekonomik Durum

İstanbul Türkiye’nin sanayi ve ticaret merkezidir. Son yıllarda sanayi kolundaki ağırlığı nispeten bulunduğu bölgeye yayılmış olsa da hammaddenin ulaşım sahası yine İstanbul’dur.¹⁸⁷ Son dönemdeki gelişmeler dâhilinde İstanbul’da daha ziyade finans, bankacılık, turizm ve hizmet sektörlerinin yönetim merkezleri yoğunlaşmaya başlamıştır. Hem Avrupa’dan hem de bulunduğu bölgeden karşılıklı fayda sağlarken, kıtalararası ticarete zemin oluşturmak da İstanbul’un önemli bir

¹⁸² Bozlağan, **İstanbul 2053 Vizyonu**, s. 61.

¹⁸³ MasterCard, Basın Bültenleri, <http://newsroom.mastercard.com> (28.04.2017).

¹⁸⁴ JLL(Jones Lang LaSalle) Cities Research Center, JLL İstanbul Report: “İstanbul on the Word Stage”,

JLL Türkiye/ İstanbul, 2016, <http://www.jll.com.tr/turkey> (23.04.2016), s. 2.

¹⁸⁵ JLL Cities Research Center, s. 2.

¹⁸⁶ Bekir Elmas, Yavuz Türkan ve Emre Yakut, “Uluslararası Finans Merkezi Olma Yolunda İstanbul”, **Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt. 3, Sayı. 5, 2013, s. 19.

¹⁸⁷ Melih Bulu (hızl.), **İstanbul’un Rekabetçi Sektörleri**, İstanbul: İTO Yayınları, 2007, ss. 16-21.

özelliğidir. Ülkede nüfusu en yoğun şehir olan İstanbul, doğal olarak tüketimin de ticaretin de en yoğun olduğu şehirdir.¹⁸⁸

İç ve dış ticaretin merkezi olan şehrin oluşturduğu katma değer, ülkenin ticaret sektöründen elde edilen toplam katma değerinin %27'sine karşılık gelmektedir ve ticaret, sanayiden sonra şehrin en önemli sektörüdür. İstanbul'un Türkiye GSMH'sindeki payı diğer şehirlere oranla oldukça yüksektir ve devlet bütçesine her yıl ortalama %40 oranında katkı sağlamaktadır. İstanbul'un ihracatı ülke toplamının %46'sını, ithalatı ise %40'ını oluşturmaktadır. Türkiye'deki özel sermayeli bankaların genel merkezleri ve ülkedeki mevcut bankaların şubelerinin %21'lik kısmı İstanbul'dadır. Mevduat bankalarının ise %35'lik kısmı İstanbul'da toplanmakta ve kredi toplamının %33'lük dilimi İstanbul'da kullanılmaktadır. Ülkedeki sigorta şirketleri de merkezlerini ağırlıklı İstanbul'da konumlandırmışlardır. Borsaları, para piyasaları, sayısı hızla artan finans kuruluşlarıyla İstanbul, bir finans merkezi olmaya hazırlanmaktadır.¹⁸⁹ 2025 yılına kadar İstanbul Uluslararası Finans Merkezi ile 150.000 istihdam ve GSMH'ya 20 milyar ABD Doları tutarında katkı sağlanması hedeflenmiştir.¹⁹⁰

a) İstanbul Borsası (BİST) ve Piyasaları

Türkiye'de ilk borsa İstanbul Menkul Kıymetler Borsası ismiyle 1985 yılında kurulmuş, 1986 yılında faaliyete geçmiş ve Nisan 2013'te ismi Borsa İstanbul (BİST)¹⁹¹ olarak değiştirilmiştir.¹⁹² Borsa İstanbul, İstanbul Finans Merkezi Projesinin ilk etapta bölgesel ve sonrasında da uluslararası boyutta finans merkezi olmasının önemli unsurlarından biridir. Borsa İstanbul piyasaları kıymetli madenler ve kıymetli taşlar,

¹⁸⁸ İBB, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti, <http://www.ibb.gov.tr> (23.04.2016).

¹⁸⁹ İBB, İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti, <http://www.ibb.gov.tr> (23.04.2016).

¹⁹⁰ TBB – Deloitte, s. 9.

¹⁹¹ Borsa İstanbul (BİST), 30 Aralık 2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun hükümlerine binaen tüzel kişilikleri sonlandırılan İstanbul Altın Borsası ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsasının birleştirilmesi ve Resmi Gazetede yayımlanıp yürürlüğe girmesi neticesinde kurulmuştur. İlgili hükmü içeren ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun hazırladığı Borsa İstanbul Sözleşmesinin, ilgili Bakanlık tarafından onaylanması ile de 3 Nisan 2013 tarihinde faaliyete geçmiştir. (Bkz. BİST Borsa İstanbul A.Ş. Esas Sözleşmesi; "Kıymetli Madenler ve Kıymetli Taşlar Piyasası", Piyasalar, <http://www.borsaistanbul.com> (25.04.2016)).

¹⁹² BİST (Borsa İstanbul), Borsa İstanbul A.Ş. Esas Sözleşmesi, <http://www.borsaistanbul.com> (25.04.2016).

vadeli işlemler ve opsiyonlar, hisse senetleri ve borçlanma araçları piyasaları olmak üzere dört ana grupta teşkilatlanmıştır.¹⁹³

Oldukça gelişmiş bir işlem merkezi olan Borsa İstanbul, 2014 yılı hisse piyasası işlem hacminin 399 milyar ABD Doları olmasının sonucunda, gelişmekte olan ülkelerin borsaları arasında 7. sırada yer almıştır. Ayrıca aynı dönem verilerine göre 188,2 oranındaki işlem devir hızı özelliğiyle Dünya Borsalar Federasyonuna üye borsalar içerisinde 4. sırada yer almıştır.¹⁹⁴

b) Bankacılık

Ekonomik büyüme ve finansal küreselleşme için finans sektörünün geliştirilmesi gerekmektedir. Ulusal bankacılık sistemi ve yurt içi finans piyasalarının gelişmişlik oranı da finansal varlıkların ticaretini hızlandırır. Yeni finansal araçların oluşturulması ve ulusal finans sektörünün gelişmişlik seviyesi, birbirlerinin hem sebebini hem de sonucunu teşkil etmektedir şöyle ki: Finansal araçlar yenilendikçe ve artırıldıkça finans sektörü gelişir, sektör geliştikçe yabancı yatırımcı çeker ve uluslararası ticarete uyum sağlamak ve hız kazandırmak adına finansal araçlar artar ve yenilenir. Bu durum ulusal finans sektörünün küresel finans ölçeğine dâhil olmasını sağlar.¹⁹⁵

Bu amaçla II. Dünya Savaşı sonrasındaki küresel ekonomik hamlelere Türkiye de katılmıştır. Bu süreçte Türkiye, Uluslararası Genel Tarife ve Ticaret Anlaşmasına (General Agreement on Tariffs and Trade-GATT) dâhil olmuş, standart para sistemine geçmiş, Uluslararası Para Fonuna ve Dünya Bankasına üye olmuştur.¹⁹⁶ Yine bu dönemde ekonomik kalkınma ve sanayi hamlesi için hem istikrarlı bir para politikasına hem de ölçülü bir kredi sistemine duyulan ihtiyaçtan dolayı, 11 Haziran 1930 tarihli ve

¹⁹³ BİST (Borsa İstanbul), Piyasalar, <http://www.borsaistanbul.com> (25.04.2016).

¹⁹⁴ Talat Ulussever, “Hedefimiz İstanbul’u Küresel Finans Merkezi Yapmak”, **Ekovitrin Dergisi**, Sayı.193, Ocak 2016, ss. 78-81.

¹⁹⁵ Suat Oktar, Erkan Tokucu ve Zekayi Kaya, **Finansal Küreselleşme Sürecinde Merkez Bankacılığı ve Para Politikaları**, 1. Basım, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2012, s. 66.

¹⁹⁶ İlker Parasız, **Türkiye Ekonomisi: 1923’den Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları**, 1. Basım, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, Ekim 1998, s. 68.

1715 sayılı kanuna binaen Merkez Bankası kurulmuştur.¹⁹⁷ Zira bankalar, para ve kredi politika stratejilerinin uygulanmasını destekleyen ve ülkelere göre yapısal farklılıklar gösteren finansal kurumlardır. Ayrıca bankalar, borsa işlemlerine katılır, ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişimini destekler ve bu gelişim sayesinde yenilenirler.¹⁹⁸

19 Ekim 2005 tarihinde kabul edilen Bankacılık Kanunu, 1 Kasım 2005 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye’deki Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, bankalar ve Bankalar Birliği dâhil bütün finansal birlik ve holdingler bu kanunun hükümlerine tâbidir.¹⁹⁹ Finans merkezlerinin en önemli finansal araçları bankalardır ve merkezleri, şehrin finans bölgelerinde faaliyet gösterirler. Bu nedenle İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi kapsamında kamu bankaları merkezlerini Haziran 2016’da İstanbul’a taşımışlardır.²⁰⁰ Bankacılık sisteminde Eylül 2017 itibarıyla toplam 51 banka hizmet vermektedir. Bunların 33’ü mevduat, 13’ü kalkınma ve yatırım, 5’i ise katılım bankasıdır. Mevduat bankalarının 20’si yabancı, 3’ü kamu sermayesine ve 9’u özel sermayeye sahip bankadır ve özel sermayeli bankalardan 1 tanesi birleşik fona devredilmiştir.²⁰¹

Bankacılık düzenleme ve denetleme kurumunun 5 Ocak 2018 tarihli verilerine göre Türkiye’de bankacılık sektörünün toplam mevduatı 1.786.795, toplam aktifleri 3.269.176, Özkaynakları 350.908, toplam kredileri 2.109.866, menkul değerleri 403.979 milyon TL.’dir.²⁰² Türkiye’nin genel mali tablosunu yansıtan bu rakamların il bazında değerlendirildiği istatistikî raporlarda İstanbul en yüksek oranlarla ilk sırada yer almaktadır. Bu anlamda Türkiye’de bankacılık sektöründe toplam mevduat, krediler, altın mevduatı ve kredileri ile finansal performansı ve potansiyeli en yüksek olan şehir İstanbul’dur.²⁰³ (Tablo 4.1)

¹⁹⁷ Bal, s. 32.

¹⁹⁸ Ramazan Geylan, **Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Yönetim Sorunları**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1985, s. 4.

¹⁹⁹ Bkz. “Bankacılık Kanunu”, Kanun No: 5411, Kabul Tarihi: 19 Ekim 2005, Resmi Gazete, 1 Kasım 2005, Sayı: 25983, <http://www.resmigazete.gov.tr> (25.04.2016).

²⁰⁰ BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu), Basın Açıklaması, Sayı: 2016/03, Ankara, 26 Ocak 2016, ss. 1-2.

²⁰¹ TBB, “Türkiye’de Bankacılık Sistemi”, **Banka, Çalışan ve Şube Bilgileri-Eylül 2017 İstatistik Raporu**, İstanbul, Ekim 2017, ss. i-1.

²⁰² BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu), “Temel Bankacılık Verileri”, <https://www.bddk.org.tr> (10.01.2018).

²⁰³ BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu), “FİNTÜRK”, <http://ebulten.bddk.org.tr/finturk#> (10.01.2018).

Tablo 4. 1: İstanbul'un Finansal Performansı (2016-2017)

Bankacılık Sektörü (İstanbul)	Aralık 2016	Mart 2017	Haziran 2017	Eylül 2017
(Bin TL)				
Toplam Mevduat	636.382.229	655.992.880	679.329.536	702.214.075
Toplam Altın Mevduatı	6.354.731	6.926.380	7.678.370	7.116.733
Toplam Altın Kredileri	2.505.163	2.705.129	2.578.653	2.919.744
Toplam Nakdi Krediler	754.335.936	752.703.249	783.566.880	816.920.970
Gayri Nakdi Krediler	235.294.918	248.678.970	259.020.173	268.404.874

Kaynak: BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu), "FİNTÜRK", <http://ebulten.bddk.org.tr/finturk#>

4.1.3. Mevcut Durum Analizi ve Planlama Süreci

Türkiye kamu kurum ve kuruluşlarının değişik birimlerinde farklı türlerde planlar yapılmaktadır. Kalkınma planları ve yıllık planlar, belirlenen amaç doğrultusunda verileri analiz ederek devletin sosyal, kültürel, ekonomik hedeflerinde planlarla danışmanlık yapmak, projelerin uygun şartlarda, hedeflenen sürede sonuca ulaşmasına yardımcı olmak için hazırlanmaktadır. Ülkedeki genel planlama hiyerarşisi ise ülke planı (kalkınma planı), bölge planları, çevre düzeni planları, nazım imar planları, uygulama imar planları ve diğer planlardır. Ayrıca kurum ve kuruluşlar tarafından, kuruma dair vizyon oluşturulan planlar, vizyona uygun amaç, hedef ve stratejilerin belirlendiği planlar ve özel amaçlı planlar kategorisinde değerlendirilen

kurumsal stratejik planlar yapılmaktadır.²⁰⁴ Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) ismiyle kalkınma planlarını ve yıllık planları hazırlayan, stratejik planları koordine eden kurum, 2011 tarihinde Kalkınma Bakanlığı ismi ile tekrar organize edilmiştir.²⁰⁵

4.1.4. İstanbul Finans Merkezi Projesinin Hedefleri

İFM Projesi uzun vadeli ve süreklilik arz eden bir hamledir ve İstanbul Türkiye'nin doğal finans merkezidir. Bu nedenle özelde İstanbul, genelde Türkiye için yapılan planlamalar birbirini tamamlamakta ve aynı hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır. İFM Projesinin genel hedefleri şunlardır.²⁰⁶

- a) Kısa Vadeli Hedef: İstanbul'un bölgesel bir finans merkezi haline getirilmesi.
- b) Orta Vadeli Hedef: Türkiye'nin, merkezinde konumlandığı bölgelerin birikim ve kaynaklarının toplandığı, işlem gördüğü ve yine aynı bölgelere taksim edildiği uluslararası bir finans merkezi olması.

4.1.5. Projenin İşleyişi

4.1.5.1. Ar-Ge Reform Paketi 2016 - 2023

Ar-Ge Reform Paketine²⁰⁷ göre, özellikle üniversite ile sanayi sektörünün bağlarını kuvvetlendirecek, “devrim mahiyetinde” çok sayıda eylem belirlenmiştir.²⁰⁸ 64. Hükümet Programı ve 64. Hükümet Eylem Planı ile 10. Kalkınma Planı ve İFM Programı Eylem Planı dikkate alınarak hedefleri belirlenen reform paketinin ana hatları şunlardır:²⁰⁹

²⁰⁴ T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Müdürlüğü, Plan Yapım Yönetmeliği Taslağı, Birinci Bölüm, 2014, <http://www.csb.gov.tr> (24.04.2016), ss. 1-4.

²⁰⁵ Nazlı Nalcı Arıbaş, “Kamuda Stratejik Planlamanın ‘Katılımcılık’ Boyutu”, **İnönü Üniversitesi Akademik Yaklaşımlar Dergisi**, Cilt. 4, Sayı. 1, 2013, s. 85.

²⁰⁶ Bkz. “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji ve Eylem Planı”, Yüksek Planlama Kurulu Karar No: 2009/31, Tarih: 29 Eylül 2009, Resmi Gazete, 02 Ekim 2009, Sayı: 27364, <http://www.resmigazete.gov.tr> (24.04.2016).

²⁰⁷ Bkz. “Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Kanun No: 6676, Kabul Tarihi:16 Şubat 2016, Resmi Gazete, 26 Şubat 2016, Sayı:29636, <http://www.resmigazete.gov.tr> (25.04.2016).

²⁰⁸ TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu), Ar-Ge Reform Paketi Tanıtım Programı, Ankara, Ocak 2016, <https://www.tubitak.gov.tr> (25.04.2016).

²⁰⁹ TBMM, **Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun**

- a) Yüksek katma değerli ürünlerin üretimini sağlamak ve desteklemek,
- b) Ar-Ge ve tasarım faaliyetlerinde insan kaynağı kapasitesini artırmak,
- c) Bilgiyi ticarileştirmek,
- d) Teknolojiyi ve yenilikçi şirketlerin ortaya çıkmasını ve gelişimini desteklemek,
- e) Üniversite-sanayi iş birliğini geliştirmek ve kurumsallaştırmak,
- f) Ar-Ge ve yenilik ekosistemini güçlendirmek.

4.1.5.2. 2023, 2053 ve 2071 Hedefleri

2023²¹⁰ hedefi ile Türkiye'nin dünya sıralamasında ilk 10 ekonomi arasında yer alması öngörülmüş, 2071²¹¹ hedefi ile de ilk 3 ekonomi içerisinde olması planlanmıştır. Açıklanan hedef programına, 2053²¹² ara hedefi ilave edilip, söz konusu hedeflerin ancak İstanbul'a ağırlık verilerek gerçekleştirilebileceğine dikkat çekilmiştir.²¹³ Böylece Türkiye'nin bu büyük kalkınma hamlesinin, 2023'te istenen hedefe ulaşması ve 2071 hedefini doğal sonuç haline getirebilmesi için yine önemli bir tarihe atıyla İstanbul'un, Türkiye'nin ve bölgenin dünyaya karşı en büyük kozu ve zorlu rekabetlere girebileceği en büyük avantajı olduğu vurgulanmıştır.²¹⁴

Hedef 2023 kapsamında; Eğitim, Adalet, Aile ve Sosyal Politikalar, AFAD, Atatürk Kültür - Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Basın Yayın, Avrupa Birliği, Bilim Sanayi ve Teknoloji, Bölgesel Kalkınma, , Kültür ve Turizm, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Milli Savunma, Orman ve Su İşleri, Dış Politika, Sağlık, Çalışma Hayatı ve Sosyal Güvenlik Hizmetleri, Ulaştırma ve Haberleşme, Çevre ve Şehircilik, Demokratikleşme, Gençlik ve Spor, Gıda – Tarım ve Hayvancılık, Gümrük ve Ticaret, İçişleri, Seçim Sonuçları, İŞKUR, KÖYDES, Temel Ekonomik Veriler, TÜBİTAK, TOKİ,

Tasarısı (1/540) ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu, Sıra Sayısı: 97, Yasama Dönemi:26/1, Ankara, 18 Ocak 2016, s. 4.

²¹⁰ Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluşunun 100. Yıldönümü (1923).

²¹¹ Malazgirt Zaferi'nin 1000. Yıldönümü (1071).

²¹² İstanbul'un Fethi'nin 600. Yıldönümü (1453).

²¹³ Bozlağan, **İstanbul 2053 Vizyonu**, ss. 31-35.

²¹⁴ Bozlağan, **İstanbul 2053 Vizyonu**, ss. 31-35.

Uluslararası Kalkınma Faaliyetleri ve Vakıflar, başlıklarına ilişkin hedefler konulmuştur.²¹⁵

4.1.5.3. İstanbul Geneli İçin Öne Çıkan Planlama Çalışmaları

İFM Projesinden bağımsız dahi olsa İstanbul'un mevcut potansiyelini belirleyen ve bu potansiyeli artırmaya yönelik her planlama, İFM sürecinde mevcut durumu güçlendirdiği için, İFM hazırlık döneminde göz önünde bulundurulmalıdır.

Yanı sıra İstanbul için yerel çerçevede yapılan planlamalar da sonuç olarak İFM Projesi'nin temelini sağlamlaşmasına ve sürecin kısılmasına katkı sağlayacağından dolayı aynı kapsamda değerlendirilmelidir. Bunlar:

- a) 2004 – 2007 OECD İstanbul Metroliten Alan Çalışması
 - b) 2010-2013 İstanbul Bölge Planı
 - c) 2014-2023 İstanbul Bölge Planı
 - d) 2015- 2019 Dönemi İstanbul Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı
- a) 2004 – 2007 OECD İstanbul Metroliten Alan Çalışması

İstanbul için 2008 yılına kadar yapılmış en kapsamlı çalışmalardan biri olduğu belirtilen 2004–2007 OECD İstanbul Metroliten Alan Çalışması, mevcut durumu, “iki kıtaya ayrılmış megakent” başlığı ile İstanbul'un mevcut ve mümkün kapasitesinin, genel potansiyelinin, rekabet gücünün ve daha etkili yönetim için yöntemlerin değerlendirildiği üç bölümde incelemiş,²¹⁶ detaylarıyla analiz etmiş ve İstanbul için iki temel amaç belirlemiştir:²¹⁷

- a) Türkiye'nin inovasyon ve bilgi merkezi olmak (uluslararası alanda diğer ülkelerdeki metroliten bölgelerle daha etkin rekabet edebilen ve olumlu etkilerini Türkiye'nin geri kalan bölgelerine yayabilen daha dinamik, bilgiye dayalı bir ekonomik merkez oluşturmak).

²¹⁵ TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu), **Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları 2003-2023 Strateji Belgesi**, Ankara, 2 Kasım 2004, ss. 9-17.

²¹⁶ Mimarlıkta Demokratik Açılım Platformu, İstanbul Metroliten Alan İnceleme Raporu Sunumu, Nisan 2008, <http://www.mindap.org> (24.04.2016).

²¹⁷ Bozlağan, **İstanbul-Derinlik, Değişim ve Güç**, s. 184.

b) Avrasya’da bölgesel bir merkez olmak (Avrupa, Asya, Ortadoğu ve eski Doğu Bloku ülkeleri arasında küresel bir geçiş kapısı ve bölgesel finans hizmeti sağlayıcısı, lojistik bir odak noktası, turizm ve kültür merkezi olmak).

İstanbul’un belirlenen bu hedeflere ulaşabilmesi için sanayi yapısının yeniden düzenlenmesi, firmalarla arasındaki koordinasyonun daha etkin hale getirilmesi, sanayinin dönüşümünü hızlandırmak amacıyla kümelenmenin sağlanması, kayıt dışı ekonominin önüne geçilmesi, liman ve ulaşım stratejisinin değiştirilmesi, kentin uluslararası marka imajının güçlendirilmesi, sermaye piyasalarının yeniden yapılandırılması ve bu piyasalardaki mali araçların çeşitlendirilmesi, kentin rekabet gücüne ve çekiciliğine zarar veren dışsallıkların azaltılması, çevrenin korunması ve iyileştirilmesi, sosyal uyumun güçlendirilmesi, kentsel yenileme ve dönüşümün gerçekleştirilmesi, yönetimler arası ilişkilerin ve yönetişimin geliştirilmesi, göçü önleyici tedbirlerin alınması ve kalkınma ajanslarından etkin bir şekilde yararlanılması önerilmiştir.²¹⁸

b) İstanbul Kalkınma Ajansının 2010-2013 Bölge Planı

2010-2013 İstanbul Bölge Planı, İstanbul Bölgesinin sosyoekonomik açıdan gelişim performansını ve kapasitesini, öncelikli kalkınma alanlarını, sektörel bazda hedeflerini belirleyen bölgesel plandır. Ulusal çerçevede hazırlanan planın temel hedefleri; bölgesel kalkınma ve sürdürülebilirliğin faktörlerini belirlemek, kaynakların erişilebilirliğini ve etkin kullanımını sağlamaktır. Plan belirlenen stratejiler ile yerel yönetim faaliyetleri arasında etkileşim oluşturan, yerel yönetim dâhil kamu kurumlarının stratejik planlarına temel veri oluşturan üst ölçekli bir plandır.²¹⁹

²¹⁸ Bozlağan, **İstanbul-Derinlik, Değişim ve Güç**, s. 185.

²¹⁹ İSTKA (İstanbul Kalkınma Ajansı), **2010 – 2013 İstanbul Bölge Planı**, İstanbul, Onay Tarihi: Aralık 2010, s. 18.

Planda İstanbul'un vizyonu şöyle tanımlanmıştır: “Kültürel, tarihi ve doğal mirasını koruyan, yüksek katma değer üreten ekonomik faaliyetleri tercih eden, yaşanabilir ve yaşam kalitesini sürekli yükselten kent: İstanbul.” 2010- 2013 İstanbul Bölge Planında belirlenen gelişme eksenleri beş başlık altında toplanmış ve her başlığın stratejik amaçları maddeler halinde sıralanmıştır.²²⁰

c) İstanbul Kalkınma Ajansının 2014-2023 Bölge Planı

2014-2023 İstanbul Bölge Planının temel hedefleri, Ar-Ge ve yenilenme hareketlerini destekleyerek “nitelikli girişimcilik” faktörüne dikkat çekmektir. İstanbul'un çok yönlü kalkınmasını sağlayarak, yerel ve küresel boyutta, “turizm, finans, lojistik, sağlık ve eğitim” başlıklarında cazibe merkezi haline gelmesini hedefleyen üst ölçekli plandır. Planın hedefleri arasında İstanbul'un, tarihi ve doğal mirasının korunduğu, kentsel dönüşüm faaliyetlerinin uygun ve verimli şartlarla yapıldığı, özgür-adil-barışın simgesi, çok yönlü kaliteli bir merkez olması önemli bir yer tutmaktadır.²²¹ Planda 2023 İstanbul vizyonu “Yaratıcı ve özgür insanlarıyla, yenilik ve kültür kenti, özgün İstanbul” olarak tanımlanmıştır. Planda, 2023 İstanbul vizyonunu tamamlamak üzere 3 gelişme eksenini, 23 öncelik, 57 strateji ve 476 hedef belirlenmiştir. Planda, gelişme eksenleri, öncelikleri ve stratejileri maddeler halinde sıralanmaktadır.²²²

d) İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2015- 2019 Dönemi Stratejik Planı

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin 2015- 2019 Strateji Planında kurumsal ilkeler, misyon ve vizyon yeniden tanımlanmıştır. Buna göre kurumsal ilkeler adalet, güven, saydamlık verimlilik, katılım ve liderliktir. Kurumsal misyon “açığa çıkmamış ihtiyaçları karşılayacak hizmetleri, 21. yüzyılın yerel yönetim anlayışına uygun şekilde sunmak, belediye hizmetlerini kurumsal bir anlayışla mükemmelleştirirken şehrin kültürel kimliğini yaşatmak” olarak tanımlanmış, kurumsal vizyon ise “sürdürülebilir ve

²²⁰ İSTKA, 2010 – 2013 İstanbul Bölge Planı, ss. 54-55.

²²¹ İSTKA, 2014 - 2023 İstanbul Bölge Planı, İstanbul, Onay Tarihi: Aralık 2014, ss. 26-27

²²² İSTKA, 2014 - 2023 İstanbul Bölge Planı, ss. 70-74.

yenilikçi çözümlerle hayatı kolaylaştıran, şehircilik ve medeniyet adına küresel değer üreten marka kentin yerel yönetimi”dir.²²³

4.1.5.4. İstanbul Finans Merkezi İçin Öne Çıkan Planlamalar

İstanbul Finans Merkezi Projesi Türkiye’nin en önemli kalkınma hamlelerinden biri olduğu kadar dünyanın doğu ve batı yakasının kesiştiği tek finans merkezi olma özelliğini taşıyacağı için dünya çapında da oldukça önemli bir projedir.

Bu anlamda dünyanın önde gelen finans merkezleri de incelenerek doğru ve hızlı adım atmak açısından kapsamlı ve geliştirilebilen planlamalar yapılmaktadır. Projenin öne çıkan başlıca planlamaları şunlardır:

- a) 2007-2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı - İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı
- b) İstanbul Uluslararası Finans Merkezinin Organizasyon Yapısı
 - a) Çalışma Komiteleri
- c) 2014-2018 Onuncu Kalkınma Planı - İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı Eylem Planı 2015 – 2018

- a) 2007 - 2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı–İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı

İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi ilk olarak 2007-2013 Dokuzuncu Kalkınma Planında, öncelikli hedef olarak yer almış, Devlet Planlama Teşkilatı koordinasyonunda “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı” başlığıyla 29 Eylül 2009 tarihli ve 2009/31 sayılı Yüksek Planlama Kurulu kararıyla onaylanmış ve 2 Ekim 2009 tarihli ve 27364 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.²²⁴ Eylem Planında öncelikle İstanbul Uluslararası Finans Merkezi için “İstanbul, öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel finans merkezi olacaktır” şeklinde vizyon belirlenmiştir.²²⁵ İFM Projesinin uzun dönem hedefli ve süreklilik arz

²²³ İBB, **Stratejik Plan 2015 – 2019**, İstanbul, 2014, s. 78.

²²⁴ Bkz. “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji ve Eylem Planı”, Yüksek Planlama Kurulu Karar No: 2009/31, Tarih: 29 Eylül 2009, Resmi Gazete, 02 Ekim 2009, Sayı: 27364, <http://www.resmigazete.gov.tr> (24.04.2016).

²²⁵ Gelir Politikaları Finans Bülteni, “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Vergi Komitesi”, Nisan 2012/2, s. 3.

eden bir proje olduğu, sorumluların projeye desteklerinin tam ve sürekli olması gerektiği belirtilen Strateji ve Eylem Planında,²²⁶ İstanbul'un uluslararası bir finans merkezi olmasına yönelik 10 temel belirleyici, 23 öncelik, 71 adet eylem belirlenmiştir. Temel belirleyiciler ve öncelikleri şöyle sıralanmıştır:²²⁷

a) Hukuk Altyapısının Güçlendirilmesi: İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması yolunda, yargı sistemindeki uyuşmazlıkların hızlı ve etkili bir şekilde çözümünü sağlayabilecek iyileştirmeler yapılması, İstanbul'da bağımsız ve özerk yapıya sahip uluslararası alanda rekabet edebilecek düzeyde kurumsal bir tahkim merkezinin oluşturulması, arabuluculuk sisteminin etkin bir şekilde kullanılmasının sağlanması ve İFM Projesinde katkısı bulunacağı öngörülen tasarıların kanunlaşma süreçlerinin hızlandırılması yönünde çalışmalar yapılması.

b) Finansal Ürün ve Hizmet Çeşitliliğinin Artırılması: Finansal sektör düzenlemelerinde prensip bazlı bir anlayış benimseyerek, yasal altyapının başta AB müktesebatı olmak üzere uluslararası düzenlemelere ve uygulamalara uyumunu sağlayacak, finansal piyasalarda şeffaflığı artıracak ve yatırımcıları bilgilendirecek mekanizmalar geliştirilmesi ve rekabet oluşturulması, İstanbul'un cazip bir finans merkezi olmasını sağlayabilecek ürün ve hizmetleri tespit ederek piyasaya sunacak organizasyon altyapısının hazırlanması.

c) Basit ve Etkin Bir Vergilendirme Sisteminin Oluşturulması: Vergi mevzuatına basit, anlaşılır, öngörülebilir ve sürdürülebilir bir düzenleme getirilerek rekabet gücünün artırılması, Türkiye'nin finansal işlemler açısından cazip hale getirilmesi, finansal kurum ve yatırımcıların belirsizlik sorunlarının çözülmesi, uygulamada uzmanlaşmanın hedeflenmesi ve sermayenin tabana yayılmasının teşvik edilmesi.

d) Düzenleyici ve Denetleyici Çerçevenin Geliştirilmesi: Sistemik riskin tespiti ve önlenmesi ile finansal sektör düzenleyici ve denetleyici otoriteleri arasındaki yatay koordinasyonun geliştirilmesi, başta AB kriterleri olmak üzere uluslararası

²²⁶ DPT, 2007 - 2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı –İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji ve Eylem Planı, Ankara, Onay Tarihi: 29 Eylül 2009, Ekim 2009, ss. 4-5.

²²⁷ DPT, 2007 - 2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı –İFM Strateji ve Eylem Planı, ss. 4-22.

gelişmeleri dikkate alarak yapılacak değerlendirmelerle düzenleyici ve denetleyici otoritelerin kurumsal yapılanmasına ilişkin önlemlerin alınması, uluslararası standartların oluşum süreci yakından takip edilerek bu standartlara uyum düzeyinin belirli periyodlarla rapor edilmesi, borsalara faaliyet esnekliği sağlayacak hukuki statü verilmesi ve genel mevzuatın dışında konumlandırılmasının sağlanması.

e) Fiziksel Altyapının İyileştirilmesi: İstanbul’da yaşam kalitesi, güvenlik ve ulaşım imkânlarının artırılması ve finansal kuruluşların altyapı ihtiyaçlarının karşılanması.

f) Teknolojik Altyapının Güçlendirilmesi: Teknoloji ve iletişim altyapısının güçlendirilerek elektronik haberleşmenin hızlı, kesintisiz, güvenilir ve düşük maliyetle temin edilmesi.

g) İFM Organizasyon Yapısının Kurulması: İFM Stratejisi ve Eylem Planında belirlenen amaç, hedef ve faaliyetlerin gerçekleştirilmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi ile İFM Projesinin sağlıklı bir şekilde hayata geçirilmesinin sağlanması.

h) İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi: İnsan kaynaklarının ve eğitim politikalarının finans faktörü gözönünde bulundurularak şekillendirilmesi, finans alanındaki insan kaynağının verimliliğinin ve mesleki donanımının artırılması ve nitelikli işgücünün İstanbul’a çekilmesi.

i) İFM Tanıtımının Yapılması ve İmajının Oluşturulması: İFM projesinin tanıtım ve reklam stratejisinin belirlenmesi, yurtdışında ve yurtiçinde projeye dair kamuoyu algısı oluşturulması ve algının yönetilmesi.

j) Strateji ve Eylem Planının Takip Edilmesi: İFM koordinatörlüğü kurularak bu vasıta ile uluslararası finans merkezi haline getirme yönünde kaydedilen gelişmelerin ve değerlendirmelerin kamuoyuyla paylaşılması.

b) İstanbul Uluslararası Finans Merkezinin Organizasyon Yapısı

İstanbul Uluslararası Finans Merkezinin organizasyon yapısının oluşturulması amacıyla yayımlanan “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi İdari Yapılanması” başlıklı Başbakanlık genelgesine göre; İstanbul Uluslararası Finans Merkezi (İFM) çalışmalarını koordine etmek, desteklemek ve yürütmek üzere, İFM Yüksek Konseyi (Yüksek

Konsey), İFM Ulusal Danışma Kurulu (Ulusal Danışma Kurulu), İFM Koordinatörlüğü (Koordinatörlük) ve Çalışma Komiteleri ile Yüksek Konseye tavsiyede bulunmak üzere İFM Uluslararası Danışma Konseyi (Uluslararası Danışma Konseyi) kurulmuştur.²²⁸

a) Çalışma Komiteleri

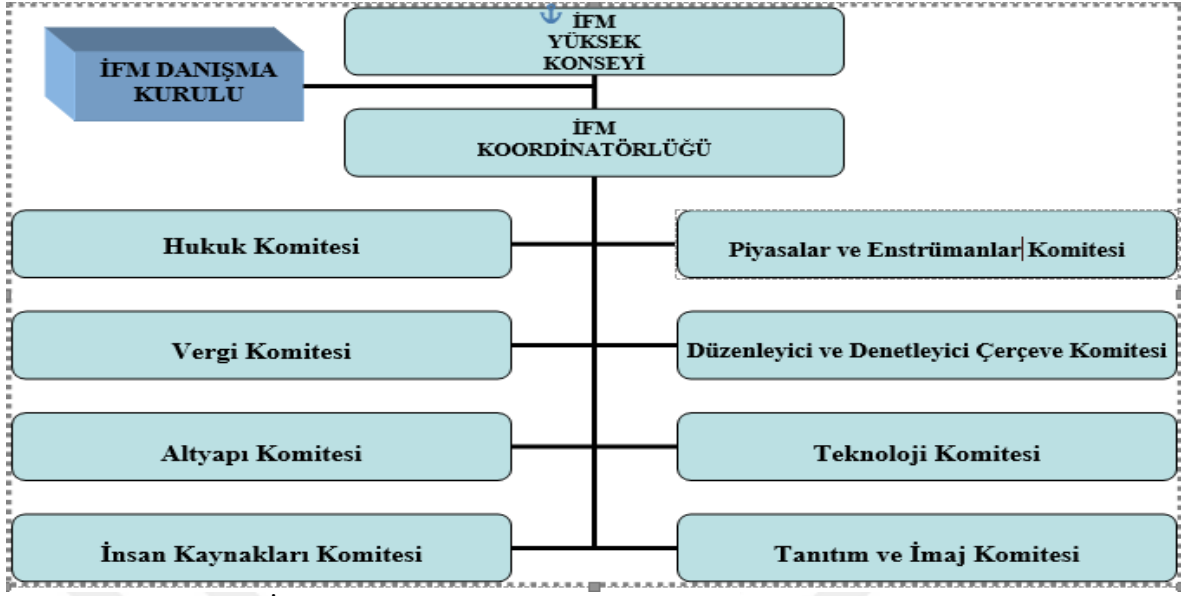
“İstanbul Uluslararası Finans Merkezi İdari Yapılanması” başlıklı Başbakanlık genelgesine göre; İstanbul Uluslararası Finans Merkezi (İFM) çalışmalarını koordine etmek, desteklemek ve yürütmek üzere İFM Yüksek Konseyi, İFM Ulusal Danışma Kurulu, İFM Koordinatörlüğü, Çalışma Komiteleri ve Yüksek Konseye tavsiyede bulunmak üzere İFM Uluslararası Danışma Konseyi kurulmuştur.²²⁹

9 Haziran 2010 tarihinde düzenlenen İFM Yüksek Konseyi ve İFM Ulusal Danışma Kurulu ortak toplantılarında kabul edilen İFM Çalışma Komiteleri Çalışma Usul ve Esasları uyarınca; hukuk, piyasalar ve enstrümanlar, vergi, düzenleyici ve denetleyici çerçeve, altyapı, teknoloji, tanıtım ve imaj ve insan kaynakları alanlarında çalışma komiteleri kurulmuş, üyeleri ve çalışma alanları görüşülerek onaylanmıştır.²³⁰ (Şekil 4.1)

²²⁸ Bkz. “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi İdari Yapılanması Hakkında Genelge”, Genelge No: 2010/11, Resmi Gazete, 01 Mayıs 2010, Sayı: 27568, <http://www.resmigazete.gov.tr> (25.04.2016).

²²⁹ Bkz. “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi İdari Yapılanması Hakkında Genelge”, Genelge No: 2010/11, Resmi Gazete, Tarih: 01 Mayıs 2010, Sayı: 27568.

²³⁰ İSTKA (İstanbul Kalkınma Ajansı), “İstanbul Finans Merkezi Yüksek Konseyi ve Ulusal Danışma Kurulu Toplantısı”, **2010 Yılı Ara Faaliyet Raporu (Ocak-Haziran Dönemi)**, İstanbul, 2010, s. 19.

Şekil 4.1: İstanbul Uluslararası Finans Merkezinin Organizasyon Şeması

Kaynak: İFM Organizasyon Çalışma Grubu, “İstanbul Finans Merkezi Strateji Belgesi Çalışmaları”, **İFM Organizasyon Çalışma Grubu Nihai Raporu**, Mayıs 2009, s. 49.

Çalışma komitelerinin üyeleri ve çalışma alanları şöyle sıralanmıştır.²³¹

a) **Hukuk Komitesi:** Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Kalkınma Bakanlığı, BDDK, TCMB, SPK, İMKB, İAB, TOBB, TBB, TKBB, TSPAKB, TSRŞB, VOB, MKK ve Takasbank’tan oluşmaktadır. Komite Türkiye’de finansal işlem yapan yerli-yabancı yatırımcıların olası uyuşmazlıklarında yargılama sürecinin uzaması halinde zarar görmelerini engelleyecek yapı ve mekanizmaların oluşturulması, finansal işlemlere ilişkin uyuşmazlıkların uluslararası düzeyde genel kabul gören hukuk norm ve usullerine uygun bir şekilde ve Türk yargı sistemi içerisinde çözümlenmesi üzerine çalışmaktadır.

b) **Piyasalar ve Enstrümanlar Komitesi:** Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, TCMB, SPK, BDDK, İMKB, İAB, TOBB, TBB, TKBB, TSPAKB, TSRŞB, VOB, MKK ve Takasbank’tan oluşmaktadır. Komite Türkiye’de finansal ürün çeşitliliğinin artırılması, finansal piyasaların geliştirilmesi, finansal derinliğin ve likiditenin artırılması, küresel finans merkezlerinin organize ve tezgâh üstü

²³¹ İFM Organizasyon Çalışma Grubu, “İstanbul Finans Merkezi Strateji Belgesi Çalışmaları”, **İFM Organizasyon Çalışma Grubu Nihai Raporu**, Mayıs 2009, ss. 53-56.

piyasalarında işlem gören finansal ürün, hizmet ve uygulamalarının izlenmesi, bankacılık, sermaye piyasaları ve sigortacılık alanlarında ülkemize rekabet avantajı sağlayacak ürün ve hizmetlerin belirlenmesi ve bu ürün ve hizmetlere yerli-yabancı piyasa aktörlerinin erişimini sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi üzerine çalışmaktadır.

c) Vergi Komitesi: Maliye Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, TCMB, BDDK, SPK, TOBB, Vergi Konseyi, İMKB, İAB, TBB, TKBB, TSPAKB, TSRŞB, VOB ve Takasbank'tan oluşmaktadır. Komite Türkiye'de finansal ürün, hizmet ve işlemlerde rekabetçi, uygulanabilir, adil ve istikrarlı bir vergi sistemi oluşturulması, vergi mevzuatının basitleştirilmesi ve uygulamaların sadeleştirilmesi, işlem vergilerinin kaldırılması veya azaltılması, finansal ürün veya hizmet bazında ya da yabancı aracı veya yatırımcılara yönelik vergisel teşvikler sağlanması üzerine çalışmaktadır.

d) Düzenleyici ve Denetleyici Çerçeve Komitesi: Hazine Müsteşarlığı, Kalkınma Bakanlığı, TCMB, BDDK, SPK, TMSF, Rekabet Kurumu, MASAK, İMKB, İAB, TBB, TKBB, TSPAKB, TSRŞB ve VOB'dan oluşmaktadır. Komite Türkiye'de uluslararası finansal piyasa düzenleme ve standartlarına uyumun sağlanması, düzenleyiciler arasındaki koordinasyonun güçlendirilmesi, düzenleyici arbitrajının önlenmesi, ülkemizde finansal piyasaların düzenleme ve denetim kalitesinin artırılması üzerine çalışmaktadır.

e) Altyapı Komitesi: Ulaştırma Bakanlığı, İstanbul Valiliği, TCMB, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, BDDK, SPK, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, İMKB, İAB, TBB, TSPAKB ve VOB'dan oluşmaktadır. Komite yerli ve yabancı finansal kurumların kümелendiği veya kümeleneyeceği bölgelerde ihtiyaç duyulacak altyapı hizmetleri başta olmak üzere, bu alanlardaki havayolları ve destek hizmetleri konularını da içerecek şekilde ulaşım imkânlarının artırılması, finansal kurumların yoğunlaşacağı alanları yerel yönetimler ile tespit ederek, bu bölgelerdeki altyapı ihtiyaçlarının giderilmesi üzerine çalışmaktadır.

f) Teknoloji Komitesi: TCMB, BDDK, SPK, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, TBB, TSPAKB, İMKB, İAB, VOB, Takasbank ve MKK'dan

oluşmaktadır. Komite bilgi teknolojilerine ilişkin uluslararası standartların, yeniliklerin ve en iyi uygulamaların izlenmesi ve ülkemize uyarlanması, ülkemizdeki finansal piyasa ve aktörlerin, teknoloji ve elektronik iletişim altyapısından kaynaklanan sorun ve eksikliklerini tespit ederek çözüm önerilerinin geliştirilmesi, yazılım ve uygulama geliştirme, alternatif iletişim ve erişim imkânlarının oluşturulması, veri yedekleme merkezleri ve paralel operasyon merkezlerinin kurulması, iş sürekliliğinin sağlanması ve teknoparkların geliştirilmesi üzerine çalışmaktadır.

g) Tanıtım ve İmaj Komitesi: Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, Dışişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, İstanbul Kalkınma Ajansı, İMKB, TBB, TKBB, TSPAKB, TSRŞB ve Başbakanlık Tanıtma Fonu'ndan oluşmaktadır. Komite İFM çalışmalarına ilişkin yaygın olarak kullanılan yabancı dillerde bilgilendirme ve tanıtım yapacak bir internet sitesi hazırlanması üzerine çalışmaktadır. Ayrıca, İFM çalışmaları kapsamındaki hedef bölge ve piyasaların belirlenmesi, hedeflenen piyasalara verilecek mesajların hazırlanması ve temel sloganların belirlenmesi, tanıtım stratejilerinin oluşturulması, İFM tanıtım faaliyetlerine ilişkin olarak ihtiyaç oluşması ve gerek görülmesi halinde uluslararası tecrübeye sahip bir şirket ile anlaşılması durumunda, yapılacak tanıtım çalışmalarında bu kuruluşa aktif destek sağlanması da bu komitenin görev alanı içindedir.

h) İnsan Kaynakları Komitesi: Milli Eğitim Bakanlığı, YÖK, BDDK, SPK, TBB, TSPAKB, TSRŞB, TKBB, İMKB, İAB ve VOB'dan oluşmaktadır. Komite finans sektörünün ihtiyaç duyacağı alanlarda vasıflı işgücünün temini, finans alanında insan kaynağının niteliğinin ve mesleki donanımının artırılması, finans alanındaki yerli ve yabancı nitelikli işgücünün İstanbul'a çekilmesi konularında çalışmaktadır.

c) 2014 -2018 Onuncu Kalkınma Planı–İstanbul Uluslararası Finans
Merkezi Programı Eylem Planı 2015 – 2018

2014-2018 yıllarını kapsayan Onuncu Kalkınma Planı dâhilinde, Mayıs 2010 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 2010/11 sayılı Başbakanlık genelgesinde, İFM Stratejisi ve Eylem Planının üç yılın sonunda yenilenmesinin öngörülmesi nedeniyle, İFM Öncelikli Dönüşüm Programı Eylem Planı hazırlanmıştır. Planda, “İstanbul’un Küresel Finans Merkezleri Endeksi’nde ilk 25’e, Türkiye’nin Finansal Gelişmişlik Endeksi’nde ilk 30’a girmesi ve finansal hizmetler sektörünün GSYH içindeki payının yüzde 6’ya yükselmesi” hedeflenmektedir.²³²

Ayrıca, İstanbul’un küresel ölçek dâhilinde rekabet edebilen bir finans merkezi haline gelebilmesi amacıyla; reel sektörü kalkındıracak, finansal araçlarını isteğe bağlı olarak ihraç edebilen, nitelikli işgücüne sahip, fiziki ve teknolojik altyapısını tamamlamış, şeffaf düzenleme ve denetleme standartlarını elde etmiş bir piyasa yapısının oluşturulmasına yönelik²³³ 7 adet bileşen ve bileşen sorumluları (bkz. Tablo 4.2), 20 farklı politika ve 104 adet eylem²³⁴ belirlenmiştir.

Tablo 4.2: Bileşen ve Bileşen Sorumluları

Bileşenler	Bileşen Sorumluları
İFM İdari Yapısının Oluşturulması	Kalkınma Bakanlığı
Finansal Ürün ve Hizmet Çeşitliliğinin Artırılması	Sermaye Piyasası Kurulu
Hukuki Altyapının Geliştirilmesi	Adalet Bakanlığı
Kümelenme Bölgelerinde Fiziki Altyapının Geliştirilmesi	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
Teknolojik Altyapının Güçlendirilmesi	Borsa İstanbul
Nitelikli İnsan Kaynağının Artırılması	Milli Eğitim Bakanlığı
Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Sisteminin Geliştirilmesi	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

²³² T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014 -2018 Onuncu Kalkınma Planı–İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı Eylem Planı 2015–2018, Ankara, Onay Tarihi: 16 Şubat 2015, Ek 2-4, s. 1.

²³³ T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014 -2018 Onuncu Kalkınma Planı–İFM Programı Eylem Planı 2015–2018, s. 1.

²³⁴ T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014 -2018 Onuncu Kalkınma Planı–İFM Programı Eylem Planı 2015–2018, s. 3.

Kaynak: T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014 -2018 Onuncu Kalkınma Planı-İFM Programı Eylem Planı 2015-2018, s. 3.

Her bileşen için tanımlanmış politikalar ise şunlardır:²³⁵

a) Birinci Bileşen: İstanbul'un uluslararası finansal kuruluşlar ve yatırımcılar nezdinde daha etkin bir şekilde tanıtılmasını ve yurtiçindeki ve yurtdışındaki paydaşlar arasında koordinasyonun geliştirilmesini sağlayacak bir "İFM İdari Yapısının Oluşturulması". Bileşen sorumlusu Kalkınma Bakanlığıdır.

b) İkinci Bileşen: Finansal ürün çeşitliliğinin artırılmasını, piyasaların ve finansal altyapının geliştirilmesini ve finansal araçlarda vergi düzenlemelerinin iyileştirilmesini sağlayacak şekilde "Finansal Ürün ve Hizmet Çeşitliliğinin Artırılması". Bileşen sorumlusu Sermaye Piyasası Kuruludur.

c) Üçüncü Bileşen: İstanbul'da kurumsal bir tahkim merkezinin kurulmasına, finans sektörüne ilişkin özellikli konularda ihtisaslaşmış mahkemelerin oluşturulmasına ve mevzuat çalışmalarında İFM Projesinin dikkate alınmasına yönelik "Hukuki Altyapının Geliştirilmesi". Bileşen sorumlusu Adalet Bakanlığıdır.

d) Dördüncü Bileşen: İFM kümelenme bölgelerinde ulaşım imkânlarının geliştirilmesi, finans kuruluşlarının iş ve işlemlerinin daha hızlı bir şekilde yapılmasını sağlayacak iletişim altyapısının geliştirilmesi, İstanbul'da finansal kümelenme alanlarına yeterli, kesintisiz ve sürdürülebilir enerji sağlayacak altyapının geliştirilmesi ve şehirde finansal kümelenme alanlarının fiziki ve sosyal gelişmişlik düzeylerinin izlenmesi ve değerlendirilmesi için "Kümelenme Bölgelerinde Fiziki Altyapının Geliştirilmesi". Bileşen sorumlusu İstanbul Büyükşehir Belediyesi'dir.

e) Beşinci Bileşen: Sermaye piyasalarında elektronik haberleşme, iletişim, işlem, veri dağıtım ve güvenlik altyapısının geliştirilmesi ve konsolide edilmesi, finansal kuruluşlar tarafından gereksinim duyulan yazılım ve bilgi teknolojileri ürünlerinin geliştirilmesi ve ürün geliştirme maliyetlerinin azaltılması için "Teknolojik Altyapının Güçlendirilmesi". Bileşen sorumlusu Borsa İstanbul'dur.

²³⁵ T.C. Kalkınma Bakanlığı, 2014 -2018 Onuncu Kalkınma Planı-İFM Programı Eylem Planı 2015-2018, ss. 4-53.

f) Altıncı Bileşen: Finans alanında uluslararası geçerliliği olan sertifikaya ve ileri düzey yabancı dile sahip kişi sayısının artırılması ve finans sektörünün ihtiyaçları doğrultusunda lisans ve lisansüstü müfredatın geliştirilmesi adına “Nitelikli İnsan Kaynağının Artırılması”. Bileşen sorumlusu Milli Eğitim Bakanlığıdır.

g) Yedinci Bileşen: Faizsiz finans sistemine yönelik mevcut algının iyileştirilmesi, faizsiz finans alanına ilişkin insan kaynağının geliştirilmesi ve literatürün zenginleştirilmesi, faizsiz finans sisteminin kurumsal yapısının ve hukuki altyapısının geliştirilmesi, faizsiz finans ürün ve hizmet çeşitliliğinin artırılması amacı ile “Katılım Bankacılığı ve Faizsiz Finans Sisteminin Geliştirilmesi”. Bileşen sorumlusu Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumudur.

4.1.6. Uluslararası Finans Merkezi Olma Hedefi Açısından İstanbul’un Avantajları

İstanbul’un uluslararası bir finans merkezi olma hususunda sahip olduğu avantajlar nitelikli işgücü, gelir oluşturma potansiyeli, altyapı, yaşam tarzı, politik ve ekonomik istikrar, iş yapma kolaylığı ile iş yapma maliyeti ve zaman aralığı başlıkları altında ele alınabilir.

a) Nitelikli İş Gücü

İstanbul’un en büyük avantajlarından biri demografik profilinin oldukça güçlü, nüfusunun yarısının otuz yaşın altında genç, dinamik ve girişimci olmasıdır. Eğitim kalitesinin ve eğitim yatırımlarının hızla ve devamlı artan bir ivmeyle yol alması, giderek artan sayı ve kalitede üniversitelerinin olması, potansiyel işgücünün kalitesini arttırmaktadır. 2017 yılı itibarıyla Türkiye’deki 181 üniversitenin 54’ü İstanbul’da eğitim vermektedir.²³⁶ Ayrıca merkezi Londra olan yükseköğretim derecelendirme

²³⁶ Bkz. YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu), “Üniversitelerimiz”, <http://www.yok.gov.tr> (08.09.2017).

kuruluşu Times Higher Education’ın (THE) 2016-2017 dünya üniversiteleri endeksinde dereceye giren 18 Türk üniversitesinden 7’si İstanbul’dadır.²³⁷ İstanbul’un nüfus odaklı diğer avantajları ise; her yıl toplam 500.000 ila 700.000 oranında işgücü artışı, yurtiçi ve yurtdışı ortalama 200.000 kişilik finans sektörü istihdamı sağlama kapasitesi, Türkiye’de faaliyet gösteren birçok yabancı şirkette çeşitli yönetim kademelerinde çalışan Türk yöneticilerin şirketlerin yurtiçi - yurtdışı şubelerinde tercih edilmesidir. İstanbul, birçok sektörde çalışmak üzere yetiştirilebilecek, yüksek nitelikli yerel işgücü potansiyeline sahiptir.²³⁸

b) Gelir Oluşturma Potansiyeli

Türkiye, gelir oluşturma bakımından iyi bir potansiyele sahiptir ve bu özelliği uluslararası finans platformunda avantajdır. Son yıllarda GSYH’sinin artan seyir izlemesi ile orantılı olarak IMF’nin genel tahmini Türkiye’nin belirli oranlarda büyüdüğü ve büyümeye devam edeceği yönündedir.²³⁹

Türkiye İstatistik Kurumu tahminlerine göre GSYH, 2017 yılının Ocak-Mart dönemini kapsayan birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine oranla %5²⁴⁰, Nisan-Haziran dönemi olan ikinci çeyreğinde ise % 5,1 oranında artmıştır.²⁴¹

c) Altyapı

²³⁷ Dünyadaki en iyi 980 üniversitenin listelendiği, tek küresel üniversite performans tablosu olan indeks, üniversiteleri öğretim, araştırma, bilgi transferi ve uluslararası bakış açısı kategorilerinde değerlendirerek derecelendirmektedir. (Bkz. THE (Times Higher Education), “World University Rankings 2016-2017”, Rankings, <https://www.timeshighereducation.com> (09.12.2017)).

²³⁸ Apak ve Elverici, s. 14.

²³⁹ T.C. Ekonomi Bakanlığı, Ekonomik Görünüm Mart 2017, <http://www.ekonomi.gov.tr> (27.04.2017), ss. 4-18.

²⁴⁰ TÜİK, “Dönemsel GSYH, I. Çeyrek: Ocak–Mart, 2017”, Haber Bülteni, Sayı. 24567, Haziran 2017, <http://www.tuik.gov.tr> (11.09.2017).

²⁴¹ TÜİK, “Dönemsel GSYH, II. Çeyrek: Nisan - Haziran, 2017”, Haber Bülteni, Sayı. 24568, Eylül 2017, <http://www.tuik.gov.tr> (11.09.2017).

Türkiye’de son 20 yıllık süre zarfında yapılan altyapıya yönelik yatırımlarla, özellikle son 10 yılın gelişmeleri sonucunda hızla artan ve hayata geçirilen projelerle önemli mesafeler katedilmiştir. Nüfusunun yılda yaklaşık 700.000 kişi arttığı ve ulaşım kolaylaştıkça süreli konaklama oranının da aynı ölçüde artacağı gözönüne alınarak, ulaşım ve dönüşümde çok yönlü, çözüm odaklı ve kalıcı icraatlar yapılmıştır.²⁴² Bu minvalde, İstanbul’da bulunan iki havalimanının genişletilip modernleştirilmesi ve bütün etapları ile hizmete girdiğinde dünyadaki en büyük havaalanı olacağı belirtilen üçüncü havaalanı ile çok yönlü fayda sağlanacağı düşünülmektedir. Şehrin iki yakasını bağlamak adına mevcut ulaşım olanaklarına eklenen 3. Köprü olan Yavuz Sultan Selim Köprüsü, Marmaray, Avrasya tüp geçidi ve bağlantı yollarının açılması ile mevcut metro ağının genişletilmesi İstanbul’da ulaşımı oldukça rahatlatmıştır. Çalışmaları devam eden diğer projelerin tamamlanması ile de şehrin ulaşım imkânlarının artması hedeflenmektedir.²⁴³

Ulaşım altyapı çalışmalarına ek olarak; doğu-batı arası aktarmada ve Çin’in Yeni İpek Yolu Projesinde alternatif hat olarak kullanılabileceği belirtilen İzmit Körfez’inde, dünyadaki en büyük dördüncü asma köprü olan Osman Gazi Köprüsünün yapılmış olması ve Kocaeli ve Çorlu Havaalanlarının İstanbul’a hizmet edecek şekilde yapılandırılması önemlidir. Dönüşüm altyapısındaki gelişmeler doğrultusunda özellikle 2001 krizi sonrasındaki dönemde gayrimenkul sektöründeki hareketlenme ile İstanbul’da ileri derecede konfor özellikli ofis ve konut inşasında önemli bir artış yaşanmıştır.²⁴⁴

Önemli bir altyapı kalkınma hamlesi olan bir gelişme de Boğaziçi Üniversitesi ve BIST ortak çalışması olan ve 2016 yılında hizmete giren Finans Teknopark projesidir. Türkiye’nin ilk tematik teknoparkı olan ve finans sektörünü baz alan²⁴⁵ bu organizasyonun odağında İFM projesi bulunmaktadır. Söz konusu teknoparkın kuruluş amaçlarından bazıları şunlardır: Finansal araçlarla araştırmacı kurumların arasında

²⁴² Apak ve Elverici, s. 17.

²⁴³ Erdal Tanas Karagöl, Yusuf Emre Koç ve Mehmet Kızılkaya, “İstanbul’un Finans Merkezi Olma Arayışı”, **SETA Rapor**, Ankara: SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı), 2017, s. 58.

²⁴⁴ Apak ve Elverici, s. 17.

²⁴⁵ Bkz. Finans Teknopark, <https://finansteknopark.com.tr> (13.12.2017).

işbirliği sağlamak ve bu sayede finans ve sanayii alanlarında ülkenin ve İFM'nin küresel rekabet gücünü pekiştirmek, İFM'nin Ar-Ge altyapısını ve teknik donanımını kurarak inovasyon oluşturmak, veri bankası kurmak, bilişim güvenliğini sağlamak, ulusal ve uluslararası veri paylaşımını organize etmek, finansal teknolojide dışa bağımlılığı azaltmak ve geliştirilen teknolojiyi ticarileştirmek.²⁴⁶

d) Yaşam Tarzı

İstanbul'un, dünya üzerinde herhangi bir şehre nasip olmamış, kendine has özellikleri vardır. İstanbul Boğazı'nın varlığı, diğer metropollere nazaran oldukça makul fiyat seviyesi, dünya mutfaklarına ait yemek çeşitlerine kolaylıkla ulaşılabilmesi, her tür hayat tarzına ve inanışa uygun detayları ve iklim özellikleri İstanbul'u avantajlı kılan unsurlardandır. Ayrıca istenirse İstanbul ve yakın çevresinde, herhangi bir iklime ait çeşitli doğa sporları, kültürel aktiviteler, eğlence imkânları kolaylıkla bulunabilmektedir.²⁴⁷

e) Politik ve Ekonomik İstikrar

Koalisyon dönemleri ve yaşanan büyük ekonomik krizlerden, özellikle 2001 krizinden sonra “Güçlü Ekonomiye Geçiş” programı yürütölmeye başlanmış fakat açık ve borçların kapanması mevzuunda gözle görölür şekilde düzelmeler koalisyon döneminin bitmesiyle başlamıştır.²⁴⁸ Politik ve ekonomik istikrarın sağlanması, uluslararası finans merkezlerinin gelişiminde ve küresel platformda üst sıralarda yer almasında oldukça önemli bir faktördür. Çünkü yatırımcılar açısından faiz oranları ve sürdürülebilirlik temel kriterlerdendir. Türkiye'nin politik risk derecesi 2006 yılından itibaren yükselen bir ivme izlerken politik istikrardaki gelişim yabancı yatırımcıları Türkiye'ye çekmeye başlamıştır.²⁴⁹ (Şekil 4.2)

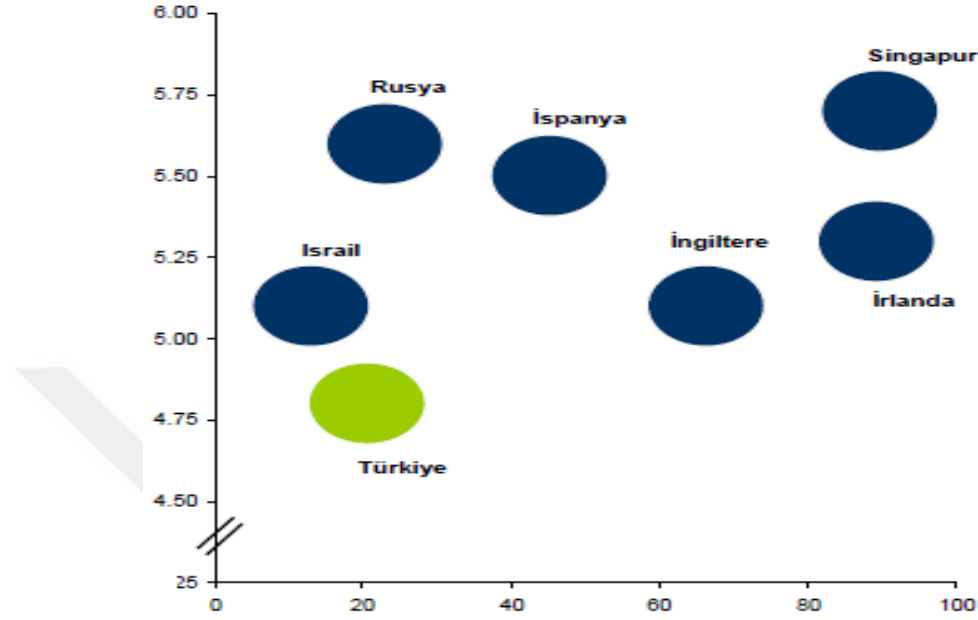
²⁴⁶ Karagöl ve diğerleri, **SETA Rapor**, s. 59.

²⁴⁷ Apak ve Elverici, s. 18.

²⁴⁸ Apak ve Elverici, s. 15.

²⁴⁹ DPT- TBB, s. 69.

Kısa denilebilecek bir sürede dış borçlar bitirilip cari açık kapanmaya başlamış, enflasyon tek haneli rakamlara inmiş ve ileri düzeyde büyüme hızı yakalanmıştır²⁵⁰

Şekil 4.2: Politik ve (Makro)Ekonomik İstikrar

Kaynak: DPT-TBB, İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi Mevcut Durum Raporu, Mayıs 2009, <https://www.tbb.org.tr> s. 69.

2008 verilerine göre düzenlenen ekonomik özgürlük indeksinde Türkiye, değerlendirilen 179 ülke içerisinde 75. sırada yer alarak önceki yıllara nazaran yükselmiş ve “kısmen özgür” seviyesine çıkmıştır. Bu durum, ticarete özgürlüğün arttığını ve hükümetin ekonomi üzerindeki müdahalesinin azaldığını göstermektedir. Aynı zamanda seçilen ülkelerden oluşturulan küçük gruplar arasında da karşılaştırmaların yapıldığı ve sonuçların grafiklerle de gösterildiği indeksin politik ve ekonomik istikrar grafiğinde, dikey eksen Dünya Ekonomik Forumu’nun 7 üzerinden not verdiği makroekonomik istikrar endeksini, yatay eksen ise Dünya Bankası’nın 100 üzerinden not verdiği politik istikrar endeksini göstermektedir. Söz konusu indekse göre Türkiye’nin, rakipleri arasında en düşük ekonomik istikrara sahip ülkelere kıyasla olmasına rağmen faiz ve enflasyon oranları bakımından aynı seviyedeki ülkelere kıyasla

²⁵⁰ Apak ve Elverici, s. 15.

daha çok hareketlilik gösterdiği için BB olan risk derecesinin gelecekte daha yüksek olacağı öngörülmüştür.²⁵¹

f) İş Yapma Kolaylığı

Son yıllarda hem AB uyum çalışmaları, hem de yabancı sermayeyi ülkeye çekmeye yönelik girişimler sonucunda, şirket kurma kolaylığı, bürokratik işlemlerin azaltılması ve engellerin kaldırılması konusunda önceki dönemlere göre son derece olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Ayrıca mülkiyet hakları, yatırımcıların korunması ve sözleşmelerin uygulanması gibi mevzularda da önemli düzenlemeler yapılmıştır.²⁵² Bürokrasinin azaltılması ve yabancı yatırımların cezbedilmesi konularında çalışmaların devam ettirilmesi, kalan engellerin giderilmesi ve yatırım ortamlarının iyileştirilebilmesi konularında etkin çözüm arayışları devam etmektedir.²⁵³

g) İş Yapma Maliyeti

Son dönemlerin önemli ölçüdeki artışlarına, dünyada yaşanan ekonomik kriz ve belirsizliklere rağmen Türkiye, kısmen düşük maliyetli ofis ve konut edinme imkânı ile iş yapma maliyetinde nispeten cazip bir fırsat sunmakta ve nitelikli fakat düşük maliyetli işgücü kaynağı sağlayabilmektedir. Bu unsurlar, finans merkezleri arasında İstanbul'u ön plana çıkarabilecek ve rekabet gücünü yükseltebilecektir. İstanbul, öncelikle nitelikli işgücü ve gelir oluşturma potansiyeli açısından öne çıkmakta, iş

²⁵¹ DPT- TBB, s. 69.

²⁵² TÜSİAD – Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu, Dünya Ekonomik Forumu 2015-2016 Küresel Rekabet Raporu, 30 Eylül 2015, <http://ref.sabanciuniv.edu> (23.04.2016).

²⁵³ Apak ve Elverici, s. 17.

yapma maliyetinin nispeten düşük olması da bu öncelikleri daha avantajlı hale getirmektedir.²⁵⁴

h) Zaman Aralığı

Finans merkezleri açısından, piyasa ve borsaların tekil veya ortak işlem yaptığı merkezlerin mesai saatlerinin çakışması ve bu şekilde gelişmelerin zamanında takip edilebilmesi son derece önemlidir. Londra ve New York borsa ve piyasaları mesailerinin beş saatinde ortak işlem ve takip yapabilmektedirler. Küresel ekonomiye yön veren bu iki merkeze uzak olmak, Doğu'daki finans merkezlerinin dezavantajı sayılırken, dünyanın diğer yarısını istedikleri kadar kontrol edememek de bu gelişmiş piyasaların dezavantajı sayılmaktadır.²⁵⁵ Düünden bugüne Türkiye'nin para piyasalarının nabzını tutan İstanbul, Doğu ile Batı'yı, Avrupa ile Asya'yı birleştiren bir kavşak noktası olduğu için, bir mesai gününün ilk dört saatinde Asya ülkeleriyle, ikinci dört saatinde Avrupa ülkeleriyle uyumludur ve konum itibariyle doğal finans merkezi vasfına sahiptir. İstanbul, bu konuda dünyanın en avantajlı şehirlerinden biridir ve bu doğal avantajı sayesinde dünyanın her iki kısmını da takip edebilmektedir. Bu durum hem İstanbul finans merkezinin dış piyasalara erişimi açısından hem de dünya piyasalarının İstanbul piyasalarına erişim kolaylığı sağlaması açısından büyük bir avantajdır ve İstanbul'a, diğer merkezlerle rekabet edebilme gücü sağlayabilmektedir. Bu özelliği sayesinde İstanbul finans merkezi, global sermaye için, kısa sürede, Avrupa, Asya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile işbirliği yapmada üs olarak değerlendirilebilecektir.²⁵⁶

4.1.7. Uluslararası Finans Merkezi Olma Hedefi Açısından İstanbul'un Dezavantajları

İstanbul'un uluslararası bir finans merkezi olma hususundaki dezavantajları imaj, yasal ortam, mali ortam, düzenleyici çerçeve, bölgesel konum, bilgi güvenliği ve ulaşım sorunu başlıkları altında değerlendirilebilir.

²⁵⁴ Apak ve Elverici, s. 18.

²⁵⁵ Çevik, s. 34.

²⁵⁶ BİST (Borsa İstanbul), İstanbul Uluslararası Finans Merkezi, <http://www.borsaistanbul.com> (25.04.2016), s. 3.

a) İmaj

Türkiye'nin ve İstanbul'un imaj konusunun önemi ve bu kriterin Türkiye'nin ve İstanbul'un avantajı olmasını sağlayabilecek birçok üstün özelliğe sahip olduğu son yıllarda sık sık vurgulanarak bazı gelişmeler kaydedilmiş olsa da²⁵⁷ etkin bir yatırım tanıtımı yapılamadığı için yerli - yabancı yatırımcı ve nitelikli işgücü çekilememektedir. Türkiye ve İstanbul'un mevcut gelir oluşturma potansiyeli ve rekabet gücü gerektiği gibi değerlendirilememektedir. İstanbul'da üretilen ürün ve değerlerin şehrin ismiyle markalaşamaması ve dolayısıyla şehrin de küresel anlamda markalaşmamasının sebebi ve sonucu olan etkili yatırım tanıtımı eksikliği ülkenin ve şehrin imajını oldukça olumsuz etkilemektedir. Ayrıca bazı uluslararası yayınların olumsuz algı oluşturma politikası, ulaşım, bilişim ve iletişim altyapıları ve erişilebilirlik kısıtları, genel güvenlik ve veri güvenliği sorunu gibi nedenlerle Türkiye ve İstanbul'un uluslararası imajı zedelenmektedir.²⁵⁸

b) Yasal Ortam

İstanbul Finans Merkezinin önündeki en önemli problemlerden biri yasal ortamla ilgili aksamalardır. Mahkeme kararlarına güvenilmemesi, benzer davaların birbirini tutmayan sonuçları, tam anlamıyla işlevsel sayılabilecek bir tahkim mekanizmasının geliştirilmemiş olması ve her tür anlaşmazlığın çözümünün sadece mahkemelerde aranması, işleyişin tıkanmasına neden olmaktadır.²⁵⁹

İhtiyaçlar ve örnekler doğrultusunda yatırımcılara zorluk çıkaran finansal engelleri kaldırabilecek nitelikli elemanların yetiştirilmesi ve Türkiye'deki ve yurtdışındaki ticari aktörler arasında yaşanan uyuşmazlıkların çözülmesi için tahkim ve arabuluculuk hizmeti sunmak üzere 1994 yılında İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) kurulmuştur.²⁶⁰

c) Mali Ortam

²⁵⁷ Apak ve Elverici, s. 15.

²⁵⁸ İSTKA (İstanbul Kalkınma Ajansı), **İstanbul Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi(Raporu)**, İstanbul, 2017, ss. 17-22.

²⁵⁹ Apak ve Elverici, s. 15.

²⁶⁰ ISTAC (İstanbul Tahkim Merkezi), İstanbul Tahkim Merkezi Hakkında, <https://istac.org.tr> (30.04.2017).

Türkiye’de yaşanan en büyük mali krizlerden biri olan 2001 krizi sonrasında bir dizi önlem alınmış ve vergi düzenlemeleri mevzuunda gelişmiş ülkelerin sistemlerine özellikle AB müktesebatına uygun adımlar atılmıştır. Son yıllarda daha hızlı ve etkin adımlar atılmasına rağmen bu konuda hâlâ çözüm bekleyen sorunlar şöyle sıralanabilir:²⁶¹

- a) Kurumlar vergisi rekabetçi oranlardadır, ancak vergi mevzuatının net ve anlaşılır düzeyde olmaması, birçok farklı uygulama ve istisna içermesinin sebep olduğu riskler yüzünden uluslararası piyasalarda, vergi oranlarının yüksekliğine dair olumsuz bir algı bulunmaktadır.
- b) Yüksek oranlı işlemler, dolaylı vergiler ve aracılık maliyet oranlarının yüksekliği piyasanın rekabet gücünü kırmakta ve farklı piyasalara kaymasına sebep olmaktadır.
- c) Vergi kanunlarının ve vergi düzenlemelerinin çok sık değiştirilmesinin yanı sıra geriye dönük yapılan düzenlemelerin de piyasalarda olumsuz algılanması, önemli bir çıkmaz olarak kabul edilmektedir.
- d) Vergi uygulamalarının ve denetimlerinin sonuçlarının tahmin edilemez oluşu ve tutarsız sonuçlar birer handikap kabul edilmektedir.
- e) Vergi tahakkuk sistemindeki sorunların henüz çözülememiş olması ve genel ekonomi içerisinde kayıt dışı ekonominin hâlâ önemli bir yer tutması da önemli bir sorundur.

Uluslararası finans kurumları açısından dikkat edilen hususlarda biri de vergi uygulamaları konusunda netlik ve tutarlılıktır. Bu tür kurumlar, yatırım yapacakları ülkenin vergi oranları kendi ülkelerindeki oranlardan yüksek değilse bu durumu sorun olarak görmemektedir. Fakat kriter olarak vergi sisteminin basit, anlaşılır ve tutarlı olması çok önemlidir. Bu nedenle bu mevzudaki düzenlemelerin yapılması, mali ortamın netlik kazanması ve alınan önlemlerin tutarlı bir şekilde uygulanması gerekmektedir.²⁶²

d) Düzenleyici Çerçeve

²⁶¹ Apak ve Elverici, s. 16.

²⁶² Apak ve Elverici, s. 16.

Düzenleyici çerçeve konusunda, “Güçlü Ekonomiye Geçiş” politikası ve AB’ye üyelik çalışmaları doğrultusunda önemli adımlar atılmıştır.²⁶³ Bu mevzu ciddi oranda AB müktesebatına uygun hale getirilmiştir. Fakat bu düzenlemelerin pratiğe dökülmesinde bazı sorunlar yaşanmaktadır. Finans piyasasında düzenleme yapan kurumların piyasanın sorunlarıyla yeterince ilgilenmemesi, kurumların ücret – kariyer politikaları yüzünden nitelikli işgücü sıkıntısıyla karşı karşıya kalması, özellikle yeni gelişen finansal ürünlerin düzenlenmesinde ve denetlenmesinde sıkıntılar yaşamaları ve kurumlarda piyasa serbestliği yerine bürokratik anlayışın baskın olması gibi problemler dezavantaj oluşturmaktadır. Zira finans piyasalarının en eski ürünlerinden biri olan sigortacılıkla ilgili kanun Türkiye’de oldukça geç bir tarihte çıkarılmıştır. Ayrıca finans piyasalarının birkaç kurum tarafından düzenlenmesi, giderek karmaşılaşan ve iç içe geçen piyasalarda yetki karmaşasına sebep olmaktadır.²⁶⁴

e) Bölgesel Konum

Hukuk, yerel ve merkezî yönetim, iletişim ve yaşam tarzı dâhil olmak üzere hayatın her detayına nüfuz eden ve bir nevi modern hayatın güncel tanımı olan küreselleşme²⁶⁵ ve teknolojik gelişmeler sınırların kalkmasına ve uluslararası işbirliğine katkı sağladığı kadar, özellikle son 20 yılda terör olaylarına da kapı aralamış ve sınırlar arası risk ve tehditler küresel boyuta taşınmıştır.²⁶⁶ Mikro-milliyetçi hareketlerin devlet

²⁶³ T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı, Avrupa Birliği’ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı Ocak 2016 – Aralık 2019, <http://www.ab.gov.tr> (24.04.2016).

²⁶⁴ Apak ve Elverici, s. 16.

²⁶⁵ Hasan Yaylı, “Küreselleşmenin Kentler Üzerine Etkisi: İstanbul Örneği”, SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Yıl.12, Sayı.24, Ekim 2012, s. 335.

²⁶⁶ Murat Çemrek, “Sınır Karakolundan Merkez Ülkeye: Türkiye’nin Küreselleşmesi”, SD (Stratejik Düşünce)- Uluslararası İlişkiler ve Strateji Dergisi, Sayı. 1, Aralık 2009, s. 8.

olma yolunda “şiddetin meşru tekeli” olmalarına ve bu amaç paralelinde terör faaliyetleri içerisine girmelerine, küreselleşme döneminde daha fazla şahit olunmaktadır. Enerji hammaddesinin ve buna bağlı olarak çıkar çatışmalarının en yoğun olduğu bölgenin merkezinde konumlanan Türkiye, Soğuk Savaş döneminde bir nevi sınır karakoluna dönüşerek güven algısına aracılık etmiştir. Savaşın sonunda Türkiye, aynı güveni sağlayan merkez ülke olma fonksiyonunu yeniden kazanmıştır. Ancak, Türkiye ve İstanbul’u da olumsuz etkileyen terör, küresel şehirlerde ciddi güvenlik sorunlarına yol açmıştır.²⁶⁷

Giderek sayısı ve etkisi artan terör olayları günümüzde bütün dünya için büyük bir tehdit unsurudur. Küresel terörün zirve eylemi kabul edilen, dünyanın terörizme ve küresel teröre bakışını değiştiren 11 Eylül saldırısıyla New York,²⁶⁸ ulaşım sistemlerine düzenlenen ve büyük kayıplar verdiren saldırılarıyla Londra²⁶⁹ ve Madrid ve terör eylemlerinin potansiyel hedefi olan şehirler için alınan önlemlerin yetersiz kalması, güvenlik sorununun bölgeselden küresel boyuta yayıldığını göstermektedir.²⁷⁰

On yıllardır terörle sıcak temas yaşayan Türkiye, Batıyla ortaklıklarında ve Ortadoğu ile bağlantılarında hassas davranmaya devam ederken bu tür risk, tehdit ve saldırı ihtimallerini hesaplamaktadır.²⁷¹

f) Bilgi Güvenliği

Teknolojik gelişmeler sayesinde bilgiye ulaşmak son derece kolaylaşmıştır. Fakat bilgiyi korumak aynı oranda zorlaşmıştır. Teknolojik tedbir amaçlı oluşturulan güvenlik duvarı yine teknolojik gelişim kıvraklığıyla aşılmaktadır. Bu durum günümüzde, terör saldırılarının bir boyutu olan siber saldırıları gündemde tutmaktadır. Özellikle ülke bilgilerinin, kurum ve kuruluşların varlık bilgilerinin risk altında olması

²⁶⁷ Çemrek, s. 8.

²⁶⁸ İhsan Bal, “Terör nedir?, Neden Terörist Olunur?: Terör, Terörizm ve Tarihsel Süreç”, **Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, İhsan Bal (drl.), Ankara: USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları, 2006, ss. 10-11.

²⁶⁹ Sedat Laçiner, “Terörle Mücadelede Yasal Önlemler: İngiltere Örneği”, **Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, İhsan Bal (drl.), Ankara: USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları, 2006, s. 321.

²⁷⁰ Ömer Yılmaz, “İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir mi?, İspanya Örneği”, **Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**, İhsan Bal (drl.), Ankara: USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları, 2006, s. 133.

²⁷¹ T.C. Dışişleri Bakanlığı, Türkiye’nin Uluslararası Güvenlik Perspektifi ve Politikaları, <http://www.mfa.gov.tr> (24.04.2016).

ve korunması amacıyla siber güvenlik sistemi oluşturulmuştur. Siber güvenlik sistemi erişilebilirliği, kapsamlılığı ve gizliliği hedeflemektedir.²⁷² Siber Güvenlik Kurulu tarafından oluşturulan ve Bakanlar Kurulu tarafından 25 Mart 2013 tarihinde onaylanan Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planında, eylem maddeleri yedi başlık altında toplanmıştır.²⁷³

- a) Yasal düzenlemelerin yapılması
- b) Adli süreçlere yardımcı olacak çalışmaların yürütülmesi
- c) Ulusal siber saldırılara müdahale organizasyonunun oluşturulması
- d) Ulusal siber güvenlik altyapısının güçlendirilmesi
- e) Siber güvenlik alanında insan kaynağının yetiştirilmesi ve bilinçlendirme faaliyetleri
- f) Siber güvenlikte yerli teknolojilerin geliştirilmesi
- g) Ulusal güvenlik mekanizmalarının kapsamının genişletilmesi

g) Ulaşım Sorunu

Türkiye geneli, İstanbul ve çevresi için altyapı, karayolu, raylı sistem, havayolu ve köprü gibi birçok önemli hizmet yapılmış, kalıcı çözümler aranmıştır. Fakat gecikmiş hizmetler, hızla artan nüfus, gelir seviyesinin iyileşmesi sonucu trafiğe çıkan araç sayısındaki artış, dış ilişkilerin önemli seviyede düzelmesi sonucu ekstra nüfus artışı trafik yoğunluğunu çözmeye yönelik adımların etkisini azaltmıştır. Genel anlamda trafik sorunlarının temelinde altyapı yetersizliği, nüfus yoğunluğu, genel ve yerel trafik düzenleme ve yönetim eksiklikleri/belirsizlikleri, ulaşım teknolojisinin gerektiği gibi kullanılamaması ve trafik eğitimi yetersizliği gibi sebepler yatmaktadır. Bu sorunların

²⁷² Esat Yalçın, “Türkiye’de Siber Güvenliğin Mevzuattaki Yeri ve Yapılan Çalışmalar”, TÜBİTAK BİLGEM: Ulusal Bilgi Güvenliği Kapısı, 1 Aralık 2014, <http://www.bilgiguvenligi.gov.tr> (24.04.2016).

²⁷³ Bkz. “Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı”, Resmi Gazete, Yayın tarihi: 20 Haziran 2013, Sayı:28683, <http://www.resmigazete.gov.tr> (24.04.2016).

çözümü ve farklı sorunların tespiti yönünde önemli adımlar atılmış fakat yetersiz kalmıştır.²⁷⁴

4.1.8. İFM Projesi Kapsamında İstanbul'un Yönetim Yapısının Yeniden Düzenlenmesi

İstanbul, mevcut iki kademeli yönetim yapısı ile üst ve alt kademe arasında yönetim ve görev sorumluluğunun paylaşılabilmesi ve işbirliği yapılabilmesi gibi bazı yönetim avantajlarına sahip olabilecekken iç dengelerin tam olarak sağlanamamasından ve dolayısıyla yönetim modelinden kaynaklandığı düşünülen bazı sorunlar yaşamaktadır. Öncelikle yetki ve kaynak dağılımının iyi koordine edilmemesinden ve yerel yönetim kurumları arasında işbirliği kültürünün gelişmemiş olmasından kaynaklanan üst ve alt kademe arasında ve alt kademeler arasında anlaşmazlıklar yaşanmaktadır. Ayrıca karar almada özerk yönetim mekanizması işlese de öz kaynak kısıtlılığından ve mevcut yerel yönetim modelinin aksamalarından dolayı özellikle mali özerklik konusunda alınan kararlar pratiğe yansıtılamamaktadır.²⁷⁵

İFM Projesi ile yerel yönetimlerin etki alanının genişletilmesi ve özerkliği mevzuu daha sık gündeme gelmeye başlamıştır. Son otuz yılda avantaj ve dezavantajları ile sorun ve öncelikleri değişen, bölgenin temsilcisi ve küresel finansın önemli bir parçası olmaya aday olan İstanbul, dünden bugüne Türkiye’de sermayenin biriktiği, ekonomik, ticari, teknolojik, kültürel ve akademik hareketliliğin, yeniliğin ve yeni fikirlerin oluştuğu, merkezî bir coğrafyadır.²⁷⁶

Bir başka husus küresel zeminde geline nokta ekonomik kalkınma sağlamak ve rekabet gücü oluşturup geliştirmek için mekânsal ölçeğin önemsenmesi ve şehirlerin öne çıkmasıdır. Zira günümüzde küresel gelişmişlik düzeyi, sürdürülebilir

²⁷⁴ İETT ve İBB, 8. Uluslararası Ulaşım Teknolojileri Sempozyumu ve Fuarı- Trafik Sıkışıklığı ve Düşük Emisyonlu Alan Yöntemlerinin İstanbul için Uygulanabilirliğinin Tartışılması Çalıştay Raporu, İstanbul, 17 -19 Aralık 2015, ss. 7-11.

²⁷⁵ Erbay Arıkboğa, “Büyükşehir Modelinin Temel Unsurları: Kurgu ve Mekân”, Büyükşehir Belediye Modeli ve Reform, *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı. 2, Haziran 2012, ss. 4-6.

²⁷⁶ Zeynep Enlil ve Yiğit Evren, “İstanbul İçin Yaratıcı Kent Söylemini Tartışmak”, *Yaratıcı İstanbul - Yaratıcı Sektörler ve Kent*, Zeynep Enlil ve Yiğit Evren (drl.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, ss. 24-25.

ekonomik kaynaklar, rekabet kalemleri, markalaşma yetisi, bilişim, teknoloji ve ulaşım erişimi ve çok yönlü potansiyeller göz önüne alınarak yerel ölçekte değerlendirilmektedir. Bu anlamda da mekân ve yönetim bakımından gelişimin birbirini beslediği, sağladığı ve her ikisinin de bir diğeri kadar önemli olduğu söylenebilir.²⁷⁷

Bu bağlamda, İstanbul'un hedeflerini etkin kılmak ve geleceğini inşa etmek için öncelikle yerel yönetim ve kent girişim gücünün arttırılması gereklidir. İstanbul Finans Merkezine dair çalışmaların tamamen veya çoğunlukla merkezi yönetimin inisiyatifinde olması, hedeflerin gerçekleşmesini zorlaştırmakta ve geciktirmektedir.²⁷⁸ Çünkü merkezî yönetim genel kurallarla ve her bölgeye, her şehre aynı yönetim modeliyle yaklaşmaktadır. Oysa her şehrin kendine özgü farklılıkları ve herhangi bir çözüm arayışında ulaşılabilecek yetkili bir merci ihtiyacı vardır. Bu nedenle Türkiye'nin yerel yönetimleri güçlendirmeye ihtiyacı olduğu düşünülmektedir.²⁷⁹

SONUÇ ve ÖNERİLER

İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi olmasına yönelik çalışmaların konu edildiği bu çalışma aynı esas itibarıyla hazırlanmış olup İstanbul Uluslararası Finans Merkezi'nin proje sürecinin ilk safhası, uluslararası finans sistemine uyum ve dâhil olmanın ve İstanbul'un Uluslararası Finans Merkezi olmasının gerekliliği olan “problem tanımlama” aşaması çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada UFM, finans merkezi olgusunun incelenmesi, finans merkezinin oluşum ve gelişim süreci boyunca ve temel kriterler doğrultusunda, olası avantajlarının ve dezavantajlarının belirlenmesi üzerinden tanımlanmış ve dünyanın önde gelen uluslararası finans merkezleri içerisinde belirlenen bazı (New York, Londra, Tokyo, Frankfurt, Hong Kong ve Singapur)

²⁷⁷ Osman Eroğlu ve Azmi Yalçın, “Yeni Bir Rekabet Formu Olan Kent Rekabetçiliğine Yönelik Literatür Taraması”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt. 4, Sayı. 1, Haziran 2014, ss. 21-22.

²⁷⁸ Deniz Gökçe, Adnan Büyükdeniz, Halim Mete ve Erol Kaya, **Finansın Küresel Dolaşımı ve İstanbul: İstanbul Bir Küresel Finans Merkezi Olabilir mi?**, Yayın No:16, İstanbul: Pendik Belediyesi Kültür Yayınları, Aralık 2003, s. 38.

²⁷⁹ Erbay Arıkoğlu **Özerklik - Yerel Yönetimler ve Türkiye**, 1. Basım, İstanbul: MBB Yayınları, 2015, s. 48.

finansal merkezlerin temel bilgileri ile örneklendirilmiştir. Bu tanım ve örneklendirme çerçevesinde İstanbul Finans Merkezi (İFM) projesine dair çalışmalar ve planlamalar incelenmiş, kurulum aşamasında olan İstanbul (Uluslararası) Finans Merkezinin özellikleri dâhilinde mevcut olan avantajları ve dezavantajları belirlenmeye çalışılmıştır. Yürütülen çalışma kapsamında bazı sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlar, ilki İFM projesinin Türkiye'nin ve İstanbul'un mevcut konumlarına dair önemi ve özellikleri, ikincisi ise İFM projesinin avantajlarına ve dezavantajlarına dair önemi ve özellikleri olmak üzere iki başlık altında değerlendirilebilir.

1. İFM Projesinin Türkiye'nin ve İstanbul'un Mevcut Konumlarına Dair Önemine ve Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Bu noktada iki hususa dikkat çekmenin yerinde olabileceği düşünülmektedir. İlk hususta Türkiye coğrafi konum açısından değerlendirildiğinde, günümüzde Afro-Avrasya ismi verilen ve tek kıta kabul edilen Afrika, Avrupa ve Asya kıtalarının kesiştiği anakaranın merkezinde bulunan ve jeostratejik açıdan büyük önem arz eden bir ülke olarak görülür. Ortak sınırlara sahip olduğu Ortadoğu, Kafkasya ve Balkanlar'ın da bileşkesi konumunda olan ve bu ortak bölgenin önemli ögesi kabul edilen Türkiye'nin, anakara ve bölge ile tarihî ve coğrafi bağlarının bulunmasının yanı sıra eskiye dayanan kültürel ve ticari ilişkileri de bulunmaktadır.

Doğu-batı arasındaki mesafenin en kısa olduğu mekân olan İstanbul'un dolayısıyla Türkiye'nin dünya enerji rezervinin tamamına yakını bünyesinde barındıran bu bölgeyi yüzyıllarca sorunsuz yöneten ve bölgedeki en dışa açık merkezlerden biri olduğu kabul edilmektedir.

Diğer husus ise küresel finans merkezlerini oluşturan gelişmiş pazarların gelişmekte olan pazarlara oranla daha yaygın ve kapsamlı olmalarından dolayı küresel finansal krizlerden daha fazla ve daha hızlı etkilendikleri belirlenmiştir. Bu tür krizlerin sayısının ve yoğunluğunun artması nedeniyle doğrudan yabancı yatırımların gelişmekte olan pazarlara, yabancı sermayenin ise bölgesel finans merkezlerine yöneldiği tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle bölgesel finans merkezlerini büyüten, gelişmekte olan pazarların giriş kapısı olmalarıdır denilebilir. Finans merkezi için belirlenen vizyonu

“öncelikle bölgesel, nihai olarak da küresel bir finans merkezi” olan İstanbul için bulunduğu coğrafyanın bir nevi finansal temsilciliğini üstlenmesinin uygun görülebileceğinin, vizyonu doğrultusunda bölgenin ve anakaranın giriş kapısı olabilecek ve İFM hedeflerini genel anlamda elde edebilecek potansiyele sahip olduğunun düşünüldüğü söylenebilir. Bu doğrultusunda İFM projesinin Türkiye’nin ve İstanbul’un mevcut konumlarına dair önemi ve özellikleri şöyle sıralanabilir:

- a) Bölge ile ortak değerlere ve geçmişe sahip bir merkezde kurulacak bir finans merkezinin görünür işlevinin yanı sıra, pazara dönüştürülmek ve küresel pazarlara entegre edilmek istenen başta dış ekonomi ve politikalara kapalı olan Ortadoğu olmak üzere anakaranın bütününün hem finansal pazara dönüşümüne hem de güvenlik sorununun çözümüne katkı sağlayabileceği düşünülebilir.
- b) Küresel güçlerin özellikle bölgenin enerji rezervi üzerinde hak ve pay sahibi olmak amacıyla politik ve ekonomik politikalar üretmekte ve bu doğrultuda hareket etmekte oldukları bilinmektedir.

Türkiye’yi birinci derecede ilgilendiren ve İFM projesi açısından dezavantaj kabul edilen bölgesel güvenlik ve güven sorunlarının çözümü ve söz konusu rezervin finansal ürüne dönüştürülerek ticaret anlaşmaları ve alım-satım usulüyle işlem görmesinin sağlanabilmesi açısından İFM varlığının önemli olduğu düşünülebilir. Ayrıca Türkiye, sınırlarının ve bölgenin güvenliği adına bölgeye yönelik küresel çıkar politikalarına müdahil olmakla birlikte kendi politik istikrarını korumaya önem vermektedir.

- c) Türkiye, bu bölgede yapılabilecek herhangi bir ekonomik hamleden doğrudan etkileneceği için önemli bölgesel ekonomik faaliyetlerden dışlanmamaya ve bu anlamda sadece koridor veya köprü görevi görmemeye ve ticari hamlelerin ve anlaşmaların

içerisinde rol almaya önem vermekle birlikte kendi ekonomik ilişkilerini sürdürerek ekonomik istikrarını korumaya çalışmaktadır.

2. İFM Projesinin Avantajlarına ve Dezavantajlarına Dair Öneme ve Özelliklerine İlişkin Sonuçlar

Hazırlanan raporlar ışığında İFM'nin doğal zeminini hazırlayan bazı önemli avantajlarının ve dezavantajlarının tespit edildiği görülmüştür. İFM için avantaj olan özelliklerin geliştirilip rekabet unsuru yapılabilecek nitelikte ve aynı zamanda küresel finans merkezlerinin genel kriterlerinin ve pazarlarını geliştirme faktörlerinin ilk sıralarında yer aldığı söylenebilir. Aynı raporların verileri neticesinde İFM hedefi doğrultusunda İstanbul'un bazı dezavantajları olduğunun saptandığı görülmüş ve bu çalışma ile İFM projesi kapsamında hazırlanan planlarda söz konusu dezavantajları avantajlara dönüştürme faaliyetleri içerisine girildiği ve bu anlamda çeşitli çalışma komiteleri organize edilerek ilgili maddelerin sorumluluklarının kategorize edildiği belirlenmiştir. İFM projesi avantaj ve dezavantajlarına dair önemi ve özellikleri şöyle sıralanabilir:

- a) Dünyanın en yoğun nüfusa sahip şehirlerinden biri olan İstanbul, genç insan kaynağı ile “nitelikli işgücü” faktörüne sahiptir ve bu açıdan yabancı yatırımcıların ilgisini çekmekte olduğu düşünülebilir. Bu işgücü potansiyeli son yıllarda genel eğitimin yanı sıra başta finans sektörü olmak üzere sektörel eğitim faaliyetlerine yönlendirilmektedir.
- b) İstanbul'un avantajları içerisinde yer alan iş yapma maliyetinin düşüklüğünün, iş yapma kolaylığının, gelir oluşturma potansiyelinin ve ulaşım ve dönüşümü kapsayan çok yönlü altyapı çalışmalarının İFM'nin oluşum sürecini destekleyen ve hızlandıran önemli faktörlerden olduğu aynı zamanda yabancı yatırımcılar açısından cazip görüldüğü söylenebilir.

- c) İstanbul'un tarihî, kültürel ve iklim özelliklerinin çevreleyerek sunduğu alternatif yaşam tarzı şehrin önemli avantajlarından biri olarak kabul edilmektedir.
- d) İstanbul'un doğu ve batı arasındaki konumu ve bulunduğu zaman aralığı, İFM uygulamasında bu iki yönün aynı finansal merkezden takip edilebilecek olması, bu faktörün piyasalara erişim kolaylığı sağlayabileceği ve bu avantajın önemli bir rekabet unsuru olarak görülebileceği düşünülebilir.
- e) İstanbul'un avantajları arasında yer alabilecekken dezavantajları arasında yer aldığı tespit edilen imaj maddesinin dikkat çeken kriterlerden biri olduğu görülmektedir. Bu olumsuz sonucun nedeni olarak, ulusal herhangi bir ürün veya hizmetin veya etkili yatırım tanıtımı yapılamadığı için İstanbul'un henüz markalaşmamış olması gösterilmektedir. Tespit edilen eksikliklerin giderilmesi yönünde çalışmalar yapılsa da konuya ilişkin hazırlanan bazı raporlarda özellikle bazı uluslararası yayınların Türkiye ve İstanbul'un imaj ve güvenilirliğini zedeleyen olumsuz algı oluşturma politikası uyguladıklarının tespit edildiği belirtilmiştir.
- f) İstanbul'un dezavantajları arasında yer alan veri güvenliğinin, ulaşım, bilişim ve iletişim altyapılarının yetersizliği ile yasal ortam, mali ortam ve düzenleyici çerçeve maddelerinin de küresel beklentilere göre aksayan yönlerinin olduğu çeşitli öneriler doğrultusunda üzerlerinde planlamalar yapılarak gerekli düzenlemelerin yapılmasının hedeflendiği belirlenmiştir.

3. Öneriler

İstanbul Finans Merkezi Proje sürecini Uluslararası Finans Merkezlerinin (UFM) oluşum ve gelişimi üzerinden örneklendirerek araştıran ve sentezleyen bu çalışma, İstanbul Finans Merkezi Proje sürecinin ilk safhası olan “problem tanımlama” aşaması ile sınırlandırılmıştır. Araştırma kapsamında elde edilen ve yukarıda sıralanan sonuçlar, İFM projesi işleyişi, kapsamı ve süreci ile ilgili bazı sorun alanlarının olduğunu göstermektedir. Bu sorun alanlarının gerek Türkiye’nin ve İstanbul’un mevcut konumlarından gerekse İFM projesi avantajlarının sürdürülebilirliğinin belirsizliğinden ve dezavantajlarının hedeflenen İFM yapısının lehine dönüştürülememesi ihtimalinden kaynaklandığı söylenebilir. Araştırma verilerine göre sorun alanlarının kaynağını somut adımlar atılmamasının ve atılan somut adımlar hakkında gerekli bilgi akışının sağlanmamasının teşkil ettiği söylenebilir. Söz konusu sorun alanları bir bilgi paylaşım

kanalına ihtiyaç duyulduğunu, bu anlamda uygun görülen bir düzenleme ile bu ihtiyacın giderilmesinin ve kapsamlı ve güncel raporların kamuoyuyla paylaşılmasının fayda sağlayacağını göstermektedir. Bunun yanı sıra araştırmanın konusu olan projenin işleyiş ve sürecine dair merkezi idareye ve bu alanda çalışma yapacak araştırmacılara bir takım önerilerde bulunulabilir.

Merkezi İdareye yapılması muhtemel öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- a) Konumu itibarıyla Türkiye ve hedeflenen İFM yapısı adına ana hedef olarak, yerleşik olunan coğrafyanın başta finans olmak üzere çok yönlü sektörel teminatı olunması belirlenip bu yönde ana strateji olarak da çok yönlü, güçlü ve sürdürülebilir bir yönetim mekanizması oluşturulmalıdır. Bölgeler ve sektörler arası denge unsurunun şekillendirmesi gereken bu ana hedefin ve ana stratejinin ulusal, bölgesel ve küresel çapta motivasyon sağlayabileceği değerlendirilmelidir.
- b) Politik ve ekonomik istikrarın sürdürülmesi yolundaki eksikliklerin giderilmesi, alınan önlemlerin kararlılıkla yürütülmesi son derece önemli ve gereklidir.
- c) Ulusal ve uluslararası bazı değişim ve gelişmelerin İFM projesi çalışmalarını nasıl yönlendirdiği, proje aşamasında mevcut kriterlerin hangilerinin sağlandığı, söz konusu projenin avantaj ve dezavantaj gruplarında değişiklikler olup olmadığı veya bu gruplara yeni kriterler ilave edilip edilmediği duyurulmalı ve İFM projesi çalışmalarında gelinecek noktayı ilân edebilecek bir tür bilgi paylaşım kanalı oluşturulmalıdır.
- d) İFM için, fikir-oluşum ve başarı çerçevesini genişletip detaylandırarak, tabana yayarak daha fazla kabulünü ve sahiplenilmesini kolaylaştıracak farklı sektörel alt gruplara ve hazırlayacakları raporlara, en önemlisi finans merkezi için gösterecekleri sosyolojik çabaya ihtiyaç duyulmalıdır.

- e) Mali düzenleme ve denetlemede şekil ve içerik yapılanması, fiyat, faiz ve vergi yapılandırmasında ve kontrolünde netlik ve istikrar sağlanması, TL.'nin, bölgenin en önemli para birimi olmasını sağlayacak değer artışı devam ettirilmelidir.
- f) Faizsiz finans çalışmaları etkinleştirilmeli, katılım bankacılığı daha görünür kılınmalıdır. Katılım bankacılığı aracılığı ile oluşturulacak yeni finansal enstrümanlara ilişkin organize bir borsa teşkilâtına yönelik girişimlerde bulunulmalıdır.
- g) Kara para aklanması riskine karşı alınan önlemlerin, kuruluş aşaması karışıklığında da ilerleyen süreçte de dikkatle takip edilmesi gerekmektedir. Bu riski ortadan kaldırmak için uygun bir strateji belirlenmeli ve işleyişin hızına ayak uydurabilen bir tür denetim mekanizması oluşturulmalıdır.
- h) İş yapma maliyetinin düşük olması avantajını kullanmak ve sürekliliğini sağlamak için özellikle bölgenin finans merkezleri yakından takip edilmeli ve İstanbul'un rekabet gücünü azaltabilecek gelişmelere karşı proaktif önlemler alınmalıdır.
- i) AB'ye uyum süreci ve bu kapsamdaki çalışmalar, Kopenhag kriterlerine uyum sürecinde yakalanan nitelikli evrensel demokrasi uygulamalarındaki titizlikle devam ettiği sürece, Türkiye'nin bölgelerarası ve kıtalararası mesafede, kısa vadede giriş kapısı uzun vadede pazarın hamisi durumuna getirilmesini hızlandıracaktır.
- j) İFM hizmet sektöründe yoğunlaşmalıdır ayrıca yerel, ulusal, bölgesel ve küresel planların uygulanma süreci ve etkisi düzenli denetlenmeli ve rapor edilmelidir.
- k) Türkiye, hukuk devleti olarak, hukuka daha fazla güven duyulmasını sağlamalı, temel hukuki düzenlemeleri bu kritere göre belirlemelidir. Finans merkezleri için yasal düzenlemeler hayati önemde ve öncelikli kriterlerden biri olduğu için düzenlemeler, uluslararası normlarda yapılandırılmalı ve titizlikle takip edilmelidir.

- l) İhtisas mahkemeleri kurulmalıdır. Başlatılan çalışmalar etkinleştirilmeli ve dava yükünü dengelemek için ihtisas mahkemelerinin sayısı arttırılmalıdır. Finans konusunda uzman hâkim – avukat – bilirkişi ve diğer hukuki branşlarda işgücü yetiştirilmelidir.
- m) İstanbul'un, avantaj ve dezavantajları göz önünde bulundurularak zaman aralığı faktörünün doğru değerlendirilmesi ve uluslararası bir finans merkezi olması yolunda; rekabet kalemlerine hızlı ve etkin bir şekilde yatırım yapılarak görünür kılınması ve belirlenen bütün hedeflerin hayata geçirilerek sürdürülebilmesi aşamalarından geçmesi bu büyük hamlenin varlığı için zaruri bir durumdur. Ayrıca bu konularda, riskin derecelendirilmesi ve hazırlanan raporlarda İstanbul'un avantajları olarak sıralanan maddelerin ve bunların ulusal-uluslararası katma değer ölçüsü, öncelikli performans tabloları olarak belirlenmeli ve takip edilmelidir. Ulusal ve uluslararası piyasaların birlikte veya aynı alanlarda iş yapma psikolojisine hazır olup olmadığı ve birbirine uyumu, küresel çapta geliştirilen finansal yeniliklerin takibi ve küresel finans düzleminde hatırı sayılır bir yer edinmek de bu performans tablolarındaki verilerle birbirini hem sağlayacak hem de söz konusu takibi karşılıklı etkinleştirecektir.
- n) İstanbul finans merkezi, bölge içi doğrudan ve bölge ile aracı konum oluşturarak bilgi ve ürün koordinasyonunda bir nevi merkez üs olmayı hedeflemelidir.
- o) Yerli-yabancı yatırım için erişim imkânları ve likidite arttırılmalıdır. Düzenleyiciler, yatırımcılarla diyalog halinde olmalı, alınan kararlarda, uygulamalarda ve denetlemelerde piyasa oyuncularının da görüşlerine başvurmalı, en önemlisi yatırımcılara kendileriyle ilgilenildiği hissettirilmelidir (Yabancı yatırımcı anketlerinde, Londra'yı birinci sıraya çıkaran asıl sebebin, kendileriyle diyalog kurulması olduğu belirtilmiştir.). Ayrıca düzenleyici kurum ve yetkileri netleştirilmelidir. Birden fazla kurumun aynı dönemde aynı yetkilere sahip olmasının çıkar ve yetki çatışmalarına sebep olduğu ve süreci yavaşlatacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

- p) Siber saldırılardan korunma adına, dünyada önemli tehditler oluşturan risk faktörlerini ve olası zararlarını en aza indirme yöntemlerine yönelik mevzuatın yayınlanması ve uygulanması gerekmektedir. Hızla yaygınlaşan bilişim teknolojisinin Türkiye’de de kamu kuruluşlarında yaygınlaşması bu tür önlemlerin alınmasını ve risklerin takibini, özellikle kritik öneme sahip kurum ve kuruluşlar için zorunlu kılmaktadır.
- q) Bilişim teknolojisi için sağlanan altyapı çalışmaları hızla genişletilip etkinleştirilmelidir. Bilişim teknolojisinde sadece alıcı değil sunucu pozisyonu hedeflenmelidir(Singapur örneğinde olduğu gibi).
- r) Türkiye ve İstanbul’u öne çıkaracak en az bir uluslararası marka sahibi olunmalıdır.
- s) Türkiye, finans merkezi oluşumuyla birlikte, markalaştırmak üzere kendi özerk derecelendirme kurumunu kurmalı, derecelendirme konusunda önce bölgesel sonra küresel etki oluşturmali ve güvenilirlik sağlamalıdır.
- t) İmaj çalışmaları konusunda, Kültür Bakanlığı’nın birikimlerinden faydalanmak üzere bakanlıkla işbirliği yapıldığı bilirse de bununla iktifa edilmemelidir. Bu anlamda Türkiye ve İstanbul için başta medya olmak üzere hemen her argümanın kullanıldığı bir organizasyon hazırlanmalı ve sadece yatırım tanıtımı için çalışan bir birim veya kurum oluşturulmalıdır.
- u) İFM projesinin dezavantajlarından biri olan ve güvenlik konusunun irdelendiği bölgesel konum maddesi, içeriği gereği günümüzde küresel sorunlardan biri olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan dünya çapında dış politika ayağı, piyasa hassasiyetini göz önünde tutarken güvenlik odaklı işlemektedir. Bu mevzuda küresel ve kesin çözüm

sağlanamadıkça bunun genel ve ciddi bir sorun olarak kalacağı gerçeği uluslararası zeminde sık sık vurgulanmalıdır.

- v) Güvenlik konusunda finans merkezine özel, hava–kara-deniz güvenlik birimleri kurulup, gerektiğinde bir süre için finans merkezi içerisindeki hizmet birimlerinde de görev alabilecek şekilde finans sektöründe uzmanlaşmış istihbarat ve güvenlik mensuplarından oluşan gizli ve özel bir üst düzey birim koordine edilmelidir.
- w) İstanbul’a gelecek yabancı yatırımcı veya işgücünün, genel güvenlik standartlarının dışında, talep beklenilmeden ve uzaktan korunması, herhangi bir saldırı ihtimalini ve türünü engellemiş olacaktır. Aynı zamanda bu özel koruma, gelen kişilerin de sadece şehirde bulunma amaçlarına yoğunlaşmalarını sağlayacaktır. Bu tür gizli, hızlı ve olağanüstü tedbirler, bölgesel güvenlik endişelerini veya bahanelerini yok edecek, zamanla İFM’nin tercih edilme ve rekabet edebilme ayaklarından birini dahi oluşturabilecektir.
- x) Finans merkezi, şehrin ulaşım alternatiflerinin kesiştiği bir mevkide olmalı, özellikle o bölgenin ulaşım ağı hızlı ve çeşitli olmalıdır.
- y) Küresel indekslerde öne çıkan uluslararası finans merkezlerinin oluşum süreçlerindeki ortak özellik, limanlarını iyi kullanan birer ticaret merkezi olmalarıdır. Bu anlamda liman işletmeciliği düzenleme ve denetimi derinleştirilmeli ve turistik anlamda da limanlara özel önem verilmelidir.

İBB ve İFM ile doğrudan ilgili ilçe belediyelerine yapılması muhtemel öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- a) İFM için tekil veya ortak çalışan kurumlar, İstanbul’un dokusunun bozulmasına izin vermemelidir. Bu anlamda kentsel dönüşüm projesi de İstanbul’un coğrafi ve kültürel dokusuna uygun şekilde sürdürülmelidir.
- b) Yerinden yönetim ve yönetişim etkisinin artırılması için bilinen yerel yönetim özerkliği şartları ile veya bu şartlar kapsamında İstanbul’a özel bir çerçeve çizilerek özelleştirilmiş bir modelle İstanbul’un yönetim

yapısının yeniden düzenlenmesinin İstanbul'a sağlayacağı katkı çok yönlü olarak değerlendirilmelidir.

- c) İFM projesi kapsamında planlamalardaki politika ve hedeflerin hızlı ve rekabet oluşturacak bir kalite düzeyinde hayata geçirilmesi için yerel yönetimlerin kendi aralarında ve merkezi idare ile koordineli çalışması gerekmektedir. Süregelen genel koordinasyonun içerisinde İFM Yüksek Konseyine bağlı olarak üyeleri, yüksek konsey, İBB ve ilgili ilçe belediyelerinden seçilecek bir aracı örgüt veya komite kurulmasının yerinde olacağı düşünülebilir. Bu örgütün görevleri ana hatlarıyla şöyle tanımlanabilir: İFM kapsamında yerel yönetimlerin yetki kullanımını dengelemek ve denetlemek, yerel yönetimlerle merkezi yönetim arasındaki hiyerarşik yapıyı göz önünde bulundurarak görev tanımları doğrultusunda gelişmeleri rapor etmek, yönetimler arası ve yönetim birimleri ile çalışma komiteleri arasındaki bilgi akışını ve iletişimi sağlamak, çalışma komitelerinin raporlarını toplayarak kendi raporları ile birleştirip ortak bir rapor hazırlamak ve hazırlanan ortak raporu komitelerin raporları ile birlikte tek elden yüksek konseye iletmek. Bu tür bir İFM özel yönetim koordinasyon birimi veya aracı komite kurulmasının süreci hızlandıracağı, yönetim birimleri arasındaki olası sorunları en aza indirebileceği ve çalışma komitelerinin ortak faaliyetlerini düzenleyebileceği düşüncesi değerlendirilmelidir.
- d) Şehirde stresten arındırılmış alanlar oluşturulması amacıyla parkların sayısının artırılması ve bu dinlenme alanlarının güvenliğinin sağlanması gerekmektedir.
- e) İFM kapsamında yerel yönetim birimleri ile farklı branşlardaki araştırmacıların kapsamlı ve yerinde bir araştırma ile İstanbul'a özgü 8500 yıllık özelliklerin, geleneklerin, ürün ve hizmetlerin markalaştırılabilecek olanlarını belirleyerek ve belgeleyerek ilgili çalışma komitesine sunmalarının İFM oluşum ve gelişim süreçlerinin kısaltılmasına katkı sağlayabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.
- f) Şehrin fiziki altyapı iyileştirme çalışmaları devam ettirilmeli ve periyodik kontrolleri titizlikle yapılmalıdır.

- g) Ulaşım sorununun çözümü için hazırlanan merkezî ve yerel planlar koordineli olarak devam ettirilmeli ve alternatif projeler değerlendirilmelidir. Ayrıca şehir içi ulaşımın daha güvenli ve hızlı olması için şehir sakinlerini bilgilendirme faaliyetleri artırılmalı ve yanı sıra şehir halkı toplu taşıma araçlarını kullanmaya teşvik edilmelidir.
- h) Çevrenin intizamına ve temizliğine azami önem verilmeli ve yaşanan çevrenin sorumluluğunun üstlenilmesi konusunda ciddi bir bilinçlendirme seferberliği başlatılarak İFM hizmete girene kadar nispeten daha ileri bir şehir bilinci seviyesi hedeflenmelidir. Bu anlamda özel bir birim kurularak yine bilinç düzeyi artırılmak istenen şehir halkı ile koordineli çalışılmalıdır. Almanya'nın yerel yönetim sisteminde olduğu gibi çevreyi rahatsız eden herhangi bir gürültü veya görüntü kirliliğine sebep olan durum veya şahısların belge ile ihbar edilmeleri ve bu anlamda bir tür yerel cezai uygulama yapılabilmesi sağlanmalıdır.
- z) Katlı otopark sayısı hızla artırılmalı ve hem görüntü kirliliği oluşturan hem başlı başına hak ihlali olan hem de şehir içi ulaşımını olumsuz etkileyen araçların yol kenarlarına park etmesinin önüne geçilmelidir.

İstanbul Finans Merkezi projesi veya İstanbul Finans Merkezi konularında çalışacak araştırmacılara yapılması muhtemel öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- a) Bu çalışma, İstanbul Finans Merkezi proje safhasının mevcut rapor ve planlamalarla detaylandırılarak mevcut rapor ve planların bir arada sunulmasından dolayı benzer çalışmalara nazaran daha kapsamlı olan bir araştırmadır. Bu araştırma ile elde edilen bulguların avantajlar ve dezavantajlar bölümündeki maddelerinin belli aralıklarla bölüm içerisinde avantaj veya dezavantaj grubuna geçerek yer değiştirebileceği, grup maddelerinin artma veya eksilme eğilimi gösterebileceği

düşünülmektedir. Bu anlamda yapılacak çalışmalarda mümkün olduğu kadar güncel veya tespit edilen son veriler kullanılmalıdır.

- b) Bu çalışmada dünyanın önde gelen uluslararası finans merkezleri arasından seçilen altı (New York, Londra, Tokyo, Frankfurt, Hong Kong ve Singapur) uluslararası finans merkezi özet olarak sunulmuş ve İstanbul Finans Merkezi proje süreci üzerinde durulmuştur. Bu çalışma için seçilen ve oluşum ve gelişim safhaları incelenen uluslararası finans merkezleri veya farklı uluslararası finans merkezleri, tasarım ve proje aşamalarından itibaren, yapılabilecek yeni çalışmanın tarihine kadar geçen süre zarfında edindikleri tecrübeler açısından değerlendirilebilir. Bu tür bir çalışma işleyen süreç içinde finans merkezlerine ışık tutabilir ve çeşitli istatistiksel veriler hazırlanmasını sağlayabilir.
- c) Bu çalışma teorik bir çalışmadır. İstanbul Finans Merkezi'nin proje safhasından sonraki herhangi bir aşamasını incelemek amacıyla hem teorik çalışma hem de saha çalışması yapılabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Kitaplar

- Arıkboğa, Erbay. **Özerklik - Yerel Yönetimler ve Türkiye**. 1. Basım. İstanbul: MBB Yayınları, 2015.
- Bal, Harun. **Gelişme Sürecinde Dış Finansman Kullanımı ve Türkiye**. 1. Basım. Ankara: T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Yayınları, 1998.
- Bal, İhsan. “Terör nedir?, Neden Terörist Olunur?: Terör, Terörizm ve Tarihsel Süreç”, **Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**. İhsan Bal (drl.). Ankara: USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları, 2006, ss. 7-23.
- Başoğlu, Ufuk, Nalan Ölmezoğulları ve İlker Parasız. **Dünya Ekonomisi: Küreselleşme, Uluslararası Finansal Kurumlar ve Küresel Makro Ekonomi**. 2. Basım. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2011.
- Bozlağan, Recep. **İstanbul-Derinlik, Değişim ve Güç**. 1. Basım. İstanbul: MBB Yayınları, 2011.
- Bozlağan, Recep. **İstanbul 2053 Vizyonu**. 1. Basım, İstanbul: Hayat Yayınları, 2013.
- Budak, Alparslan (hızl.). **Global Finans Merkezleri ve İstanbul**. İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2007.
- Budak, Alparslan ve Özcan Çikot (hızl.). **Dünyada Borsa Şirketleşmeleri, Satın Alma ve Birleşmeleri**. İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2011.
- Bulu, Melih (hızl.). **İstanbul’un Rekabetçi Sektörleri**. İstanbul: İTO Yayınları, 2007.
- Cassis, Youssef. **Capitals of Capital: A History of International Financial Centres, 1780–2005**. First Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
- Çevik, Fatih. **Uluslararası Finans Merkezleri, Ülke Ekonomilerine Etkileri ve İstanbul’un Potansiyeli**. 1. Basım. İstanbul: İTO Yayınları, 2012.
- Davutoğlu, Ahmet. **Teoriden Pratiğe - Türk Dış Politikası Üzerine Konuşmalar**. 3. Basım. İstanbul: Küre Yayınları, 2013.
- Davutoğlu, Ahmet. **Stratejik Derinlik – Türkiye’nin Uluslararası Konumu**. 83. Basım. İstanbul: Küre Yayınları, 2013.
- Doğan, Seyhun. “Küreselleşme, Finansal Kriz Olgusu ve İstikrar”, Sadi Uzunoğlu (Ed.), **Güncel Ekonomik Sorunlar: Global Kriz** içinde. İstanbul: Literatür Yayınları, 2009. ss. 17-46.
- Doğukanlı, Hatice. **Uluslararası Finans**. 4. Basım, Adana: Karahan Kitabevi, 2015.
- Eichengreen, Barry, Andrew K. Rose ve Charles Wyplosz. “Contagious Currency Crises”, Barry Eichengreen (Ed.). **Capital Flows and Crises** içinde. London: The MIT Press, 2004, ss. 155-186.

- Emre, Zeynep(hzl.). **Japonya Sermaye Piyasası**. İstanbul: TSPAKB Yayınları, 2006.
- Enlil, Zeynep ve Yiğit Evren. “İstanbul İçin Yaratıcı Kent Söylemini Tartışmak”, **Yaratıcı İstanbul - Yaratıcı Sektörler ve Kent**. Zeynep Enlil ve Yiğit Evren (drl.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2011, ss. 19-29.
- Ergincan, Yakup. “Davranışçı Finans ve Yatırımcı Bilgilendirme Perspektifiyle Merkezi Kaydi Sistem(MKS) Uygulamaları”, **Uluslararası Finans Sempozyumu 2005: Finans Sektöründe Bilgi Yönetimi ve Ölçek Ekonomileri İlişkisi**. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü. İstanbul: Beta Basım-Yayım, 9-10 Haziran 2005, ss. 61-68.
- Geylan, Ramazan. **Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Yönetim Sorunları**. 1. Basım. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1985.
- Gökçe, Deniz, Adnan Büyükdeniz, Halim Mete ve Erol Kaya. **Finansın Küresel Dolaşımı ve İstanbul: İstanbul Bir Küresel Finans Merkezi Olabilir mi?**. 1. Basım. İstanbul: Pendik Belediyesi Kültür Yayınları, 2003.
- Gökçen, Gürbüz, Başak Ataman ve Cemal Çakıcı. **Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları**. 1. Basım. İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2011.
- Laçiner, Sedat. “Terörle Mücadelede Yasal Önlemler: İngiltere Örneği”, **Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**. İhsan Bal (drl.). Ankara: USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları, 2006, ss. 291-350.
- Melemen, Mehmet ve S. Burak Arzova. **Uluslararası Ticaret Alternatif Finansman Teknikleri ve Muhasebeleştirilmesi Ticari Yazışma Örnekleri**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2000.
- Oktar, Suat, Erkan Tokucu ve Zekayi Kaya. **Finansal Küreselleşme Sürecinde Merkez Bankacılığı ve Para Politikaları**. 1. Basım. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2012.
- Parasız, İlker. **Türkiye Ekonomisi: 1923’den Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları**. 1. Basım. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1998.
- Parasız, İlker. **Modern Makro Ekonominin Temelleri**. 1. Basım. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 1997.
- Robinson, Roland ve Dwayne Wrightsman. **Financial Markets: The Accumulation and Allocation of Wealth**. 2. Baskı. Washington: McGraw-Hill Book Company, 1985.
- Seyidoğlu, Halil. **Uluslararası Finans**. 2. Basım. İstanbul: Güzem Yayınları, 1997.

- Scott, Hal S, Andrew T. Guzman and Alan O. Sykes (Ed.). “International finance: rule choices for global financial markets”, **Research Handbook In International Economic Law** içinde. ss. 361-417. Massachusetts: Edward Elgar Publishing, 2007.
- Spar, Debora ve David Yoffie. “Multinational Enterprises and the Prospects for Justice”, Thomas Oatley (Ed.), **Debates In International Political Economy** içinde. ss. 183-201. USA: Pearson Longman Yayıncılık
- Taşdemir, İnci. **Uluslararası Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Yapılanması ve Finans Kümelenmesi**. 1. Basım. İstanbul: İTO Yayınları, 2008.
- Uzunoğlu, Sadi, Kerem Alkin, Can Fuat Gürlesel ve Uğur Civelek. **Bölgesel Finans ve Hizmet Merkezi: İstanbul**. 1. Basım. İstanbul: İTO Yayınları, 2000.
- Yılmaz, Hüseyin. “İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezleri İle Rekabet Düzeyinin Saptanmasına Yönelik Bir Çalışma”, **İstanbul Üniversitesi 10. Bilgi-Ekonomi ve Yönetim Kongresi**. İstanbul: 28-31 Ekim 2010, ss. 143-163.
- Yılmaz, Ömer. “İspanya Terörle Mücadele Tecrübesi: Medeniyetler İttifakı Olabilir mi? İspanya Örneği”, **Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal ve Bölgesel Deneyimler**. İhsan Bal (drl.). Ankara: USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu) Yayınları, 2006, ss. 119-157.
- Yereli, Ahmet Burçin. “Yeniden Canlanan İpek Yolu’nda Ekonomik Stratejiler”, **İpek Yolunda Türk Kültür Mirası**. Türk Ocakları Genel Merkezi (drl.). Ankara: Türk Yurdu Yayınları, 2014, ss. 301- 307.

Süreli Yayınlar

- Akyol, Hikmet ve Nuri Baltacı. “Uluslararası Bir Finans Merkezi Olarak İstanbul’un Değerlendirilmesi”, **Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi**. Cilt. 6, Sayı.12, Ocak 2015, ss. 353-387.
- Apak, Sudi ve Görkem Elverici. “İstanbul’un Finans Merkezi Olması Projesinin Değerlendirilmesi”, **Muhasebe ve Finans Dergisi**. Sayı.38, Nisan 2008, ss. 9-20.

- Arıbaş, Nazlı Nalcı. “Kamuda Stratejik Planlamanın ‘Katılımcılık’ Boyutu”. **İnönü Üniversitesi Akademik Yaklaşımlar Dergisi**. Cilt. 4, Sayı. 1, 2013, ss. 80-100.
- Arıkboğa, Erbay. “Büyükşehir Modelinin Temel Unsurları: Kurgu ve Mekân”, Büyükşehir Belediye Modeli ve Reform. **Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Sayı. 2, Haziran 2012, ss. 2-32.
- Aslanoğlu, Suphi ve Çağrı Hamurcu. “New York Menkul Kıymetler Borsası(NYSA) ile İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB)Arasındaki Etkileşim ve Her İki Borsada İşlem Gören Turkcell Hisse Senetleri Arasındaki İlişki”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Cilt. 2, Sayı. 3, Temmuz 2013, ss. 27-48.
- Atlı, Altay. “Çin ve Yeni İpek Yolu Projesi”. **Analist Dergisi**. Sayı. 44, Ekim 2014, ss. 74-77.
- Çemrek, Murat. “Sınır Karakolundan Merkez Ülkeye: Türkiye’nin Küreselleşmesi”. **SD (Stratejik Düşünce)- Uluslararası İlişkiler ve Strateji Dergisi**. Sayı. 1, Aralık 2009, ss. 6-9.
- Doğan, Özlem İpekgil, Mehmet Marangoz ve Mert Topoyan. İşletmelerin İç ve Dış Pazarda Rekabet Gücünü Etkileyen Faktörler ve Bir Uygulama, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Cilt. 5, Sayı. 2, 2003, ss. 114-139.
- Ekonomik Forum. “Dünya Talebinin Barometresi Singapur”. Sayı. 238, Ekim 2013, ss. 44-49.
- Elmas, Bekir, Yavuz Türkan ve Emre Yakut. “Uluslararası Finans Merkezi Olma Yolunda İstanbul”, **Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Cilt. 3, Sayı. 5, 2013, ss. 7-28.
- Eroğlu, Osman ve Azmi Yalçın. “Yeni Bir Rekabet Formu Olan Kent Rekabetçiliğine Yönelik Literatür Taraması”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. Cilt. 4, Sayı. 1, Haziran 2014, ss. 19-42.
- Ezer, Feyzullah. “1929 Dünya Ekonomik Krizinin Türkiye’ye Etkileri”. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**. Cilt. 20, Sayı. 1, Ocak 2010, ss. 427-442.
- Gelir Politikaları Finans Bülteni. “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Vergi Komitesi”. Nisan 2012/2, ss. 1-7.
- Global Export. “Bir Ülke İki Sistem: Hong Kong”. Sayı. 19, Ağustos 2014, ss. 2-9.
- Gündoğdu, Aysel ve Arzu Seçil Dizman. “İstanbul Finans Merkezi Projesinin Swot Analizi ile Değerlendirilmesi ve Dünya Finans Merkezleri ile Kıyaslanması”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**. Cilt. 5, Sayı. 1, 2013, ss. 1-15.

Hong Kong Ekonomi Bülteni. “Hong Kong’un Genel Ekonomik Durumu ve Türkiye ile Ekonomik-Ticari İlişkileri – 2014”. Ağustos 2015. ss. 1-82.

Singapur Haber Bülteni. “Singapur”. Aralık 2015. ss. 1-9.

Sermaye Piyasasında Gündem. “Avrupa Sermaye Piyasalarında Teminat Koşulları: Londra Borsası”. Sayı. 27, Kasım 2004, ss. 7-15.

Sermaye Piyasasında Gündem. “Alman Sermaye Piyasası”. Sayı. 38, Ekim 2005, ss. 9-21.

Sermaye Piyasasında Gündem. “Uluslararası Borsalar: Londra-İtalya Borsası”. Sayı. 68, Nisan 2008, ss. 30-39.

Sermaye Piyasasında Gündem. “Hong Kong Sermaye Piyasası”. Sayı. 87, Kasım 2009, ss. 24-32.

Sermaye Piyasasında Gündem. “Singapur Sermaye Piyasası”. Sayı. 85, Eylül 2009, ss. 23-37.

Sermaye Piyasasında Gündem. “Tokyo Borsası”. Sayı. 106, Haziran 2011, ss. 12-18.

Sermaye Piyasasında Gündem. “Dünyada Aracı Kuruluşlar: Gelişmiş Ülkeler; İngiltere”. Sayı. 128, Nisan 2013, ss. 17-18

Ulussever, Talat. Özel Söyleşi: “Hedefimiz İstanbul’u Küresel Finans Merkezi Yapmak”, **Ekovitrin Dergisi**. Sayı. 193, Ocak 2016, ss. 76-84.

Yaylı, Hasan. “Küreselleşmenin Kentler Üzerine Etkisi: İstanbul Örneği”, **SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, Yıl. 12, Sayı. 24, Ekim 2012, ss. 331-355.

Diğer Yayınlar

Ankara Kalkınma Ajansı. **Silikon Vadisi Ziyareti ve Bilişim Ekosistemi Dünya Örnekleri Raporu**. Ankara. Kasım 2012.

BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). Basın Açıklaması. Sayı: 2016/03. Ankara, 26 Ocak 2016.

- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). **Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri Haziran 2016 (Raporu)**. İstanbul, 2016.
- Bilgen, Osman. “Uluslararası Hisse Senedi Piyasalarından Fon Temini ve Uygulama Örneği” **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- BTSO (Bursa Ticaret ve Sanayi Odası). **Hong Kong Ülke Raporu – 2014**. Bursa, 2014.
- Çokaklı, Serdar. “Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma: Japonya Örneği”, **BDDK Mali Sektör Politikaları Dairesi Çalışma Raporları**. Ankara, Temmuz 2002.
- DPT. **2007 - 2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı –İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji ve Eylem Planı**. Ankara, Onay Tarihi: 29 Eylül 2009, Ekim 2009.
- İBB. **Stratejik Plan 2015 – 2019**. İstanbul, Kasım 2014.
- İETT ve İBB. **8. Uluslararası Ulaşım Teknolojileri Sempozyumu ve Fuarı- Trafik Sıkışıklığı ve Düşük Emisyonlu Alan Yöntemlerinin İstanbul için Uygulanabilirliğin Tartışılması Çalıştay Raporu**. İstanbul. 17 -19 Aralık 2015.
- İFM Organizasyon Çalışma Grubu. “İstanbul Finans Merkezi Strateji Belgesi Çalışmaları”, **İFM Organizasyon Çalışma Grubu Nihai Raporu**. Mayıs 2009.
- İSTKA (İstanbul Kalkınma Ajansı). “İstanbul Finans Merkezi Yüksek Konseyi ve Ulusal Danışma Kurulu Toplantısı”, **2010 Yılı Ara Faaliyet Raporu (Ocak-Haziran Dönemi)**. İstanbul, 2010.
- İSTKA (İstanbul Kalkınma Ajansı). **2010 – 2013 İstanbul Bölge Planı**. İstanbul, Onay Tarihi: 1 Aralık 2010.
- İSTKA (İstanbul Kalkınma Ajansı). **2014 - 2023 İstanbul Bölge Planı**. İstanbul, Onay Tarihi: 30 Aralık 2014.
- İSTKA (İstanbul Kalkınma Ajansı). **İstanbul Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi(Raporu)**. İstanbul, 2017.
- Kaplan, Cafer. “Finansal Yenilikler ve Piyasalar Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği”, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Araştırma Genel Müdürlüğü. Tartışma Tebliği No: 9910. Nisan 1999.
- Karagöl, Erdal, Yusuf Emre Koç ve Mehmet Kızılkaya. “İstanbul’un Finans Merkezi Olma Arayışı”, **SETA Rapor**. Ankara: SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı), 2017.

Koç, Ali. **Singapur Ülke Raporu**. Diyarbakır: Karacadağ Kalkınma Ajansı. Eylül 2014.

Konya Ticaret Odası. **Japonya Ülke Raporu**. Konya, 2007.

Özbay, Remzi ve diğerleri. **2007- 2013 Dokuzuncu Kalkınma Planı Finansal Hizmetler Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. Ankara, 2007.

Özbek, Serkan. “Avrupa Birliği Sermaye Piyasalarının Entegrasyonu ve Muhasebe Uygulamalarının Uyumlaştırılması Süreci”, **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2004.

Öztangut, Nevzat. “Bölgesel Finans Merkezi Olarak Türkiye”, **İş ve Yatırım Zirvesi**. İstanbul: TSPAKB. 05 Haziran 2008, ss.1-25.

Öztangut, Nevzat. “Bölgesel Finans Merkezi Olarak İstanbul'un Karşılaştırılmalı Konumu”, **Active Academy 5. Uluslararası Finans Zirvesi**. İstanbul: TSPAKB. 5 Aralık 2007, ss.1-6.

Peker, İbrahim ve diğerleri. **2014- 2018 Onuncu Kalkınma Planı Finansal Hizmetler Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2023**. Ankara, 2014.

SERPAM (İstanbul Üniversitesi Sermaye Piyasaları Araştırma ve Uygulama Merkezi). **İstanbul Bölgesel ve Uluslararası Finans Merkezi (İFM) Raporu**. İstanbul, Ekim 2012.

Soylu, Fazıl Uğur. Yabancı Sermaye ve Bankacılık Sektöründeki Son On Yılda Yapısal Gelişmeler- Yabancı Sermayenin Bankacılık Sektörüne Etkileri, **Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi**. İstanbul, 2007.

TBB. “Türkiye’de Bankacılık Sistemi”, **Banka, Çalışan ve Şube Bilgileri-Eylül 2017 İstatistik Raporu**. İstanbul, Ekim 2017.

TBMM. **Türkiye Büyük Millet Meclisi Araştırma ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı (1/540) ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu**. Sıra Sayısı: 97. Yasama Dönemi:26/1. Ankara. 18 Ocak 2016.

T.C. Kalkınma Bakanlığı, **2014 -2018 Onuncu Kalkınma Planı – İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Programı Eylem Planı 2015 – 2018**. Ankara, Onay Tarihi: 16 Şubat 2015.

TSPB (Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği). **Türkiye Sermaye Piyasası 2016 (Raporu)**. İstanbul, Mayıs 2017.

TÜBİTAK(Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu). **Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları 2003-20223 Strateji Belgesi**. Ankara, 2 Kasım 2004.

Yee, John Colin. “The formation of American Financial Centers”, **Honors Thesis /
Yayımlanmamış Onur Tezi.** Williams College Economics Faculty, 2006.

Elektronik Kaynaklar

Atlantic Yurtdışı Eğitim ve Kariyer Danışmanlığı. “ New York Eyaleti”, Eyaletler ve Şehirler. <http://www.makrosite.com> (28.04.2017).

BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). “Temel Bankacılık Verileri”. <https://www.bddk.org.tr> (10.01.2018).

- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). “FİNTÜRK”.
<http://ebulten.bddk.org.tr/finturk#> (10.01.2018).
- Bilimevi Yurtdışı Eğitim Danışmanlığı, “Tokyo”, Japonya – Şehir Rehberi,
www.bilimevi.com (28.04.2017).
- BİST (Borsa İstanbul). Borsa İstanbul A.Ş. Esas Sözleşmesi,
<http://www.borsaistanbul.com> (25.04.2016).
- BİST (Borsa İstanbul). Piyasalar, <http://www.borsaistanbul.com> (25.04.2016).
- BİST (Borsa İstanbul). İstanbul Uluslararası Finans Merkezi,
<http://www.borsaistanbul.com> (25.04.2016).
- City of London, The Competitive Position of London as a Global Financial Centre,
November 2005. www.zyen.com/Knowledge/Research/LCGFC.pdf
(11.04.2016).
- City of London “The Global Financial Centres City of London Corporation, London”,
September 2007. https://www.cityoflondon.gov.uk/business/economic-research-and-information/researchpublications/Documents/20072000/The%20Global%20Financial%20Centres%20Index2_ExecutiveSummary.pdf (12.04.2016).
- City of London “City of London Economic Development Research Programme Review
of 2009 London”, February 2010.
<https://www.cityoflondon.gov.uk/business/economic-research-and-information/research-publications/Documents/research-2010/2009%20Research%20Review.pdf> (12.04.2016).
- City of London “The changing nature of the City of London financial and professional
services”, January 2016. <http://www.cityoflondon.gov.uk/business/economic-research-and-information/Pages/Economic-Research-Blog.aspx> (12.04.2016).
- DEİK. “Türk - Alman İş Konseyi”, Hessen-2. 2008.
https://www.deik.org.tr/Konsey/67/T%C3%BCrkiye_Almanya.html
(15.04.2016).
- DEİK/TAİK. “ABD Ülke Bülteni”, Mart 2012.
file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/DE%C4%B0K_Amerika_Birle%C5%9Fik_Devletleri_%C3%9Clke_B%C3%BClteni_-_Mart_2012.pdf (11.04.2016).
- DPT-TBB. İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin
Değerlendirilmesi Mevcut Durum Raporu. Mayıs 2009. <https://www.tbb.org.tr>
(04.04.2016).
- Global Financial Centres Index/GFCI 17. <http://www.longfinance.net/publications.html>
(08.04.2016).

- Global Financial Centres Index/GFCI 18. <http://www.longfinance.net/publications.html> (08.04.2016).
- Global Financial Centres Index/GFCI 19. <http://www.longfinance.net/publications.html> (08.04.2016).
- Global Financial Centres Index/GFCI 20. <http://www.longfinance.net/publications.html> (28.04.2017).
- Global Financial Centres Index/GFCI 21. <http://www.longfinance.net/publications.html> (28.04.2017).
- Global Financial Centres Index/GFCI 22. <http://www.longfinance.net/publications.html> (15.09.2017).
- Güler, Ömer Faruk. “İstanbul Merkez’in Gölgesinde Kaldı”, *Anlayış Dergisi*. Sayı.57. Şubat 2008. <http://www.anlayis.net> (12.04.2016).
- IBCC. “Offshore”, Offshore Vs Territorial Tax Regimes, www.ibcccompanyformations.com (04.04.2016).
- International Regulatory Strategy Group (IRSG).” Why Europe Needs”. International Financial Centres. http://www.cbi.org.uk/media/1714951/irsg4_03f.pdf (06.04.2016).
- İBB. İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti. <http://www.ibb.gov.tr> (23.04.2016).
- İFM (İstanbul Uluslararası Finans Merkezi). Çalışma Komiteleri Hakkında Genel Bilgi. <http://www.ifm.gov.tr> (25.04.2016).
- ISTAC (İstanbul Tahkim Merkezi). İstanbul Tahkim Merkezi Hakkında. <https://istac.org.tr> (30.04.2017).
- İş Varant. “Varant Nedir?”. <http://www.isvarant.com> (09.12.2017).
- JLL(Jones Lang LaSalle) Cities Research Center. JLL İstanbul Report: “İstanbul on the Word Stage”, JLL Türkiye/ İstanbul, 2016. <http://www.jll.com.tr/turkey> (23.04.2016).
- Kulaklıkaya, Ömer. “Modern İpek Yolu: Orta Asya’nın Küresel Ekonomiye Açılan Kapısı”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) Değerlendirme Notu. Şubat 2013. No.201311. <http://www.tepav.org.tr> (22.04.2016).
- LBF Hukuk Danışmanlık Şirketi. “Küresel Finansal Merkezler Endeksi’nde İstanbul” 22 Aralık 2015. <http://www.lbfpartners.com> (08.04.2016).
- MasterCard. Basın Bültenleri, <http://newsroom.mastercard.com>. (28.04.2017).

- Mimarlıkta Demokratik Açılım Platformu. İstanbul Metroliten Alan İnceleme Raporu Sunumu. Nisan 2008, <http://www.mimnap.org> (24.04.2016).
- Örnek, İbrahim. “Finans Piyasalarının Oluşumu: Küresel Finans Sisteminin Gelişimi”, 2013. Kahramanmaraş Sütçü İmam Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, <http://www.yunusemreerdogan.com/dosyalar/fp.pdf> (13.04.2016).
- Resmi Gazete. “Ulusal Siber Güvenlik Stratejisi ve 2013-2014 Eylem Planı”, Yayın tarihi: 20 Haziran 2013. Sayı:28683. <http://www.resmigazete.gov.tr> (24.04.2016).
- Resmi Gazete. “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Strateji ve Eylem Planı”, Yüksek Planlama Kurulu Karar No: 2009/31. Tarih: 29 Eylül 2009. Yayın Tarihi: 02 Ekim 2009. Sayı: 27364. <http://www.resmigazete.gov.tr> (24.04.2016).
- Resmi Gazete. “Araştırma Ve Geliştirme Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun İle Bazı Kanun Ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun”, Kanun No: 6676. Kabul Tarihi:16 Şubat 2016. Yayın Tarihi: 26 Şubat 2016. Sayı:29636. <http://www.resmigazete.gov.tr> (25.04.2016).
- Resmi Gazete. “İstanbul Uluslararası Finans Merkezi İdari Yapılanması Hakkında Genelge”, Genelge No: 2010/11. Yayın Tarihi: 01 Mayıs 2010. Sayı: 27568. <http://www.resmigazete.gov.tr> (25.04.2016).
- Resmi Gazete. “Bankacılık Kanunu”, Kanun No.5411. Kabul Tarihi: 19 Ekim 2005. Yayın Tarihi: 1 Kasım 2005. Sayı: 25983. <http://www.resmigazete.gov.tr> (25.04.2016).
- Singapore Government Department of Statistics Singapore. Trade ve Population. <http://www.singstat.gov.sg> (19.04.2016).
- Şen, Abdulkadir. “11 Eylül ve El Kaide Dosyası(Bölüm 1)”, *Press Medya*, 20 Eylül 2012. <http://www.pressmedya.com> (11.04.2016).
- TBB – Deloitte. İstanbul’un Uluslararası Finans Merkezi Olma Potansiyelinin Değerlendirilmesi Raporu. İstanbul, Ekim 2007. <http://www.tkbb.org.tr> (04.04.2016).
- T.C. Avrupa Birliği Bakanlığı. Avrupa Birliği’ne Katılım İçin Ulusal Eylem Planı Ocak 2016 – Aralık 2019. <http://www.ab.gov.tr> (24.04.2016).
- T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Müdürlüğü. Plan Yapım Yönetmeliği Taslağı. Birinci Bölüm. 2014. <http://www.csb.gov.tr> (24.04.2016).
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. Türkiye’nin Uluslararası Güvenlik Perspektifi ve Politikaları. <http://www.mfa.gov.tr> (24.04.2016).

- T.C. Ekonomi Bakanlığı. Ekonomik Görünüm Mart 2017. <http://www.ekonomi.gov.tr> (27.04.2017).
- Finans Teknopark. <https://finansteknopark.com.tr> (13.12.2017).
- THE (Times Higher Education). “World University Rankings 2016-2017”, Rankings. <https://www.timeshighereducation.com> (09.12.2017).
- TheCityUK. <https://www.thecityuk.com> (09.12.2017).
- TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu). Ar-Ge Reform Paketi Tanıtım Programı. Ankara. Ocak 2016. <https://www.tubitak.gov.tr> (25.04.2016).
- TÜİK. “Dönemsel GSYH, I. Çeyrek: Ocak – Mart, 2017”, Haber Bülteni. Sayı. 24567. Haziran 2017. <http://www.tuik.gov.tr> (11.09.2017).
- TÜİK. “Dönemsel GSYH, II. Çeyrek: Nisan - Haziran, 2017”, Haber Bülteni. Sayı. 24568. Eylül 2017. <http://www.tuik.gov.tr> (11.09.2017).
- Türkiye, Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Şirketleri Birliği. “Reasürans”, Sigorta Bilgileri. <https://www.tsb.org.tr> (09.12.2017).
- TÜSİAD – Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu. Dünya Ekonomik Forumu 2015-2016 Küresel Rekabet Raporu. 30 Eylül 2015. <http://ref.sabanciuniv.edu> (23.04.2016).
- Yalçın, Esat. “Türkiye’de Siber Güvenliğin Mevzuattaki Yeri ve Yapılan Çalışmalar”, TÜBİTAK BİLGEM: Ulusal Bilgi Güvenliği Kapısı. 1 Aralık 2014. <http://www.bilgiguvenligi.gov.tr> (24.04.2016).
- YÖK (Yüksek Öğretim Kurulu). “Üniversitelerimiz”. <http://www.yok.gov.tr> (08.09.2017).